STRIPSCHRIFT

NUMMER 70 PRIJS HFL.2,25/BFR.35 VERSCHIJNT MAANDELIJKS OKTOBER 1974

TWEEDE DEEL MARTEN TOONDER STORY

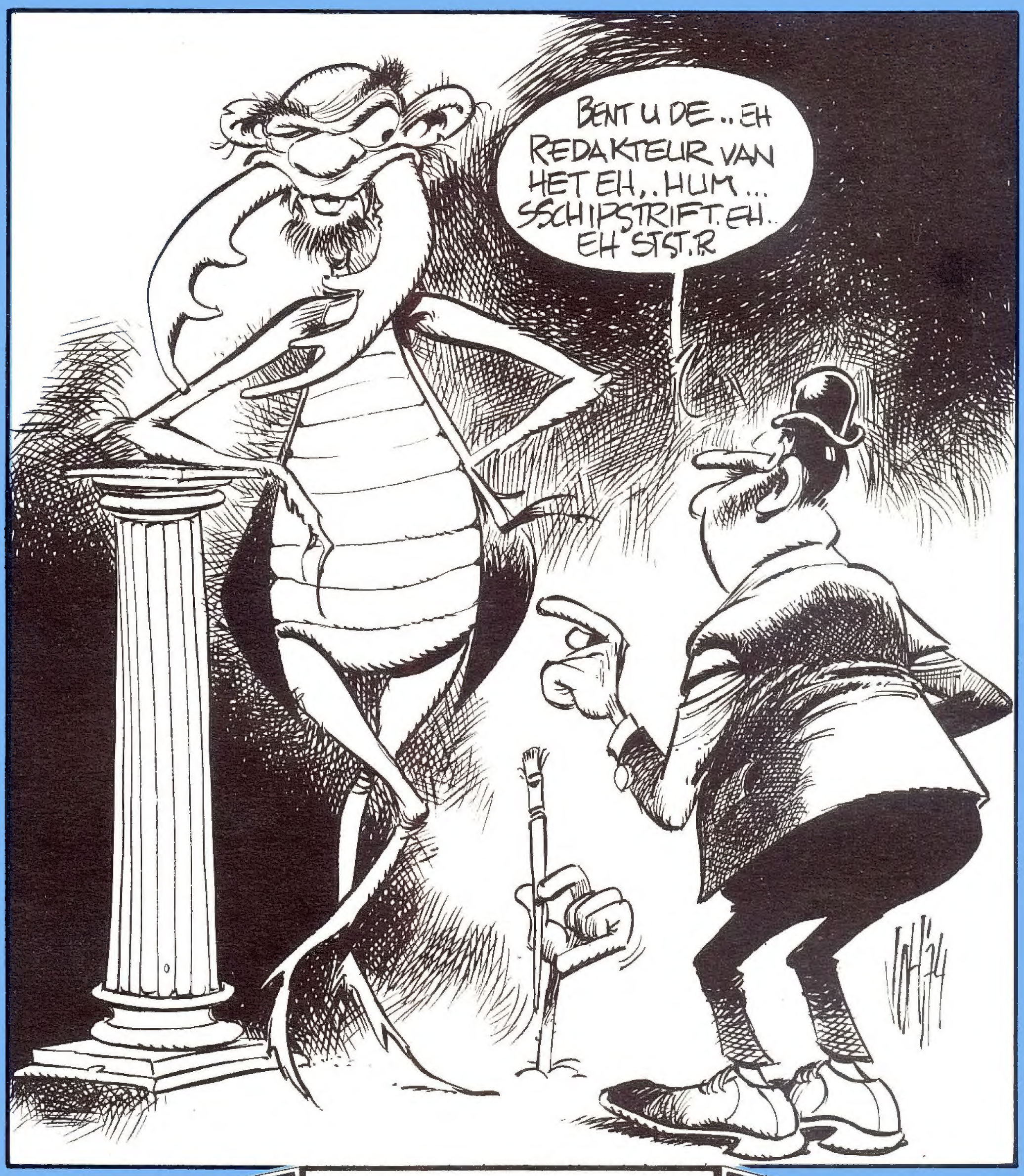

JAN VAN HAASTEREN

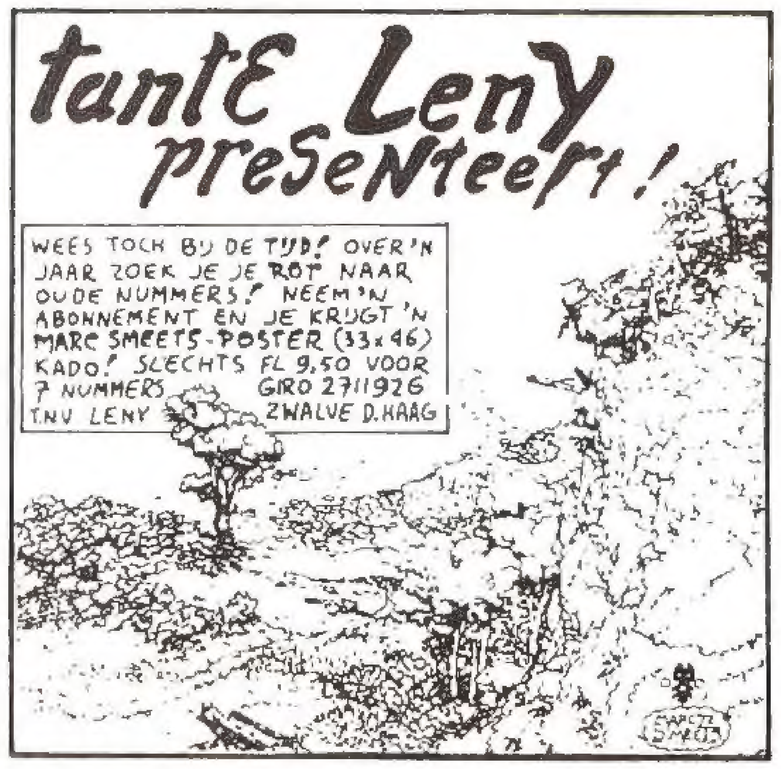
tante Leny presenteert!
WEES TOCH BIJ DE TIJD! OVER'N JAAR ZOEK JE JE ROT NAAR OUDE NUMMERS! NEEM'N ABONNEMENT EN JE KRIJGT 'N MARC SMEETS-POSTER (33x46) KADO! SLECHTS FL 9,50 VOOR 7 NUMMERS
GIRO 2711926 T.N.V. LENY ZWALVE D.HAAG

NIET ALLEEN VOOR STRIPS BIJ ONS BINNEN WIPPEN!

Oók voor boeken - pop elpees (die van *f* 14,90 weetjewel!) - posters - undergroundbladen - enz.

DE BOEKENBEURS
1e Middellandstraat 23, Rotterdam.

DE BENGEL
Voorstraat 283, Dordrecht

LUKE, LUCKY & WINNIE, HINDER, CHICK BILL, ROBBEDOEZ, KUIFJE, DE RIDDERS, PRINCE, VAILLANT ETC
STRIPANTIKWARIAAT
DEN HAAG KLIMOPHOF 3 VAN 2-6 U.
WOENSDAG DICHT
070 - 238403
DEN HAAG LEIJWEG 1244 VAN 8-6 U.
WOENSDAG DICHT
070 - 663432
De Blauwe Lotus

DE BESTE EN NIEUWSTE STRIPS EN ALLE TIJDSCHRIFTEN ALTIJD IN VOORRAAD BIJ bruna. OOK IN ONZE STATIONS BOEKHANDELS EN KIOSKEN EN, IN ONZE WINKELS DIE NOG ILA HETEN
Volop strips in de meer dan 100 filialen van
bruna b.v.*
* Uitgeverij en Vollandlaan 1 Utrecht Postbus 88 (035 88 42 32)

Heeft u nummer 24/25 van Falatoff al?
Deze keer leest u alles over Cabu, tekenaar uit Pilote, Charlie en Hara-Kiri.
Verder veel strips en nieuws.
44 bladzijden, 2-kleuren-omslag, ƒ 3,95.

Verkrijgbare oude nummers:
Album 1 (nrs. 0 t/m 12/13) ƒ 17,25.
Nrs. 14/15, 16/17, 18/19, 20/21 ƒ 3,25 per stuk.
Nrs. 22/23, 24/25 ƒ 3,95 per stuk.
Abonnement 6 nrs ƒ 18,-.

Verder kunt u bij Kommiks BV bestellen:

Schtroumpf/	
nr. 7 Linus - Mézières	ƒ 4,90
nr. 8 Cuvelier	ƒ 4,90
nr. 13 Gotlib	ƒ 4,90
nr. 14/15 Hergé	ƒ 8,90
nr. 20 Martin	ƒ 4,90
nr. 21 Macherot	ƒ 4,90
nr. 22 Goscinny	ƒ 5,90
nr. 23 Uderzo	ƒ 5,90
nr. 24 Bretecher	ƒ 5,90.

Giro 3086024 tnv Kommiks BV, dr. Junghuhnstraat 33, Rijswijk zh. (graag ƒ 1,50 voor porto en administratie-kosten bijvoegen.)

RUIL ADVER TENTIES

Advertenties in de 'ruilrubriek' kosten ƒ 4,- per 40 woorden (voor Stripschap-leden ƒ 2,75). Giro 3086024 tnv Kommiks BV, te Rijswijk zh.

AANGEBODEN
Kollektie Jong Europa, Blanke neger, Vervloekte eiland, Tijl Uilenspiegel I en II, Sprint-, Bravo-weekbladen; vrijwel alle andere weekbladen enz. enz
GEVRAAGD
Kontakt met Belgische strip-verzamelaars.
W v. d. Plas, Persoonshaven 101 c II, Rotterdam, 010-848530.

AANGEBODEN
Plezante circus I; Vl. Erics oa Mu; Aram, Gouden horde. Mottenvanger, Knokkersburcht (Vlaams eerste druk), Jezab, Akim.
GEVRAAGD
Jerry Spring; Muziekbladen van vóór 1960; Amerikaanse showbladen 1956-60.
Ger Rijff, Snijderstraat 8 B, Gorcum.

ALICE IN WONDERLAND, Cinderella, Bambi, the Aristocats, Dumbo liggen bij u misschien in de weg.
U doet Rein van Willigen, Vergtweg 1, Zaltbommel, er een enorm plezier mee.
Trouwens, alles van Walt Disney is welkom; zoals filmaffiches, -foto's, artikeltjes, recensies enz.

AANGEBODEN
Thomas Pips 3, 20. Jan Heibel 5, 6. Ketje 18. Kapoentjes 2, 3, 16. Arretje Nof 6, 8.
Kuifje in Rusland witte uitgave.
GEVRAAGD
Hip Comics 1955, 1956, 19104, 19139.
J. Crijns, H. Cleyndert weg 133, Amsterdam, 020-271269.

AANGEBODEN
B1, 13, 17, 22, 23, 24, 45, 46, 48, 49, 50, 62, 63. T. P. -puzzels: De schatten van Pikkin, Op de kermis, oude T. P -kaarten, Revue 7, 8, 10, veel Jong Europa, T. P. -knipsel 35.
GEVRAAGD
T. P -puzzels: Het feestmaal, het zeemonster, de reiskoets, de reus. Wandplaten, Kaarten nrs. 2, 3, 4, 19
J F. Rook, Roemer Visscherstraat 63, Vlaardingen, 010-350033.

AANGEBODEN
T. P : Bommellegende + Spliterwt; T. P -vertellingen; de was dat (d. d.); tik v. Joost (d. d.); Beunhaas (illegaal); Wisselschat. Mod. Blaise: Poppenspeler, Veel liefs van Rufus.
GEVRAAGD
Panda: Pettenjacht, Meesterlijfwacht. T. P : T. P. en andere verhalen (boek Geïll. Pers).
P. Zalmé, Geysterenweg 122, Den Haag 2032, 070-947418.

ABONNEMENT STRIPSCHRIFT

Abonnementen op Stripschrift die in de loop van dit abonnementsjaar worden opgegeven kunnen slechts voor een even aantal maanden worden afgesloten. U kunt dan van het (jaar)abonnementsgeld ƒ 22,50 voor iedere twee maanden ƒ 3,75 aftrekken. Abonnementen dienen opgegeven te worden via giro 209948 tnv Stripschrift, postbus 1167, Rijswijk zh.

STRIPSCHRIFT
IS VERKRIJGBAAR:
via een abonnement (jan t/m dec) à ƒ 22,50; giro 209948 tnv Stripschrift, uitg. van Kommiks BV i. o., postbus 1167, Rijswijk zh;
via een lidmaatschap/abonnement van Het Stripschap à ƒ 30,-; giro 1513000 tnv de Penningmeester van Het Stripschap te Amsterdam;
in de losse verkoop à ƒ 2,25.

DISTRIBUTEUR pour la France: Falatoff.

REDAKTIE: Kees de Bree, Rob van Eijck, Sandra Griffioen, Martin Wassington.
Dr. Junghuhnstraat 33. Rijswijk zh, NIEUW TELEFOONNUMMER 070-941291.
NIEUWSREDAKTIE: Kees de Bree, Martin Wassington.
Kinkerstraat 59''', Amsterdam, t. a. v. Kees de Bree.

VORMGEVING: Sandra Griffioen, Peter de Raaf.
ADVERTENTIE-AKWISITEUR: Peter de Raaf, 010-118947.
VASTE MEDEWERKERS: Hans van den Boom, Waldo van Dreven, Reinolt Duerings, Evert Geradts, Wim van Helden, Nico Noordermeer.
Aan dit nummer werkten verder mee: Domien ten Berge, Rob Richard.

OKTOBER 1974 - NR 70

STRIPSCHRIFT
uitgegeven door Kommiks BV i. o. voor
HET STRIPSCHAP
Nederlands centrum voor belangstellenden in strips, goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 30 september 1968.
Doel: de waardering bevorderen voor strips in het algemeen en Nederlandse strips in het bijzonder.
Uitgeverij Kommiks BV i. o., Dr. Junghuhnstraat 33, postbus 1167, Rijswijk zh;
NIEUW TELEFOONNUMMER: 070-941291

INHOUD:

De voorvaderen van Panda en Heer Bommel of: de romantische middeleeuwen van Marten Toonder	4
Vraaggesprek met Nelly van der Geer	9
Bestuursmededelingen	12
Slot herdruk 'De Wonderen van Mu'	13
Jan van Haasteren: 'Ik zag de strip nooit zo zitten'.	25
Nieuws	30

In this issue you will find the 2nd part of the Marten Toonder story. The Toonder animalstrips are compared with the midiaeval story 'Reinaert'. Nelly van der Geer, productionmanager of the Toonderstudio's has been interviewed, and the 2nd part of an old Toonder-story is reprinted. Jan van Haasteren has been interviewed, following the succes of his strip 'Baron van Tast'.
Dans ce numero vous trouverez la 2e partie du dossier Marten Toonder. Les bandes d'animaux de Toonder sont comparées avec l'histoire medievale 'Reinaert' Nelly van der Geer, chef production des studios Toonder est interviewé et la 2e partie d'une vieille bande a été repris. Jan van Haasteren est le sujet d'un entrevue.

DE VOORVADEREN VAN PANDA EN HEER BOMMEL

OF:

DE ROMANTISCHE MIDDELEEUWEN VAN MARTEN TOONDER

door DOMIEN TEN BERGE

Marten Toonder krijgt op gezette tijden de aanhankelijkste hulde en lof die een schrijver en tekenaar zich maar dromen kan. En het aardige is, dat er steeds weer gelegenheden te verzinnen zijn, waarop het Toonderlegioen lucht kan geven aan een menselijk maar vooral typisch Nederlands gevoel: de dankbaarheid van ontelbare oplettende lezertjes, die - eenmaal aan een stripverhaal van Toonder begonnen - voor de rest van hun leven verkocht en verknocht zijn aan Tom Poes en Heer Bommel. De stripdag 1974 van het Stripschap was alweer aan hem gewijd; stripantikwariaat Panda in Den Haag liet een herziene, aangevulde en rijkelijk van artikelen voorziene editie van de Bommelbibliografie uitkomen. Een integrale heruitgave van de Bommelstrip op normaal formaat is beloofd en de vele intekenaren staan te trappelen achter hun brievenbus om de eerste nummers van de te trage postbode aan te pakken.

Wat mij verbaast, is de eenzijdige waardering voor Toonders Bommelstrip. Telkens moet ik merken, dat de dikke heer alle aandacht voor zich opeist en dat een dierbare jeugdliefde miskend wordt. Want met Panda ben ik opgegroeid in de tijd, dat ik braaf naar de grote school ging, terwijl Plukkie Panda ongehoorde avonturen beleefde. Elke dag vrat ik de krant op voor de Pandastrip, die ik uitknipte en zorgvuldig inplakte in afgedankte schoolschriften. Ik heb zo een aardig stapeltje Panda's bezeten, maar na de lagere school ben ik ze kwijtgeraakt. Panda is trouwens een hele lange tijd uit het zicht verdwenen. Totdat uitgeverij Wolters met drie herdrukken kwam, namelijk de strips 41, 42 en 43, nu alweer twee jaar geleden. Dat vond ik een mooie gelegenheid om te kontroleren of die ouwe en verre jeugdliefde nieuw leven kon worden ingeblazen. En waarachtig, tot mijn eigen verbazing, mag ik wel bekennen, heb ik nog veel plezier aan die verhalen beleefd. De humor van tekstschrijver Lo Hartog van Banda, toen in zijn meest geinspireerde periode (zie Stripschrift 23, p. 10), bleek fris te zijn gebleven, vooral dankzij de voortreffelijke samenwerking tussen teken- en tekststrook. Uitgeverij Skarabee nam de heruitgave van de Pandastrip van Wolters over en kwam vorig jaar in hoog tempo met zes boekjes op de markt, waardoor opeens in een goed jaar de verhalen nrs. 34 tot en met 48, 54, 56 en 59 voor iedereen bereikbaar waren. Dat was nogeens een bof! Tot mijn grote teleurstelling en woede is de heruitgave abrupt gestopt,

Geachte redaktie,
In het kader van de Toonderstory past dacht ik deze studie over de Pandastrip. Er wordt ontzettend veel overhoop gehaald, zonder dat ik aan de oppervlakte blijf hangen. Er zit ook dokumentatie in verwerkt, zodat dit artikel een nieuw vertrekpunt kan worden voor verder onderzoek. Dat verdere onderzoek heb ik al uitgelokt door op enige niet onderzochte punten te wijzen, wat dunkt me een goede stimulans voor de denkende lezer zal zijn.
Ik geef Nederlands op de Pedagogische Akademie Kleywegt in Doetinchem en heb al een jaar eksamen Nederlands afgenomen bij Toonder-liefhebbers. Maar ze houden zich allemaal bij de Tom Poesstrip. Ik denk, met dit artikel aangetoond te hebben, dat ook Panda interessant genoeg is voor literaire (zelf)studie. De toon is hier en daar aan de lichte kant, om de lezer niet al te zeer te vervelen. Ik vind, dat een 'degelijke' literairhistorische aanpak eindelijk wel eens mag: er wordt zo ontzettend veel grapjasserig over Toonders strips gepraat en geschreven, zonder dat de student er verder mee komt. Stripschrift is HET tijdschrift op het vakgebied van het stripverhaal; ik heb daarom bewust gemikt op de studieuze lezer, en niet op de Donald Duck. Dat is, hoop ik, geen bezwaar.

Domien ten Berge.

hoewel alle Panda's de winkels uitvlogen. De Hollewijns en Kappies, die ook najaar 1973 in regelmatige heruitgave verschenen, werden veel langzamer verkocht.
Dat Skarabee brutaalweg in Stripschrift 68/69 laat aankondigen op p. 52, dat het december 1973 uitgekomen zesde deel met de Meester-knutselaar en de Meester-magiër binnenkort verschijnen zal - jawel, ga bij Joris Goedbloed in de leer, Skarabee - doet de Pandaliefhebbers het ergste vrezen.
Nu zal iedereen toegeven dat Panda, Hollewijn en Kappie stiefmoederlijk behandeld worden. Bommel trekt de kijkers. Er is zo langzamerhand een aardig bibliotheekje over de driftige dikbuik bij elkaar geschreven en die boekerij is nog lang niet vol. Maar zoek eens wat over Panda! Alleen R. H. Fuchs heeft ooit de moeite genomen, iets over Panda op papier te zetten. Hij gaf er de titel 'Panda of de overwinning van het burgerlijk fatsoen' aan mee, liet het afdrukken in het Panda-nummer van Stripschrift (nr. 15) en nog later opnemen in het artikelenboekje 'Schijnhelden en nepschurken' Teveel eer voor een tamelijk oppervlakkig overzicht, dat zoveel interpretatiefouten bevat, tot in de titel toe, dat het beter ongelezen kan blijven. Maar na Fuchs heeft bij mijn weten niemand het de moeite waard gevonden zich nog eens over Panda te buigen om zelf te zien of Panda terecht verwaarloosd wordt. We beginnen samen opnieuw, oplettende lezer. Het moet maar eens uit zijn met die obligate Bommelverheerlijking, bekorrah!
Helaas hebben we maar een klein deel van de hele serie tot onze beschikking; met name de eerste 33 verhalen zijn onbereikbaar. Skarabee, geef die oer-Panda's ook eens uit en maak de boekjes meteen wat dikker; de prijsverhoging mag ook in de omvang doorwerken!

I. DE STAMBOOM DER DIEREN

Weet u wat mij verwondert? Niemand heeft de grote overeenkomsten tussen de Panda- en de Tom Poes-strips opgemerkt. En de banden zijn zeer nauw, al is de Panda-strip vijf jaar na de eerste Tom Poes van start gegaan, namelijk in 1946. In dat jaar verscheen ook Kappie. Maar Kappie en Hollewijn vormen een afzonderlijk duo: twee stripseries met een wereld van mensen. De series met Tom Poes en Panda worden bevolkt door dieren die zich als mensen gedragen. Een tweede, hiermee nauw samenhangend onderscheid is de situering van deze werelden: Kappie en Hollewijn leven in de twintigste eeuw, Tom Poes en Panda in vage en zeer vaak onbekommerd anachronistische middeleeuwen.

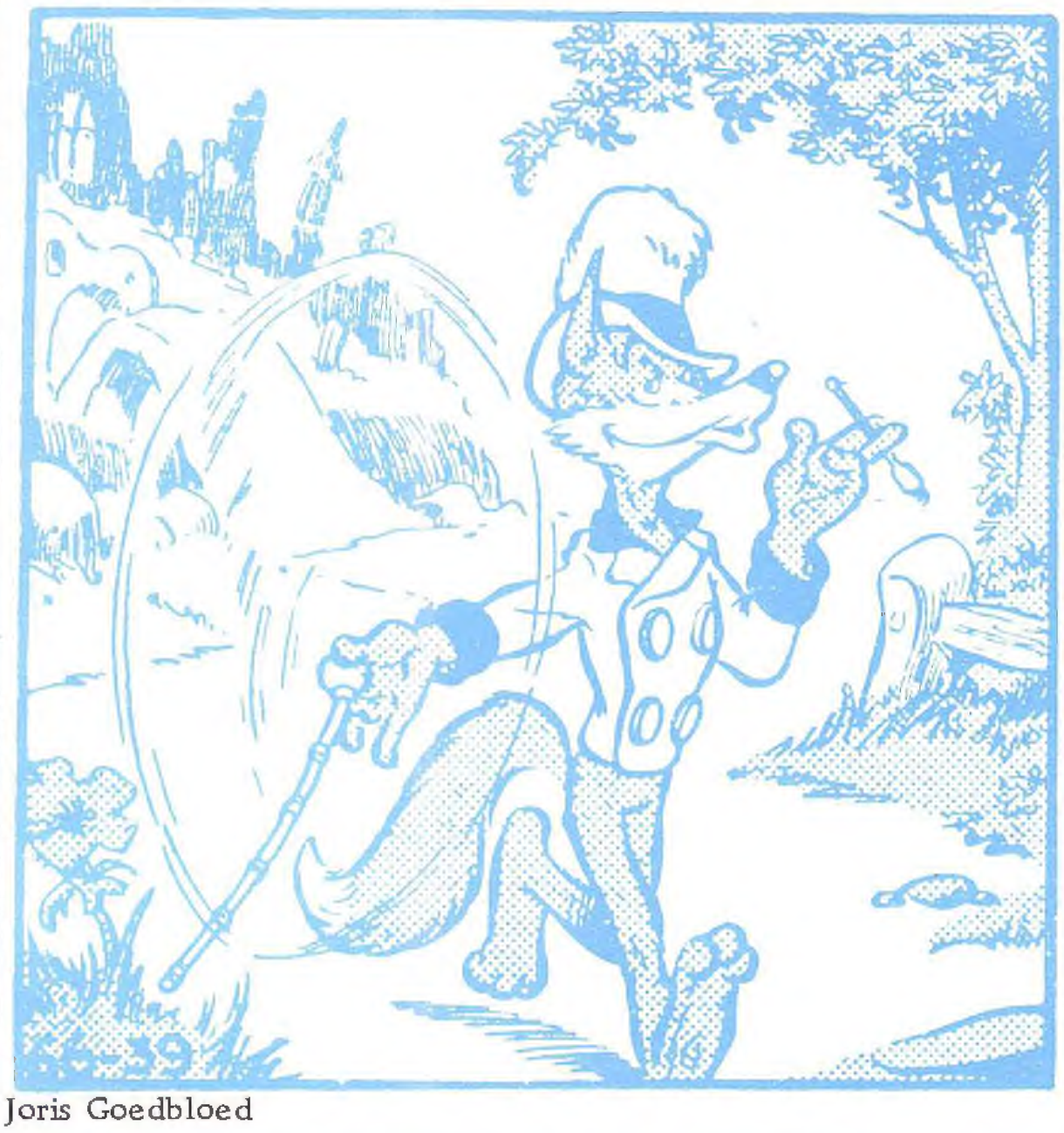

Joris Goedbloed

Hebben we hier een verklaring voor? Ja natuurlijk. We worden onmiddelijk herinnerd aan de fabelliteratuur. Wanneer beleefde die zijn eerste en tevens grootste bloei? In de 13e en 14e eeuw. Wat is het allerbekendste dierenverhaal? De Reinaert, populair gebleven alle eeuwen door, in de vorige en in onze eeuw nog herhaaldelijk bewerkt. Waar haalt Toonder zijn dieren en zijn inspiratie? Uit de Reinaert. Dat zullen we zien, want aan de hand van de Reinaert kunnen we enkele bekende Bommel- en Panda-problemen spelenderwijs oplossen.
Wie is Reinaert de vos? Joris Goedbloed. Even slim als zijn voorvader in het bedenken van listen en lagen; bedriegen is hem een tweede natuur geworden, gestimuleerd als Joris wordt door de domheid van de slachtoffers. Zijn hoge hoed, zijn deftige sigarettenpijpje, zijn rotting en zijn jasje herinneren ons aan zijn adellijke afkomst. Want Reinaert behoort tot de dierenadel, zij het dan tot de roofridders. Die werden officieel wel verfoeid, maar de koning zelf zag uit eigen baat menigmaal de wandaden van rover Reinaert door de vingers. Hoe schijnheilig is Reinaert met zijn 'reine' aard, als hij ter verantwoording wordt geroepen Hij belijdt zijn schuld in knutsellatijn, zoals zijn naneef Joris Goedbloed van zijn beschaafde adellijke opvoeding blijk geeft in aangepaste en enigszins verwrongen latijnse spreuken. Van werkelijk berouw is natuurlijk geen sprake, ook bij de goedbloed Joris niet, die de schijnheiligheid ook al tot in zijn achternaam verheven heeft Die schilderachtige typering door middel van de eigennaam heeft Toonder van het middeleeuwse dierenepos kunnen afkijken
We zijn met Joris nog niet klaar. Hij noemt zich herhaaldelijk met trots Markies of Baron van Malpertuis, hoewel tegelijkertijd gesuggereerd wordt dat die adellijke afstamming even leugenachtig is als Joris zelf. Niets is onrechtvaardiger: Reinaert wás kasteelheer van Maupertuus. In de Reinaert II, ook wel Reinaerts Historie genoemd, een uitgebreide prozabewerking van het 13-eeuwse dierenepos, dat zo'n 150 jaar na Van den Vos Reinaerde geschreven is, blijkt dit roemruchte kasteel gelegen te zijn in een uithoek van Nobels dierenrijk, in het woeste gebied waar de beschaving niet doorgedrongen is en waar dus geen wet en orde heersen, wat ons doet denken aan het Donkere Bomenbos en de Zwarte Bergen in de Bommelwereld. Na een zware en langdurige belegering is de burcht van Reinaert door het leger van Koning Nobel en de hoogste adel van het land veroverd en verwoest. Dit verklaart, waarom Joris een verlopen indruk maakt: hij heeft geen onderdak meer en is een berooide zwerver geworden. Immers, alle bezittingen zijn aan de staat vervallen en Reinaert vogelvrij verklaard. Maar Joris blijft desondanks net als Reinaert 'de gentleman, homme du monde, de man van vormen; tegenover allen beleefd, altijd kies' (F. Buitenrust Hettema).
Zo begrijpen wij wat de rafel in zijn hoed te betekenen heeft Een voorname heer strooit kwistig met 'citaten' uit de 'klassieken', wat wel de middelnederlandse fabelliteratuur zal zijn; maar de rafels herinneren ons aan de tragische gebeurtenissen uit de familiehistorie van Joris.
Opvallend is de enige zwakke plek in Joris' gemoed: hij kan het niet over zijn hart verkrijgen, hoe groot zijn behoefte aan schurkerijen ook is, Panda in ellende te storten. Hij bedriegt hem en maakt op grote schaal misbruik van het vertrouwen dat Panda in hem stelt. Maar als het er op aan komt houdt hij Panda de hand boven het hoofd. Wij kunnen deze zwakheid niet goedpraten door te wijzen op de onnozelheid van Panda, die beloond zou moeten worden, of op de positie van de titelheld, waaraan Panda enige privileges ontlenen mag. Nee, we begrijpen deze heimelijke genegenheid van Joris beter als we ook Panda's middeleeuwse verleden erbij halen: Panda lijkt met zijn zwart/wit lijfje - voor een natuurgetrouwe pasfoto zie de Winkler Prins encyclopedie deel 15, p. 55 - op Grimbeert de das, een neefje van Reinaert, namelijk de zoon van Reinaerts broer. Deze Grimbeert is de enige, die invloed op Reinaert heeft en die bovendien nooit door Reinaert benadeeld is. Wel laat Grimbeert zich inpakken in de huichelachtigste verhalen, zoals de biecht van Reinaert, maar daar zullen we Grimbeert niet om lastig vallen, immers hij is nog jong en onervaren en moralist bovendien. Dat maakt hem net zo goedgelovig als Panda, die toch even goed als Grimbeert weet welke streken de Reinaertachtige Joris op zijn geweten heeft. Maar ook Panda blijft vergevensgezind en hoopt

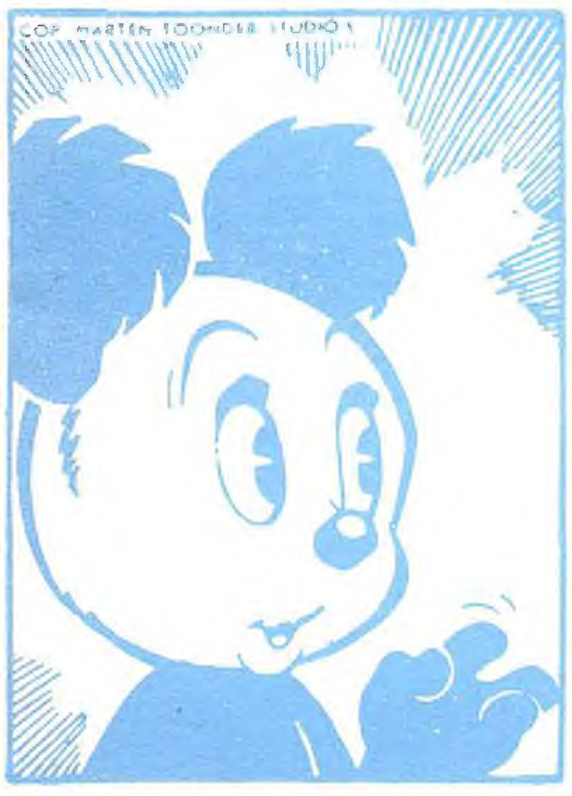

Panda

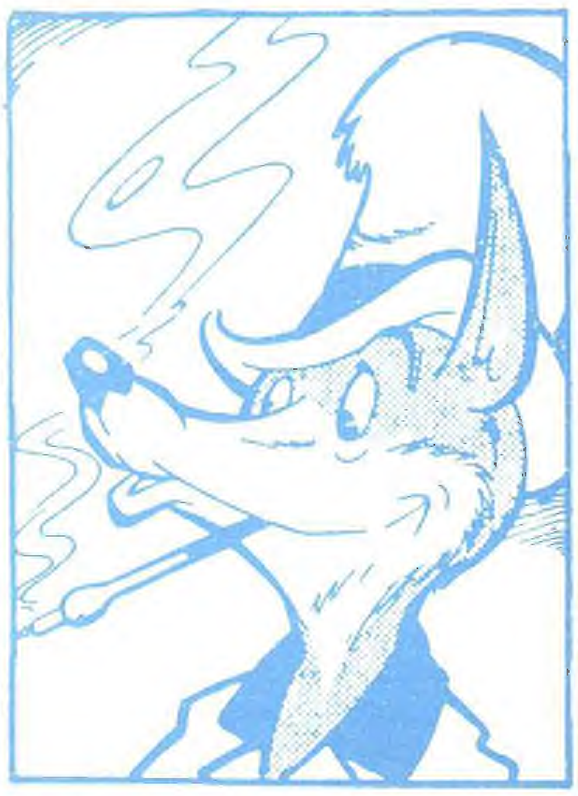

Joris

als een reclasseringsambtenaar op boetedoenining en verbetering van levenswandel.
Vroeger meende ik dat Panda onnozel was, dat wil zeggen alleen maar kinderlijk en te goed van vertrouwen. Maar nu zie ik toch ook de achtergrond van Panda's toegeeflijkheid: er zit vriendschap uit bloedverwantschap achter. Panda laat zich soms zover door Joris inpalmen, dat hij de loze vos nog uit de brand helpt, wanneer hij al precies weet wat Joris uitgehaald heeft en hem de les gelezen heeft als een tweede Grimbeert na de biecht van Reinaert.
Laten we eerlijk zijn, ook de lezer uit de 20e eeuw heeft een zwak voor Joris, net als de middeleeuwer voor Reinaert Heimelijk leven we mee met de vrijbuiter, die er eigen spelregels op nahoudt omdat hij ervan overtuigd is, dat de geordende maatschappij korrupt is en dat de graaipolitiek de meeste aanhangers heeft. Zo dacht de middeleeuwer ook over Reinaert, die zich niet in de bewoonde wereld maar in de vrije natuur gevestigd heeft; de vrijgeest nestelt zich in 'de woestine'.

Er lopen in de Reinaert-historie meer figuren rond, die in de dierenstrips van Toonder zijn terugekeerd. Dat is allereerst Isengrijn de wolf, een oom van Reinaert. Zo fel als deze edelman in het middeleeuwse epos gebeten is op Reinaert, zo heftig en opvliegend is ook graaf Isen Grim in de Pandastrip, vervaarlijk zwaaiend met zijn rapier en in eeuwige konkurrentie met de veel slimmere vos. In het derde Skarabeedeeltje zien wij deze attraktieve figuur in aktie tegen de Olie-magnaat Joris Goedbloed.
De vorst van de dierenwereld is Nobel de leeuw. In Stripschrift 15, pag. 9, zien wij een afbeelding van hem op een prentje uit het 18e verhaal, waarop ook andere bekende Reinaert-figuren staan: graaf Isen Grim, Bruun de beer, Reinaert-Joris en Grimbeert-Panda.
Dat brengt ons bij de held van de Bommelstrip, Olivier B. Bommel. Hij vertoont grote gelijkenis met Bruun de beer Bommel is een bruine beer en voelt zich een heer. Niet ten onrechte. Zijn middeleeuwse voorvader behoorde tot de hoogste baronnen in het land van koning Nobel en voor de Germanen was hij zelfs de vorst der dieren (L. M. van Dis, p. 13). Het kan niet anders, of deze held moet in een kasteel wonen; en dat wordt dan Bommelstein. Nu valt het ons op, dat ook Panda een kasteel bewoont, Huize Hobbeldonk, en dat beide helden een huisbediende erop na houden, Joost en Jollipop, twee hondefiguren. Over die honden verbazen we ons niet, nu we weten dat in de Reinaert het hondje Cortois, wiens naam een hoofse levenswandel aanduidt, voor imitator van de Franse hoveling door mag gaan. De markies de Cantecleer, hooghartige buurman van heer Ollie, is een schitterend stukje literaire ironie. Zijn middeleeuwse voorvader is een doodgewone, deftige burger, trots op zijn talrijk kroost en op zijn heldere zangkunst in het kraaien; zijn Franse eigennaam en zijn 20e-eeuwse Franse adeldom waarschuwen ons tegen zijn laaghartig karakter: hij is een snoever met inbeelding, een pronker met valse adel. Dat juist hij uit de hoogte doet tegen heer Ollie, die van de oudste

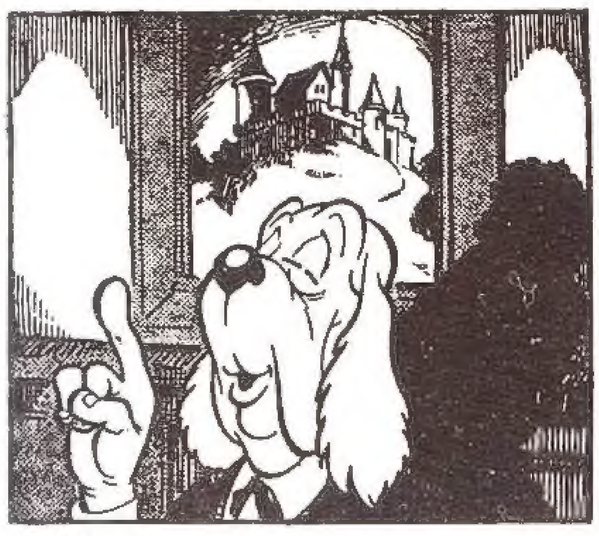

Jolliepop

Huize Hobbeldonk

en hoogste adel afstamt, mag worden opgevat als een ironische wraakneming op de schreeuwerige haan uit de Reinaert. De markies is een karikatuur van een aristocraat, die zo geborneerd is, dat het maar niet tot zijn botte hersens doordringt, dat zijn buurman ver boven hem verheven is. En dat is met heer Ollie het geval, naar de overtuiging van zijn vele lezers.
Even pikant is de ironisering van Reinaert zelf, want zijn nazaat Joris slaagt er nooit in een list tot een goed einde te brengen. Hij krijgt steeds de klappen en moet als berooid heer elders opnieuw listen bedenken.

II. DE ZUIVERE ONNOZELHEID

Lijken Panda en heer Ollie op elkaar? Me dunkt, dat Ollie een volwassen uitvoering van het Panda-karakter heeft. In beide gevallen is sprake van kinderlijke argeloosheid, van onnozele verontwaardiging bij het konstateren van onrechtmatigheden. Panda is nog jong en verlangt levenservaring op te doen; daarom gaat hij keer op keer bij een meester in de leer. In de middeleeuwen was dat zo de gewoonte bij een gezel, die in een gilde opgenomen wilde worden. Panda denkt dat hij een vak moet leren; daarom zoekt hij - badend in de weelde van Huize Hobbeldonk - in elk verhaal een baantje. Maar de oplettende lezer weet, dat een baantje onbelanhrijk is voor Panda en dat hij eigenlijk het leven moet leren kennen, dat hij levenservaring moet opdoen. Mensenkennis echter steekt Panda niet op. Dat doet mij keer op keer aan zijn verstandelijke vermogens twijfelen, ware het niet, dat ik me steeds bijtijds herinner met de eeuwige onervaren leerling te doen te hebben.
Heer Bommel is de volwassen editie van dit beertje. Heeft Panda na afloop van zijn eindeloze leertijd, bijvoorbeeld op de 'bezadigde' leeftijd van de bruine beer - let eens op dat bruine - iets opgestoken? Nee, gelukkig niet. Levenservaring is niet bezonken tot levenswijsheid. Bommel staat even weerloos als Panda tegenover de korrupte maatschappij die op winstbejag uit is en met idealisme zijn gat afveegt. Bommel wordt geen cent wijzer. Als geboren optimist treedt hij elk nieuw avontuur vol vertrouwen op de goede afloop tegemoet. Als hij ooit zou gaan wanhopen aan de maatschappij zou het er slecht uitzien voor de strips van Toonder.
Het grote verschil tussen Bommel en Panda is de emotionele verwerking van de avonturen.
1. Voor Panda is alles nuttige lering, hoe weinig hij ook leert; heer Bommel geeft zich altijd met volledige inzet van zijn persoonlijkheid aan de grootse taak die hij op zijn idealistische schouders wil nemen. En juist die geestdriftige inzet is de oorzaak van totale ontreddering, waarin hij verzeild raakt als hij tot de ontdekking komt, dat alles verknoeid is.

2. Panda houdt er nog geen idealen op na, beleeft het leven als een avontuur waarin hij zich stort met het enthousiasme van 'het-onbekende-maakt-bemind', met de zorgeloosheid van de jeugd die zelf alles aan den lijve ondervinden wil.
3. Panda's blik is nog op het uiterlijk gericht; hij zoekt een baantje en wil vooruitkomen in de maatschappij; heer Bommel wenst geen karrière te maken, hij wil zich met al zijn kapaciteiten - die hij niet heeft - en desnoods al zijn bezittingen inzetten voor een goed doel. Hij is een wereldhervormer. Maar Bommel brengt er natuurlijk niets van terecht, de grote teleurstelling is niet te ontlopen.
4. Bommel geeft lucht aan zijn verdriet door zelfbeklag. Hij is één brok sidderende zenuwen, één grote bonk gevoel. Bij Panda is het gevoel nog niet tot ontwikkeling gekomen; hij raakt hooguit wat opgewonden of boos, maar ontredderd of ontgoocheld nooit.

Graaf Isen Grim, vervaarlijk zwaaiend met zijn rapier

5. Maar beide beren zijn elkaars verwanten in de verwerking van de ervaring: zij worden er niet wijzer van. Elk nieuw verhaal beginnen zij vol goede moed, en aan het slot heeft het geloof in de goede zaak wel een deukje gekregen, maar het zelfvertrouwen komt onbeschadigd uit de strijd tevoorschijn. Bij hoge uitzondering is heer Ollie bereid te erkennen, dat ook Tom Poes een bescheiden werkzaam aandeel in de oplossing van de kwestie heeft gehad. Panda wandelt onbekommerd een nieuw baantje dus nieuwe avonturen tegemoet.

Panda heeft een baantje als loodgieter; Jolliepop draagt op een zilveren blad het benodigde gereedschap mee.

III. DE OPBOUW DER VERHALEN

De strips van Panda en Tom Poes beginnen gewoonlijk op een prachtige dag. Hoe zonnig en opgewekt het landschap en de bevolking ervan zijn, laat Toonder ons op de tekenstroken zien. Hij vergast ons op lommer en blommen en blije gezichten. Begint het verhaal juist met somber weer, zoals dat over de schoonschijners (eerste gedeelte van de herdruk in Stripschrift

68/69), dan valt het op als iets heel bijzonders, iets ongewoons, en dan heeft het slechte weer een duidelijke, meestal kontrasterende funktie in het verhaal.
Deze frisse, zonnige start heeft een eeuwenoude traditie in het dierenverhaal. Ook de Reinaertgeschiedenis begint in het voorjaar, toen 'beede bosch ende haghe met groenen loveren waren bevaen' (vs. 43). Er is dus alle reden tot optimisme.
Maar al gauw komen de moeilijkheden. Panda's meesters bezorgen de leerjongen heel wat last en heer Bommel begint te merken dat hij wat al te voortvarend aan een nobel streven is begonnen. En als heer Bommel volledig verslagen is en zijn wonden likt, keert hij op hangende pootjes terug, al dan niet even zwaar gehavend als Bruun de beer na zijn zending naar Reinaert: 'Hi es ghewont toter doot' (vs. 986); even naar is heer Ollie er in de meeste verhalen aan toe. Zijn zelfbeklag is een geërfde eigenschap.
Maar aan het slot scheen telkens weer de zon, iedereen keerde naar huis terug, de helden gingen gezamelijk aan tafel en 'maecten pais van allen dinghen'.
In de Panda-strips zien we regelmatig thema's uit de Reinaert terug. Een van de bekendste is het thema 'schijn bedriegt', dat een, zoniet hèt hoofdthema is. De aanklagers van Reinaert blijken zelf niet vrij te zijn van misdrijven en houden een schijn van braafheid op. De schijnheilige Reinaert - denk aan zijn eigennaam - probeert nog tijdens zijn biecht kippen te stelen, Belijn de ram laat zich bedotten met de brief van Reinaert en bedot tot zijn eigen ongeluk zelf de koning.

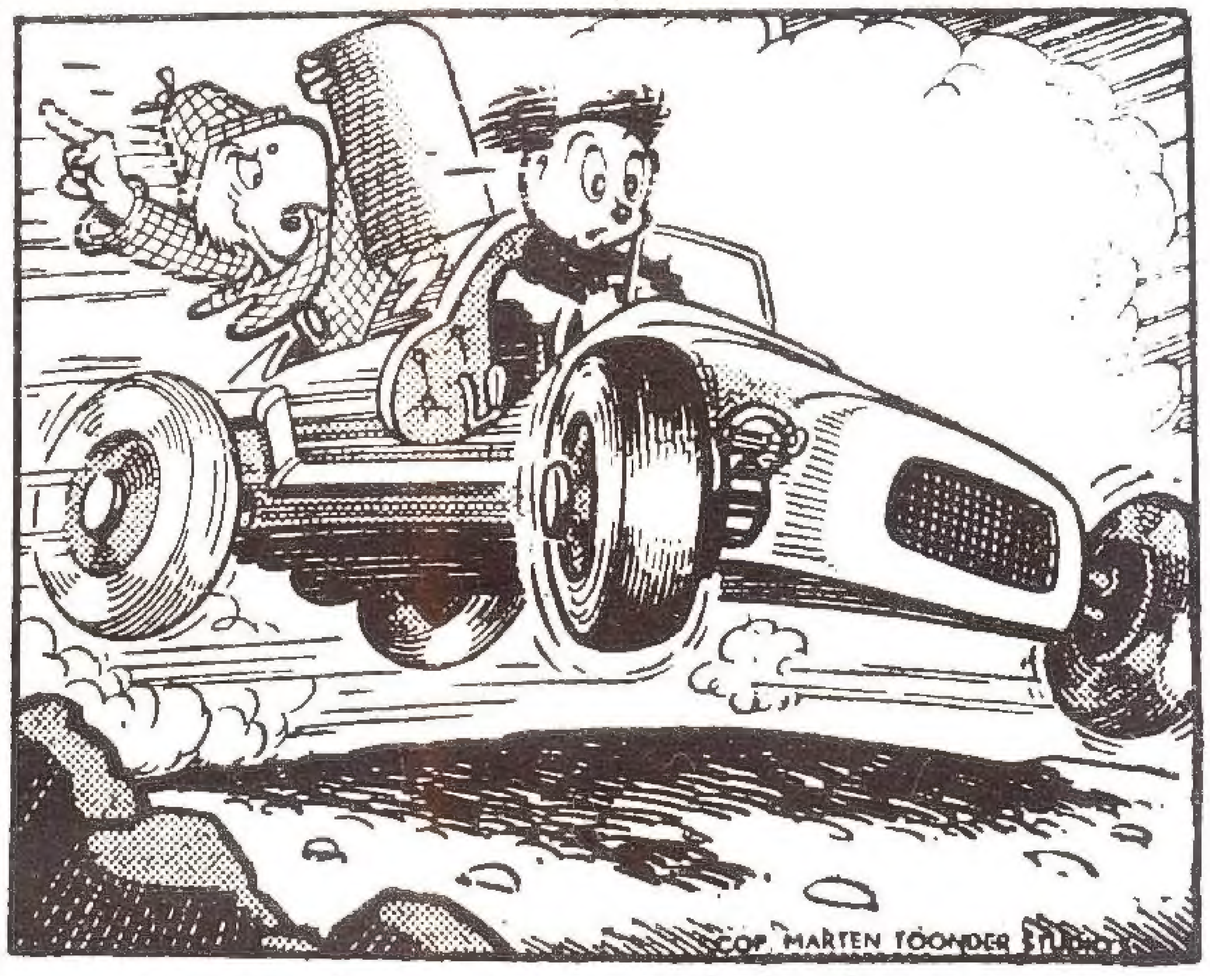

Boven: Pat O'Nozel en Panda in de Kalkerkar die niet meer te houden is en dan ook 'total loss' gereden wordt (zie onder); het gezelschap is inmiddels uitgebreid met professor Kalker.

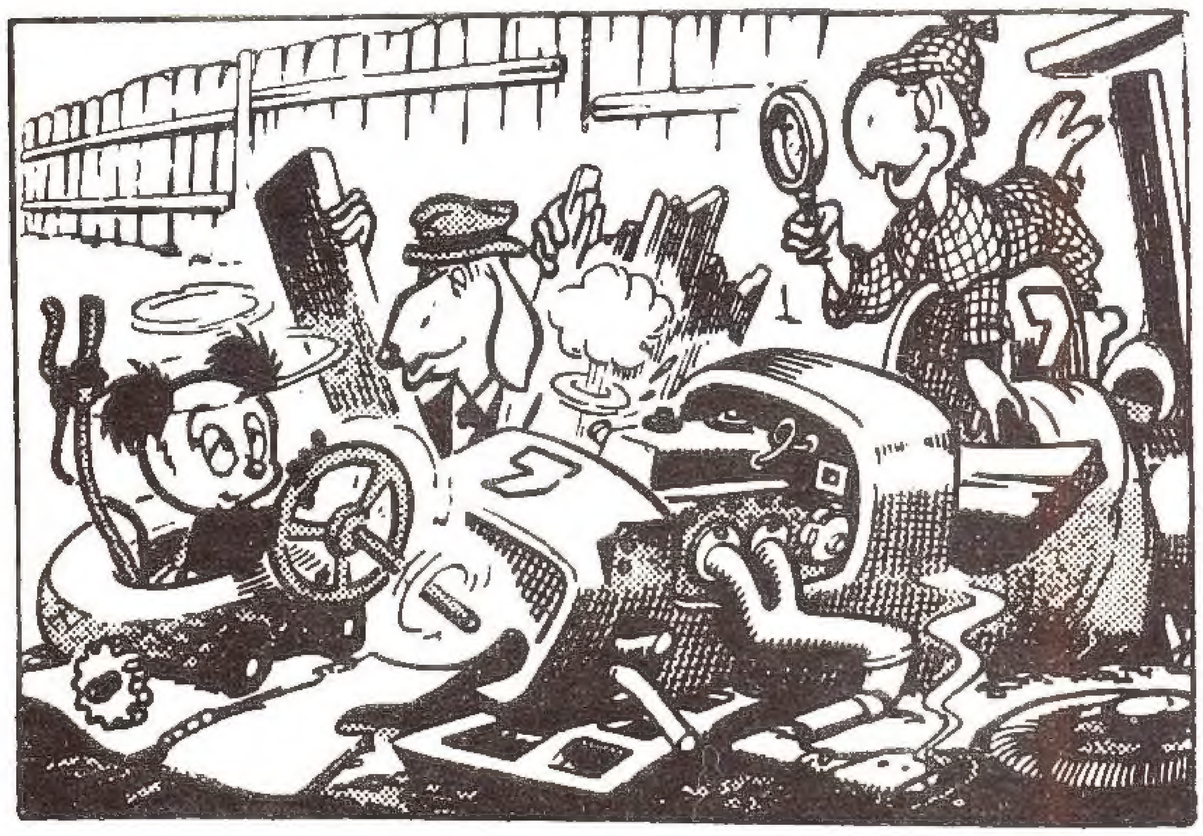

Schijn en werkelijkheid zien we ook in de Panda-strips duelleren. In Panda's avonturen gaat het er altijd om schurkenstreken te doorzien. Pat O'Nozel en professor Kalker slagen daar nooit in. Panda wel, maar meestal pas tegen het eind Trouwens niet voor niets is hij uit de verte familie van Grimbeert de das; Grimbeert is in de Reinaert de ontmaskeraar van de misdrijven van de schijnheilige aanklagers. Kostelijke humor bezorgt ons Joris Goedbloed met zijn beroemde vermommingen. Daarin geeft hij tamelijk doorzichtige demonstraties van het 'schijn bedriegt' Knapper is zijn schurkachtig bedrog in verhalen als de Oliemagnaat (derde deeltje) of de Spokenmeester (vierde deeltje). De allermooiste voorbeelden van het schijn/werkelijkheidsthema geeft de strip over de Kalkerkar (tweede deeltje). Het begin is een uitmuntend staaltje van bedrieglijkheid, waarin ook de lezer betrokken wordt. De oplettende lezer voelt zich na enige afleveringen zwaar bij de neus genomen en blijft dan wel op zijn hoede voor allerlei vervalsingen van de werkelijkheid. Het verhaal barst van de onverwachte wendingen, trucs en onthullingen van trucs In deze strip zijn de teken- en tekststroken op de scherpzinnigste wijze op elkaar afgestemd; weglating van een van beide stroken of van een aantal prenten of tekstfragmenten zou de hele strip verminken. Het is voor mij een hoogtepunt in de hele serie.
Die tekenstroken in de Toonderstrips zijn van groter belang soms dan de tekst. Kenden wij alleen de tekst, dan zouden we niet weten, met dierenverhalen te doen te hebben. En evenmin zouden wij de verhalen in een middeleeuws dekor hebben gesitueerd.
Want de stadjes zijn alle zonder uitzondering van geromantiseerde middeleeuwse architektuur. Daar doet de verschijning van vliegtuigjes, auto's, pistolen, telefoons uit 1900, flatgebouwen en allerlei technische apparatuur, bijvoorbeeld komplete filmstudio's, niets aan af. Er kunnen dan ook rustig tovenaars als Hokus Pas of magiërs (Panda deeltje 6) in optreden. Die komen niet in de Reinaert voor, maar weer wel in de geschiedenis van Reinout van Montalbaen of koning Arthur.
Een modernere, wetenschappelijke kollega van de mythische tovenaar is de geleerde. Bij Panda is dat de bekende karikatuur van de verstrooide professor die dwangmatig uitvindingen doet maar het doel ervan steeds vergeet. In het verhaal over de Kalkerkar treedt de prof op met al zijn eigenschappen: beminnelijkheid, verstrooidheid oa op het gebied van eigennamen, vaardigheid in het doen van overbodige uitvindingen of het maken van apparatuur die gevaar kan opleveren als ze in verkeerde handen valt, argeloosheid tegenover misdadigers die gaarne misbruik maken van de goedgelovigheid van de prof. In de Bommelstrip is de figuur van de geleerde uitgesplitst in verschillende typen. Enerzijds de zuivere wetenschapsman Prlwitzkofsky, een van de weinige mensenfiguren in de Bommelstrip. Hij vertoeft niet klandestien in de Bommelwereld, want in de Reinaert heeft hij kameraden in de timmerman Lamfreit, de dorpspastoor met zijn vrouw en een hele stoeterij van dorpelingen. De romantische misdadige geleerde is Sickbock, die wel weggelopen schijnt uit vertelingen van Hoffmann. Zijn wapperende zwarte mantel en de bokspoten eronder waarschuwen ons voor de mythische Mefistofiguur. Dan kennen we nog de psycholoog Zielknijper, die niet in staat is de romantische gevoelsproblemen van Bommel op te lossen.

IV. TOONDER ALS ROMANTICUS

Ik ontkom er niet aan: het grote denkraam van Bommel brengt ons misschien naar de diepste wezenstrek van Marten Toonder zelf: zijn romantische aard. Zijn terugkeer naar een geromantiseerde vage periode in de middeleeuwen is een herhaling van een soortgelijke vlucht naar een irreëel middeleeuws verleden in de vorige eeuw. De romanticus probeert te ontsnappen uit een onvredige wereld waar hij zijn draai niet kan vinden en reist in ruimte en tijd naar een paradijs. Hij schept zich in een kunstwerk een paradijselijke omgeving en probeert daar een nieuw leven te beginnen.
Maar hij neemt zijn eigen levensproblemen overal mee naar toe, en binnen de kortste keren zit de held tot over zijn oren in de narigheid. De problemen van de eigen wereld schuiven rustig door naar het gekreëerde paradijs, als tenminste de romantische kunstenaar zo eerlijk tegenover zichzelf kan zijn, dat hij alles wat hem innerlijk bezighoudt ook vrijgeeft op papier
Een bekend innerlijk probleem voor de romanticus is het konflikt tussen het nuchtere, op 'zekere', veilige wetenschap vertrouwende verstand en het altijd rebellerende, een eigen richting zoekende gevoel. Dit konflikt kan geprojekteerd worden in allegorische personen.
In de Bommelstrip staat Tom Poes voor het koele intellekt en heer Ollie voor het gevoel. Tom Poes is kaal en leeg, een gevoelloze intellektueel. Bommel dreigt herhaaldelijk af te zakken naar sentimentaliteit, bijvoorbeeld in het verhaal over zijn Iksel (herdrukt in Stripschrift nrs. 37-46), wanneer Bommel in zijn zoetste dromen taartjes aan bomen ziet hangen; de zachte gevoelens van een prille liefde zijn geprojekteerd in Annemarie Doddel (haar naam alleen al!).
Ook de Pandastrip is niet vrij van sentimentaliteit. De laatste jaren wordt Joris met een kwezelachtig medelijden behandeld, hoewel het nauwelijks voor te stellen is dat Joris daar behoefte aan zou hebben.
Zo door en door eerlijk is Toonder als kunstenaar, dat hij er niet voor terugschrikt heer Ollie langs de afgronden van het snobisme te laten wandelen: het antiek ingerichte kasteel Bommelstein, het lidmaatschap van de sociëteit De Kleine Klub, de bemoeienis met kunst en kunstenaars.
Maar Bommel mist de sluwheid en de emotionele leegte van de snobist; hij zet, bezield

door vurig idealisme, alles op het spel, zijn hele vermogen en zijn kasteel bijvoorbeeld, maar ook zichzelf, want lijfsgevaar schuwt hij niet. Ollie is een vat vol emoties, een gevoelsbeer, die het goed meent met de dierheid. Zo belandt Ollie van het ene avontuur in het andere, terwijl een snobist nooit iets beleeft, omdat hij nooit iets durft te ondernemen. Een snobist is zich er ook drommelsgoed van bewust, dat hij nergens verstand van heeft, en daarom praat hij in clicheevorm anderen na. Heer Bommel komt nooit tot het besef, dat hij niets weet en niets kan. Hij is overtuigd van zijn goede bedoelingen en vervangt die bedoelingen door talenten. Als de zaken fout gaan, heeft hij dan ook prompt het gevoel dat hij in een val gelokt is. Daarom vraagt hij Tom Poes ook nooit om een oplossing voor zijn problemen, maar alleen om een list om hem uit zijn benarde positie te bevrijden. Zo komt het intellekt het gevoel te hulp. Ook de Reinaert biedt geen pasklare oplossingen voor maatschappelijke problemen. De dieren maken er allemaal gebruik van listen. Ze steken elkaar de loef af, zoals het in een goede satire betaamt.

V. DE SATIRE

Dat brengt ons op het laatste punt: de keuze van dieren in plaats van mensen. Als in een verhaal mensen optreden, rijst bij de lezer de vraag of nou een ware of een gefantaseerde geschiedenis verteld wordt. Meestal ligt de strekking van een verhaal op een ander vlak dan dat van waarheid of verzinsel. De dierenfabel nu schept automatisch afstand tussen de werkelijkheid van een mensen - gemeenschap en de vertelde geschiedenis. De fiktie-bedoeling wordt echter zo gepronon-ceerd gegeven, dat de lezer van de weeromstuit op zoek gaat naar toespelingen op de eigen werkelijkheid. Maar tegelijkertijd wordt de lezer gedwongen tot koncentratie op de uiteindelijke bedoeling van het verhaal.
Het dierenverhaal leent zich uitstekend voor moralisatie (de fabel) en satire (de Reinaert-historie). Die satirische mogelijkheden zijn laatstelijk in literair werk uitgebuit door Louis Paul Boon in zijn meesterwerk De Kapellekensbaan. De maatschappijkritische èn de psychologische trekjes van de Reinaert zijn in de Bommelstrip terechtgekomen en hebben daar literaire kwaliteiten aan meegegeven. De zuiver-avontuurlijke en humoristische mogelijkheden van de dierenvertelling zijn tenslotte in de Pandastrip voortgezet, hoewel beide Toonderstrips aanvankelijk alleen spannende avonturen gaven. In de bekende teevee-uitzending over Marten Toonder op 29 december 1972 erkende de grote kunstenaar ronduit: 'Ik ben verhaaltjes-verteller'!
De latere ontwikkeling heeft Tom Poes een duidelijke voorsprong gegeven op Panda. Maar de waarderingsdiskriminatie ten nadele van Panda heeft ook wel een andere achtergrond: het vertellerstalent wordt in literaire en literairhistorische kring ondergewaardeerd. Daar mag wel eens een eind aan komen. Panda verdient meer en warmere belangstelling van zijn lezers.

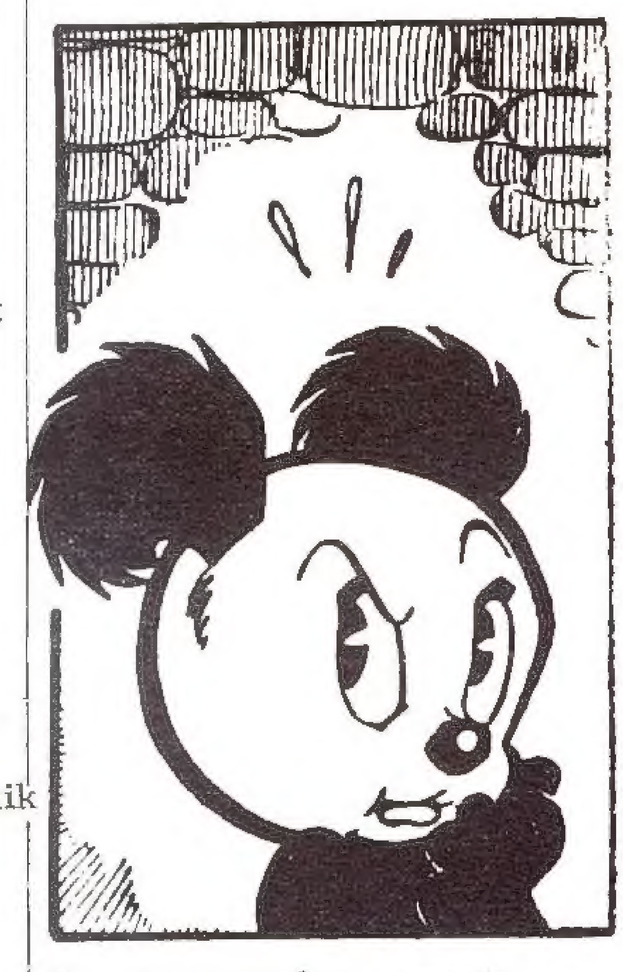

Een opgewonden, verontwaardigde Panda.

VI. DE MOPPERHOEK

De Bezige Bij-uitgaven van Bommelstrips suggereren, dat de belangrijkste kwaliteiten van deze strip op literair, namelijk tekstueel gebied liggen. Ik heb hiervoor al aangeduid, dat het unieke van de Toonderstrips juist ligt in de tekenstrook, waarin een volledige, bijna mythische wereld tot werkelijkheid wordt. De natuur en geheime natuurkrachten oefenen er hun zichtbare invloed op allerlei dieren uit, die zich als personen gedragen en die de mimiek van menselijke emoties kunnen vertolken. De tekststrook levert enige nadere informatie bij de tekenstrook en heeft, wat de Bommelstrip betreft ongetwijfeld literaire kwaliteiten, wat bijvoorbeeld in de nieuwe druk van de Bommel-bibliografie is aangetoond. De Pandastrip heeft een gouden tijd gekend onder plotontwerper en auteur Lo Hartog van Banda (zie Stripschrift nr. 23, p. 10). Het is vooral de humor van het literaire understatement, in kombinatie met de bijbehorende prenten, die deze strips zo aantrekkelijk maakte. Daarna is het niveau van de Panda-teksten sterk gedaald. De verhalen van de laatste jaren zijn uitgesproken saai. Er gebeurt wel veel in, de prenten zijn nog altijd uitstekend, maar de tekst is gortdroog. Schilderachtige figuren als de papegaai Pat O'Nozel zijn nagenoeg verdwenen, ten nadele van de strip. Als Panda op deze weg voortgaat, kan er wat mij betreft wel een eind aan gemaakt worden. Hollewijn en Kappie hebben er tenslotte ook het bijltje bij neergelegd.

VII. BESLUIT

Ik heb de Pandastrip opnieuw bekeken aan de hand van de middeleeuwse Reinaert en allerlei vergelijkingen met de Bommelstrip gemaakt. Ik heb niet 'alles' en zeker niet 'definitief' onderzocht. Ik denk bijvoorbeeld aan de verwisseling in de verhouding tussen het heldenduo in de Panda- en in de Bommel-strip. De emotionele Panda blijft als titelheld op de achtergrond, de centrale figuur is steeds een of andere meester, meestal Joris Goedbloed. Die geeft dan staaltjes van zijn vernuft. In de Bommelstrip staat de emotionele Bommel wel centraal, het intellekt Tom Poes blijft in zijn schaduw. Als de lezer nu beseft, dat Joris zijn intellekt misbruikt om er de allerdolste listen mee te verzinnen, krijgt hij de indruk, dat Joris wel eens een karikatuur geeft van de bloedserieuze listenverzinner Tom Poes. Het zou de moeite waard zijn strips van Panda en Tom Poes op deze mogelijke ironische 'kommentaren' te onderzoeken. Wel moeten we dan meer materiaal, dus heruitgaven tot onze beschikking hebben.
Een andere omkering zit in de leeftijd. Het intellekt in de Pandastrip is ondergebracht bij de doorgewinterde zwerver Goedbloed, in de Bommelstrip bij jonge vriend Tom Poes; het gevoelstype huist in het kleine baaske Panda en zijn volwassen oom Ollie.
Ik blijf de tijd raadselachtig vinden, al ben ik uitgegaan van de middeleeuwen. Je kunt ook stellen, dat de verhalen in deze eeuw gesitueerd zijn en dat er middeleeuwse en latere elementen als 'historische resten' zijn ingebouwd. Misschien wil iemand die hypothese eens onderzoeken, al geef ik er weinig voor. Komt hij tot interessante ontdekkingen, laat hij die dan in Stripschrift melden. Ik wijs nog even op een derde mogelijkheid. Toonder kan zijn dierenverhalen op het tijdsniveau nul gebracht hebben, dat wil zeggen op een onbepaalde, tijdeloze tijd, waar hij allerlei elementen uit de verschillende tijdperken, die hij gebruiken kan, naartoe haalt. Eigenlijk is dat het mooiste wat de romanticus zich dromen kan: hij vlucht uit de tijd weg! Hij hoeft dan ook niet een tijdmachine uit te vinden als die van professor Barabas bij Willy Vandersteen. Je krijgt er trouwens vaak gedonder mee, want die machines vallen wel eens uit. Voor het tijdsniveau nul voel ik het meest. Dan begrijp ik ook, waarom Panda nooit een oudere leeftijdsfase bereikt dan die van leerjongen en dat ook Tom Poes jeugdig blijft, terwijl heer Ollie en Joris Goedbloed nooit bejaard zullen worden. Ook alle andere vaste figuren klimmen niet in leeftijd. Heer Bommel mag niet trouwen en kindertjes krijgen, want dan wordt het kalenderjaar doorbroken. De afwezigheid van een veroudering hebben sommigen willen verklaren door te wijzen op de eis die aan de held van het klassieke epos gesteld is, namelijk dat hij jong moet zijn om heldendaden te durven verrichten en ook jong moet sterven om bij het nageslacht eeuwige roem te verwerven als altijd-jeugdige krachtige held. Ik geloof dat we bij de moderne stripverhalen aan een andere oplossing moeten denken. Met bepaalde suksesrijke stripfiguren worden series gemaakt, waarin een ononderbroken stroom avonturen over de helden wordt uitgestort. Ze

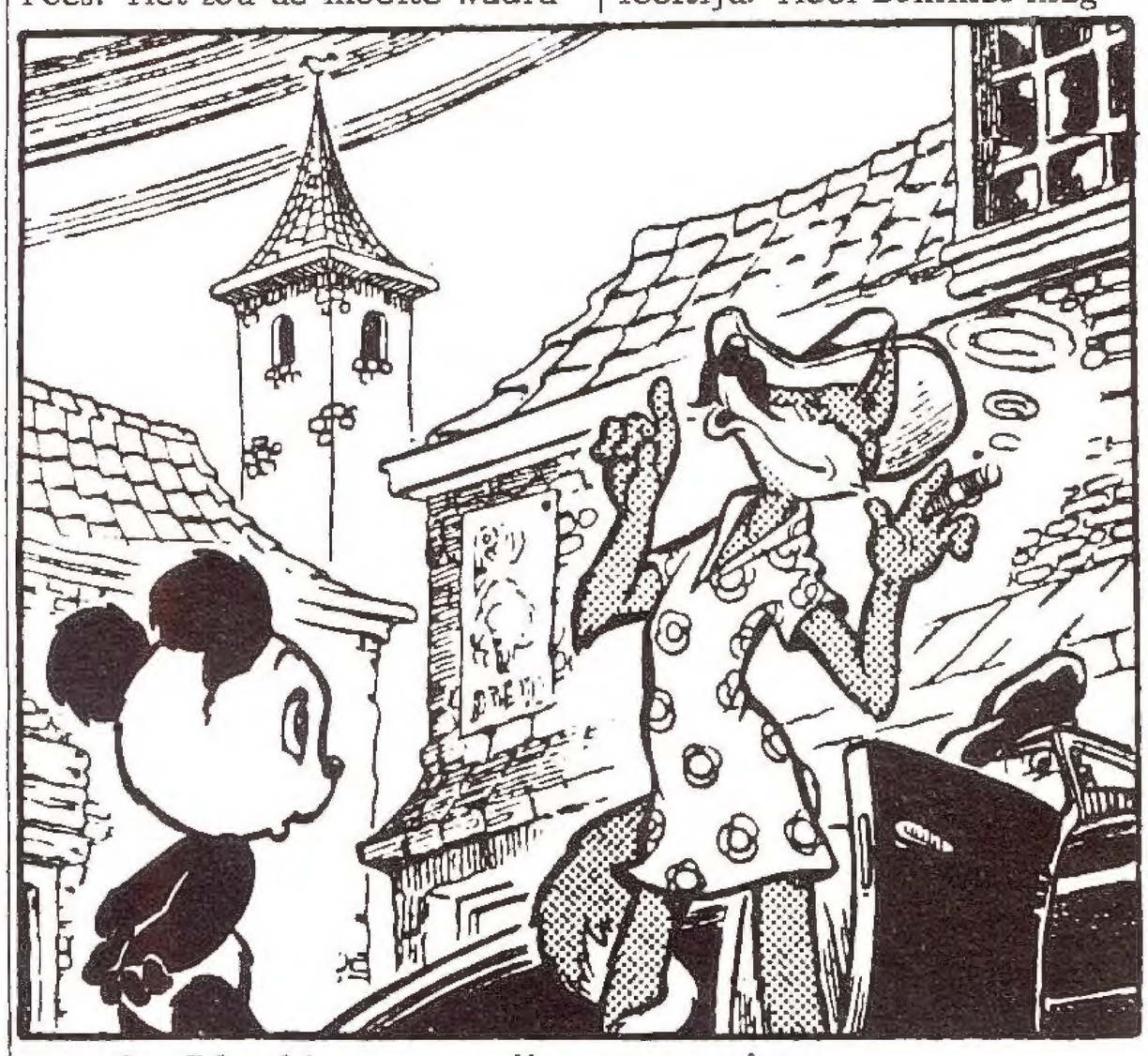

Joris Goedbloed in een van zijn vermommingen.

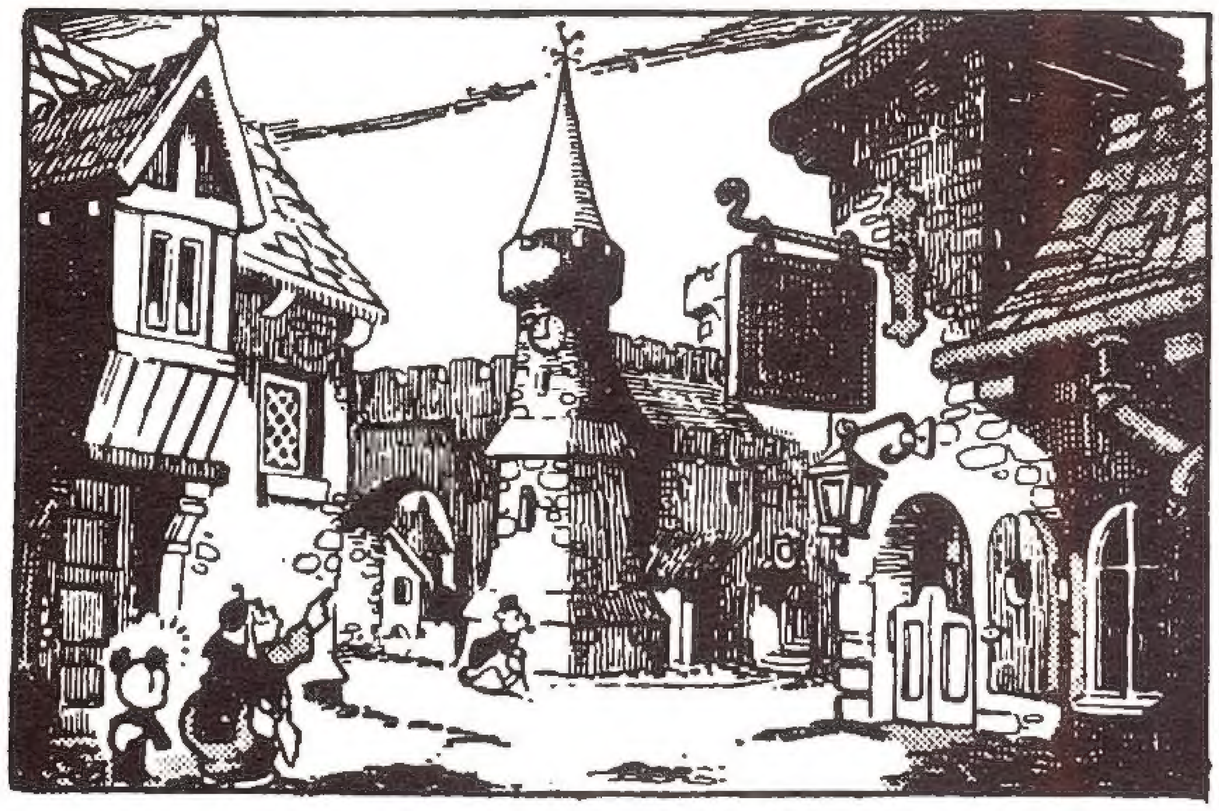

Een stadje met een middeleeuwse architektuur.

stappen het ene verhaal uit, of het volgende staat hun al te wachten. De lezer kan een willekeurige greep uit de reeks doen, altijd zal hij een afgerond verhaal vinden dat zich - wanneer de wereld van die striphelden min of meer bekend is - zonder moeite afzonderlijk laat lezen.
Hiermee in verband staat de aanwezigheid van een jaarkalender en de afwezigheid van een jaartelling. De strips van Toonder spelen zich af in alle jaargetijden; in de regel is de keuze afhankelijk van het seizoen, waarin de schrijver van de dagbladstrip en zijn publiek zich op dat moment zelf bevinden. Alle seizoenen keren ook 'normaal' terug, de ene zomer lijkt niet op de andere. Maar het merkwaardige is, dat we niet aan de weet komen of we werkelijk met verschillende zomers te doen hebben: ze liggen niet in elkaars verlengde. Je hoort heer Bommel nooit zeggen: 'Dit jaar is de zomer veel natter dan vorig jaar' De seizoenen van de verschillende stripverhalen schuiven in elkaar. Een jaartelling ontbreekt. De striphelden kunnen niet verouderen.
De tijdsfaktor kan binnen één verhaal ook wel eens helemaal verkeerd lopen. In het verhaal over de Meester-goudmaker (nr. 115) bijvoorbeeld breekt op strook 32 de dag aan, terwijl niet lang daarna op strook 37 de avond alweer begint te schemeren. Bij de boekuitgave van dit verhaal zal dit iedereen wel opvallen. Andere stripauteurs vergissen zich overigens ook wel eens in de tijd; Marc Sleen maakt het met Nero soms al te dol; maar ja, je kunt hem niets - tenminste, als Abraham Tuizentfloot en Amadeus Moderato terugkomen! - kwalijk nemen, omdat ook zijn strip uitzonderlijke kwaliteiten heeft.
De figuur van Joris Goedbloed heeft ekstra aandacht van mij gekregen. Niet ten onrechte vind ik, want hij is de schilderachtigste held in de Pandastrip.

In een ooit te verschijnen deftig studieboek over Toonder en zijn strips mag Joris Goedbloed zeker aanspraak maken op een afzonderlijke paragraaf. Hoewel het voor de hand ligt, een relatie tussen Tom Poes en Tibeert de kater uit de Reinaert te leggen, heb ik daar niets over willen zeggen, omdat ik er verder niets mee doen kan. Tom Poes, dat moet ik eerlijk toegeven, kan ik historisch niet onderdak brengen. Misschien dat een andere lezer hem eens onder handen wil nemen.
Ik kom tot slot met enige wensen:
1. Hopelijk bezorgt dit onderzoek Panda meer en veel lezers.
2. De heruitgave van Pandastrips moet zo spoedig mogelijk worden voort- in plaats van stopgezet.
3. De Pandastrip, die duidelijk aan tekstuele kwaliteit heeft ingeboet, verdient een nieuwe impuls van een ironiserende schrijver, opdat de strip ook voor volwassen lezers weer aantrekkelijk wordt.
Noot: Ik heb uit enige boeken geciteerd. Dat zijn de Reinaertuitgaven van F. Buitenrust Hettema (Zwolle, 1909) en van L. M. van Dis (Groningen, 1962). Van de volledige Reinaerthistorie ken ik een moderne bewerking door Stijn Streuvels, in de serie Nederlandsche Bibliotheek (ca. 1910).

VRAAGGESPREK MET NELLY VAN DE GEER

door ROB RICHARD

Mejuffrouw Nelly van der Geer kwam op 1 mei 1947 bij de Toonder Studio's in dienst als assistente van de boekhoudster. Een jaar of vier geleden werd zij produktieleidster van de stripafdeling. Tussendoor heeft zij echter veel verschillende funkties gehad: als iemand er niet was, nam zij de taak over. Eigenlijk kan er niet gezegd worden dat zij iets in het bedrijf niet gedaan heeft, behalve dan het tekenen, al heeft zij wel - als het nodig was - ingedekt en geinkt bij de tekenfilm.

---Hoe was de sfeer op de studio's, niet alleen in de begintijd, maar ook in de laatste jaren?
N. v. d G : Erg fijn, de sfeer is fantastisch goed, er zijn hier mensen die hier al 20 of 30 jaar zitten, hier gewoon blijven omdat het altijd heel prettig en gemoedelijk geweest is.
---Ik zou me kunnen voorstellen dat er tussen de tekenaars toch een bepaalde konkurrentiestrijd heerste.
N. v. d. G. : Dat is verschillend, dat hangt van de mentaliteit van de mensen zelf af. Er zijn tekenaars die hier al die jaren gebleven zijn, en zichzelf nooit op de voorgrond hebben willen dringen, maar alleen in het straatje van meneer Toonder hebben gewerkt, en er zijn er die het na verloop van een paar jaar niet meer uithielden en voor zichzelf zijn begonnen, of bij een ander, maar toch echt wel hier hun leerschool hebben gehad, vooral als striptekenaar.
---Maar hoe was de verhouding tot Toonder, niet alleen van werknemer tot werkgever, maar ook van de ene kunstenaar tot de andere?
N. v. d. G : Nou, spanningen zijn er natuurlijk altijd wel geweest. Dat is natuurlijk logisch. Het kwam wel voor dat als Toonder een korte inhoud van een verhaal gaf, dat het heel anders uitpakte door de tekenaar, en dan moest het veranderd worden, aangepast. Je krijgt dus een korte inhoud van drie of vier regeltjes, en maak er maar drie plaatjes van. Nou de ene wil zo'n stoel hebben, en de ander heeft het zo uitgebeeld dat het een kuipstoel is, en dat kwam er dan niet uit, dan was er gewoon een kommunikatiestoornis, omdat de een toch zelfstandig werkt. Je moet het doen naar het idee van een ander en dat kan niet iedereen.
---Waren daarover wel eens knallende ruzies?
N. v. d. G. : O ja, natuurlijk, vooral met de jongeren, we waren toen allemaal jong, nu zijn we op leeftijd, maar er komen wel steeds jongeren bij, en dat botst natuurlijk vandaag de dag.
---Ik kan me toch voorstellen dat men nu anders werkt dan toen Toonder er nog was en als het ware over de schouder van de tekenaar meekeek.
N. v. d. G : Ja natuurlijk, maar de kontakten over de echte Toonderstrips, dat gaat nog allemaal via Toonder, ook de Panda's en de Kappie's.
---Is het zo dat alle strips die uit de studio's komen, eerst onder de ogen van Toonder moeten komen?
N. v. d. G : Nee, dat is nu allemaal heel anders, alleen de echte Toonderstrips: Panda, Kappie, Hollewijn en Tom Poes. Dat gaat allemaal

via Toonder, daar komt er niet een van de deur uit zonder dat we ze van hem terugkrijgen.
---Hebt u de indruk dat - nu Toonder in Ierland zit - andere mensen zich meer kunnen ontwikkelen? Ik heb wel gehoord, dat bijvoorbeeld Andries Brandt hier zat en altijd dacht van: ja, ik zit onder Toonder, en dat hij - nu Toonder weg is - meer zichzelf kan zijn.
N. v. d. G. : Ja, dat kon hij hier inderdaad, maar hij is toch uit de zaak gestapt en voor zichzelf begonnen, ondanks dat Toonder weg is. Hij heeft hier nog een paar jaar gewerkt en is anderhalf à twee jaar geleden freelance voor zichzelf gaan werken. Daar heb je dus dat een tekenaar jaren onder Toonder gewerkt heeft, wat misschien voor hem altijd wel moeilijk was, maar dat ging toch eigenlijk allemaal wel goed. Net zo als Lo Hartog van Banda, die nu helemaal zelfstandig werkt, maar toch nog altijd met de studio samenwerkt, maar dan niet meer in dienstverband, zelfs niet eens meer als freelancer. Toch komt hij nog geregeld hier en hebben we kontakt met hem, ook al omdat we die strip van hem publiceren, Arman en Ilva.
---Heeft u ook de merchandising gedaan, het aan de krant brengen van de strips?
N. v. d. G. : Nee, de verkoop heb ik me nooit mee bemoeid. Dat deed de heer Back jr. Ik zorgde ervoor dat hij materiaal mee kon nemen enz.
---De heer Back is toch het hoofd van de stripafdeling?
N. v. d. G. : Ja en nee, dat doen we min of meer samen. Hij verzorgt de verkoop en het kontakt met de klanten, en intern doe ik het.
---Wordt daar een aktieve akwisitie voor gevoerd, of is het meestal zo dat de fabrikant, die een stripfiguurtje op een stuk gordijnstof ofzo wil hebben hier zelf naar toe stapt?
N. v. d. G. : Dat gaat van twee kanten, maar meestal komen ze hier naartoe.
---Kunt u zeggen welke stripfiguren goed te gelde zijn gemaakt?
N. v. d. G. : Tom Poes en Bommel natuurlijk, en een kleiner percentage voor Panda en Kappie; Hollewijn eigenlijk nooit.
---De niet-Toonder produkten komen wat dat betreft niet aan bod?
N. v. d. G. : Nee, we hebben wel bepaalde ontwerpen gemaakt, als iemand kwam die een bepaald ontwerp wilde hebben voor een figuurtje waar hij reklame mee wilde maken; dat hebben we wel verzorgd.
---Maar de akwisitie voor de strip zelf, het zoeken naar kranten, dat is toch wel aktief van de studio's zelf uitgegaan? Wie deed dat voor de heer Back jr. ?
N. v. d. G. : Dat zijn er diverse geweest en ook de heer Back sr.
---Maar toen de zaak in handen was van de heer De Zwaan, deed die dat toen?
N. v. d. G : Ja, en later toen de heer De Zwaan wegging, dat was in 1953, toen deed de heer Back sr. het. Maar er zijn ook diverse andere verkopers geweest.
---En hoe ging dat in zijn werk?
N. v. d. G. : Dikwijls met brieven naar allerlei soorten kranten, met een aankondiging over wie er op dat moment van hieruit op reis ging. En dan maar proberen de mensen op verschillende plaatsen op tijd te krijgen. Dan gingen ze met een tas vol showmateriaal op pad. Daar waren ook monsterboekjes bij met een paar afleveringen van iedere strip, of tien afleveringen van Tom Poes met een Franse tekst, een Duitse tekst en een Engelse tekst. Wij vertalen alleen maar in het Frans, Duits en Engels, en daar gingen we bijvoorbeeld mee naar Zweden, en daar vertaalden ze het weer.
We hebben een tijdje hier een Zweedse vertaler gehad, maar normaal doet de krant het zelf. Ik bedoel, dat moeten de mensen zelf maar doen, er komt toch ook geen enkele Hollandse strip uit Amerika.
---Hoe is het sukses in het buitenland geweest?
N. v. d. G. : In de Skandinavische landen erg groot: Tom Poes en Kappie vooral, en Panda toch ook eigenlijk wel.
---Weet u toevallig hoeveel Tom Poes-boekjes er in het Zweeds zijn verschenen?
N. v. d. G. : Ik dacht wel een stuk of twintig.
---In Noorwegen en Denemarken ook zo veel?
N. v. d. G. : Zweden was eigenlijk wel de hoofdzaak, maar in het Noors zijn er ook een paar verschenen.
---Wanneer is die verkoop naar het buitenland begonnen?
N. v. d. G. : Dat was al in 1947 toen ik op de zaak kwam.
---Maar verschillende verhalen zijn toch geschreven naar de Nederlandse situatie?
N. v. d. G. : Dat wordt geselekteerd; er zijn landen, waar we bepaalde verhalen niet naar toe stuurden. Over het algemeen is het zo dat de buitenlandse kranten maanden of jaren achterlopen op de Nederlandse publikaties. Nu hebben we twee koplopers die praktisch gelijk lopen, en kan er haast niet meer geselekteerd worden. Maar de heer Toonder weet dat die twee kranten dicht achter de Nederlandse publikaties aanzitten en maakt de verhalen dus aktueler.
Vroeger was het zo dat in de strip mensen uit de zaak voorkwamen, de ene keer in de tekening, de andere keer in de tekst verwerkt. Vroeger had ik een week voorraad voor de kranten, omdat we zo aktueel moesten blijven, niet alleen met het buitengebeuren, maar ook met het gebeuren op de zaak. Nu heb ik een maand voorraad.
---Ik ken dat geval van Ton Beek die Andries Brandt een hak had gezet ofzo en toen in een strip van Brandt werd verwerkt.
N. v. d. G. : Ja, maar dat gebeurde ook in de Tom Poes-strips.
---Vlak na de oorlog is de periode dat de heer De Zwaan kwam.
N. v. d. G. : Ja, maar toen was hier ook de oude heer Toonder. Die had ook de zakelijke leiding, omdat de heer De Zwaan vaak met strips op stap was.
---Maar hij interesseerde zich niet voor strips. Hij vond het ook niet leuk dat Marten in de strips ging.
N. v. d. G. : Nee, daar heeft hij het erg moeilijk mee gehad. Met zijn beide zoons, ook met Jan Gerhard, die schrijver werd.
---Maar even goed gaat hij zich ermee bemoeien. . .
N. v. d. G. : Ja, maar hij had willen varen, maar hij mocht niet meer varen van de regering, waarschijnlijk vanwege zijn leeftijd. Het was dus eigenlijk een driemanschap: Marten, de heer Toonder sr. en de heer De Zwaan.
---De Zwaan is in '53 weggegaan; waarom?
N. v. d. G. : Verschil in zakelijk inzicht. En ook wel omdat meneer Toonder zijn eigen strips altijd de voorkeur gaf met de verkoop, ten opzichte van Piloot Storm, Aram, Kresse enz. Als De Zwaan van een buitenlandse reis terugkwam en hij had alleen Eric de Noorman ofzo verkocht en geen enkele Toonderstrip, dan botste dat, dat kwam zijn eer te na. Je kon dan duidelijk merken, dat de reis geen sukses geweest was, terwijl wij er toch als zaak zijnde op vooruit gingen. Maar dat interesseerde hem eigenlijk minder. Ik geloof, dat hij het wel met minder geld had willen doen, als het maar Tom Poes geweest was. Dat is wel een van de grote redenen geweest dat De Zwaan is weggegaan. Hij werd beperkt in zijn verkoopmogelijkheden, niet bewust misschien, maar onbewust toch wel.
---Toch heeft een strip als Eric de Noorman grote kwaliteiten. Ik vind Kresse toch wel een van de toptekenaars.
N. v. d. G. : Ik ben vroeger vrij veel bij Kresse in huis geweest. Ik heb op de strips staan wachten, dat hij ze nog aan het tekenen was. Ik heb echt bij hem gezeten, dat ik moest zeggen: Hans, nou moet je ze maken, want ik moet ze meenemen. Ik weet niet wat dat is, hij kon waarschijnlijk het beste onder hoogspanning werken, en verder is hij heel erg moeilijk. Niet alleen ten opzichte van zichzelf, maar ook ten opzichte van zijn medewerkers. Met geen enkele tekstschrijver kon hij het langer dan een half jaar uithouden. Maar hij is fenomenaal.
---Is niet ook een reden voor het vertrek van De Zwaan geweest, dat Toonder zich als hobby bezighield met tekenfilm en dat dat meer geld kostte dan het opbracht, dat de winst van de strips naar de tekenfilm ging?
N. v. d. G. : Voordat de reklame op de teevee kwam, hebben wij al die jaren tekenfilms met verlies gemaakt, omdat er te weinig markt voor was. Een enkele bioskoopreklame en dan hield het op. Het zijn er maar enkele geweest, soms maar één opdracht per jaar, maar hij hield de mensen allemaal wel in dienst, althans de animators. Daar is natuurlijk ook strijd over geweest. In 1948 is de hele filmcrew ontslagen en 'en bloc' overgegaan naar Geesink in Duivendrecht.
---Maar waarom kon Geesink het wel doen, en Toonder niet?
N. v. d. G. : Geesink werkte veel in het buitenland met de poppenfilms. Tekenfilms was te duur, te intensief, en een keer een poppetje maken en die dan in verschillende standen opnemen is veel goedkoper. Geesink zat beter in het buitenland met zijn poppenfilms, dan wij met de tekenfilms. Daar kwam nog bij dat De Zwaan eigenlijk een stripman was en geen tekenfilmman. Hij ging nooit met films naar het buitenland toe. Dat botste dan ook, die zag het inderdaad als alleen maar een hobby van Marten.
Na De Zwaan is de heer Back sr. gekomen. De oude heer Toonder trok zich steeds meer terug. Totdat de heer Kroon in 1967 kwam (van de Geesink studio's. Red.) heeft de heer Back sr. hier gewerkt.
---Nu kunnen de strips zich goed bedruipen, maar komt de echte winst uit de films.
N. v. d. G. : Sinds de reklame op de teevee kwam wel, ja. We werken veel voor Philips, verder voor C&A, Liga, Bolletje enz. Niet alleen tekenfilms, maar de laatste jaren ook poppenfilms, sinds Geesink weer bij ons is. Uiteindelijk zit een van de tekenaars, die in 1948 naar Geesink is gegaan, nu weer bij ons, dat is Henk Kabos.
---Welke strips zijn mislukt en waarom was dat?
N. v. d. G. : Olle Kapoen heeft ontzettend lang gelopen en het vreselijk leuk gedaan, maar op een gegeven ogenblik wil men dat genre niet. Een vreselijk lieve strip was Birre Beer, maar dat is financieel nooit een sukses geworden. En Tijlloos, die was van Toonder, is ook nooit een goedlopende strip geweest.
En dan Pedro de Candia, begonnen in De Tijd. Daar hebben we drie verhalen van gemaakt en toen wilde De Tijd hem niet meer. En het heeft geen zin om strips te blijven maken die niet verkocht worden.
---Kunt u nog iets vertellen

over de ups en downs van het bedrijf? Zijn er momenten geweest dat er sprake was van opheffing?
N. v. d. G. : Ja, die momenten zijn er vrij veel geweest. Het bedrijf is wel gezond, maar het is zo vreselijk loonintensief, het blijft vechten. Bij de strips heb je kontinu werk, maar bij de film niet. Je bent alsmaar afhankelijk van iedere opdrachtgever die komt. En dan kun je aan de ene film goed verdienen, maar als je dan een maand niets verdiend hebt, kun je niet de mensen ontslaan die je in dienst hebt. Die moet je toch hebben. Voordat we hier op het kasteel kwamen en het eigenlijk alleen van de strips moesten hebben, maar toch die filmmensen in dienst hadden, was dat wel knokken. Hoe komen we de maand door, redden we het nog een maand.
En de investeringen die we hadden van al die dure filmapparatuur.

---Nu graag iets over Toonder zelf. Hoe komt Toonder op u over als mens?
N. v. d. G. : Hij doet voor iedereen - volgens mij - erg koel aan, erg gereserveerd. Privéleven en zaak hield hij strikt gescheiden. Hij kan wel vreselijk spontaan meedoen, maar op een feestje voelt hij zich niet thuis. Ik heb al die jaren erg prettig kontakt met hem gehad.
---En als werkgever; was hij veeleisend?
N. v. d. G. : Kwa tekenwerk was hij bijzonder veeleisend.
---Ik heb gehoord dat de tekeningen vaak over moesten. . .
N. v. d. G. : Ja, maar in negen van de tien gevallen gaf de tekenaar zelf toe dat Toonder gelijk had. Hij ziet het allemaal direkt.
---Niettegenstaande het feit dat er tekenaars bij waren die beter konden tekenen dan Toonder zelf.
N. v. d. G. : Realistisch kan hij misschien minder goed tekenen, of helemaal niet goed, dat durf ik niet te beoordelen, maar de Tom Poezen en de Panda's, dat kan eigenlijk alleen meneer Toonder. Wat dat aangaat was hij, als er een tekening van gemaakt werd, vreselijk kritisch. Hij ziet de fouten van een ander ontzettend goed en snel. Hij kan dan ook aanwijzingen geven van het moet anders. En in negen van de tien gevallen zullen de tekenaars, hoewel ze er de pest in hadden dat ze het over moesten maken of dat het door Toonder veranderd werd, toe moeten geven, dat hij gelijk had. Ik zal een voorbeeld geven: ik was nog niet zo lang op de zaak, toen kreeg ik een aantal kleurenplaten voor een van die boeken die in Engeland uitgegeven zijn Die waren om ter goedkeuring aan Toonder te laten zien en dan mee terug te nemen naar de zaak.
Nou, ik moest even wachten en heb er bij gezeten, dat hij zei: Hmm, wel aardig, wel aardig, en dat hij zijn penseel pakte en drie of vier strepen tekende en dat het meteen een andere plaat was geworden. Door hele fijne korrekties te doen, terwijl ik voor mijn gevoel naar hem toe ging met platen waar echt niets op aan te merken was, want ze waren zo goed.
Dat is voor mij als buitenstaander verschrikkelijk knap, om te zien dat hij met een streekje of een puntje meer iets meer kan laten leven, de uitdrukking op het gezicht van Tom Poes bijvoorbeeld zo kan veranderen dat het van een chagrijnige poes een lachende poes wordt. Vreselijk knap, maar ik kan me voorstellen dat een tekenaar de pest in heeft, dat in zijn tekening weer geknoeid wordt, voor de tekenaar althans, vanzijn standpunt uit gezien.
---Hebben de tekenaars hem ervaren als een betweter of als leermeester?
N. v. d. G. : Ik geloof van beide kanten, eigenlijk. Dat hangt ook van het karakter van de tekenaar af. Als je een tekenaar hebt die voor zichzelf het gevoel heeft, dat hij veel beter kan dan Toonder, die zijn er ook geweest in de loop der jaren, die hebben vaak de pest in gehad, die vonden Toonder een vreselijk moeilijke man. Maar achteraf moesten ze heel dikwijls zeggen, ja, dit is veel beter.
---Dat ging met name over zijn eigen strips.
N. v. d. G. : Ook met andere strips die van de studio's uitgingen. Dat kan best van een andere tekenaar zijn uitgegaan, maar dat dan allemaal via Toonder op de zaak bekeken werd.
---Kwamen ook de weekstrips die hij toch niet zelf maakte onder zijn ogen?
N. v. d. G : Ja, maar in mindere mate, omdat we het meestal in tijdnood vrijdagsmiddags lieten zien, terwijl het gelijk die middag nog weg moest. Zelf heb ik altijd het gevoel gehad dat die balloonstrips de heer Toonder niet liggen, althans niet zó liggen als de dagstrips met de tekst eronder. Dat hij zich daar te beperkt in voelde om zich te uiten. Neem nou Tom Poes in Donald Duck, dat had toch minder zijn interesse, ondanks dat het toch zijn geesteskinderen waren. Hij werd dan toch wel in de zaak betrokken, hij kreeg toch wel alle verhalen te zien. En dan gaf hij zijn op- of aanmerkingen. Maar het is toch nooit zo zijn idee geweest als de dagstrips. Alle Tom Poesteksten komen officieel van Toonder zelf.
---En de tekeningen. Sommige tekenaars, die Tom Poes getekend hebben, zeggen: ik weet zeker dat niet elke tekening van zijn hand was.
N. v. d. G. : Ja, maar de figuren van elke tekening zijn van Marten Toonder zelf.
Marten Toonder is de leermeester geweest voor negen van de tien striptekenaars die in Nederland rondlopen. Allemaal hebben ze toch wel een bepaalde periode op de studio's gewerkt. In de vrije produkties liet Toonder de tekenaars wel hun eigen gang gaan. Neem maar de strip Marion van Wesseling en Thé, die werd wel op de zaak getekend, en Marten keek er wel bij, gaf ook wel adviezen; uiteindelijk was Thé ook niet direkt een striptekenaar, terwijl hij nou toch een van de beste is. Maar in een hele andere stijl.
---Krijgt Toonder veel kritiek? Heeft hij veel nare ervaringen gehad?
N. v. d. G. : Hij heeft hele nare ervaringen gehad. Bijvoorbeeld met de interviews die er geweest zijn en die dan heel anders overkwamen; woorden die niet gezegd zijn, misschien wel persoonlijk eventjes zo er tussen door, en die dan verkeerd uitgelegd werden. Daar was hij vreselijk kwaad over. Maar ook met mensen die hij zijn volle vertrouwen had gegeven en dat hij achteraf merkte dat het niet terecht was. Want dat doet hij wel, als hij eenmaal zijn vertrouwen aan iemand heeft gegeven, staat hij ook volledig achter die persoon. Als hij dan voelt dat hij belazerd wordt, dan heeft hij zo'n desillusie in alles en iedereen.
Ook met de medewerkers die hij gehad heeft en die dan zeiden: dat is eigenlijk altijd alleen maar mijn werk geweest, afgunstige reakties. Daar kan hij heel slecht tegen. Wat dat betreft is hij te eerlijk, te oprecht.
---Toonder heeft - geloof ik - twee kinderen, twee jongens?
N. v. d. G. : Twee jongens en twee aangenomen meisjes, die heeft hij geadopteerd. Die hebben de naam Toonder gekregen; één was uit Korea en één uit Indonesië; ze zijn nu alle twee getrouwd.
In Ierland bij Toonder, woont zijn oudste zoon Eiso; Onno woont in Amsterdam. Toonder heeft een eigen huis in Amsterdam. Onder woont zijn dochter, op de eerste etage woont Marten, als hij in Nederland is, daarboven woont Jan Gerhard, als hij in Nederland is, en daar boven woont Onno. Een echt Toonder-huis.

BARLEMANJE

't Was grol en gloei
En slomig-broei
In lure, slore stirren.
Het was sar stomig in mijn krol,
Daar stonk een kwalm van schit en brol.
Er sloomden glome knirren

Ik trok geen moen
En zoog geen droen,
'k Was grollig, daar mijn kleddel
De vale walm had ingewigd
En norksig drielde naar de schicht,
Die wijlde in de peddel.

Nu dralleboort
Een vuurgaljoort
En knaspert door de klijven.
't Is of er stolen glomen gaan
En moenen in de krolle slaan
En stoffe stekkels stijven.

Nu gaar ik kwas
En werp ik stras,
Nu is de moen gevangen.
Ik trek een gloederige sproet,
(Als kwalmerige peddel doet)
En droen dralt door de prangen.

MARTEN

(door Marten Toonder, uit de Kleine Krant van 'De Groene Amsterdammer')

BESTUURSMEDEDELINGEN

BESTUURSMEDEDELINGEN:
HALLO JONGELUI,
Zijn jullie weer goed de zomer doorgekomen? Da's mooi
Daar steekt geen kwaad in
Maar wat nou?
Daar is de herfst weer met zijn slagregens en vallende blaren en modder aan je voeten en de vroege duisternis. WAT NOU?
Dit zijn de avondjes waarop je je misschien welderes met z'n allen om de teevee schaart
Wat een desillusie: nooit es een ECHTE GOEIE STRIPFILM.
Maar die kun je toch bij Het Stripschap bekomen? Nou doenutdan... doenutdan, mooie mensen.
Bel of schrijf even naar:
Ch. Wauters, Linnaeusstraat 13''', Amsterdam, 020-355182
om te weten te komen hoe en voor hoeveel en hoezodan met die films. Om te draaien bij je studentenvereniging, jongerensociëteit, stuifintoestand, hobbyklup, leerlingenvereniging, marsmuziekkorpskantine enz.
GEWOON DOEN WEETJEWEL.

KORT VERSLAG VAN STRIP '74, DE ZESDE DAG VAN HET BEELDVERHAAL, TE ZALTBOMMEL OP ZATERDAG 7 SEPTEMBER 1974

Dit jaar was de dag van het beeldverhaal geheel en al gewijd aan Ollie B. Bommel en zijn onafscheidelijke vriend Tom Poes. Aangezien geld voor eerstgenoemde heer geen rol speelt, ontrolde het feestelijk gebeuren te Zaltbommel (ter ere van heer Bommel voor die dag omgedoopt in Rommeldam) zich geheel gratis voor de verrukte ogen van onze leden en andere bezoekers. Zo'n dag komt dan ook nooit weer
Het buitengewoon aktieve regenfront van de afgelopen dagen liet zich gelukkig vermurwen en hielp door z'n afwezigheid mee om van de stripdag, altijd een hoogtepunt in het Stripschapbestaan, een eklatant sukses te maken.
Kort na half elf kwam tot grote vreugde van Stripschappers, Stripschrifters en Bommelaars een optocht van oude automobielen van het merk M. G. -T en een fleurig muziekkorps het marktplein opgetoeterd Daarin werden de minzaam wuivende stripfiguren, waar het vandaag allemaal om draaide met gevolg tot voor het bordes van het stadhuis gereden, opgewacht door hun geestelijke vader Marten Toonder en diens echtgenote alsmede de burgemeester. Deze sprak vervolgens het hoge gezelschap - vooral Bommel en Poes vielen op door hun lange proporties - toe.
Daarop sprak onze voorzitter nog enkele openingswoorden tot de thans ontroerde menigte en ging de stoet af door een zijstraat, waarbij wederom vele vrolijke noten vielen te beluisteren of eigenlijk meer werden gekraakt.
In het stadhuis werden op dat moment al druk de nodige voorbereidingen getroffen voor de te houden perskonferentie in de raadzaal. Deze plechtige samenkomst werd opgeluisterd met toespraken wederom van de burgemeester (die verklaarde helaas geen enkele gelijkenis te vertonen met de heer Dickerdack), van Marten Toonder (juist teruggekeerd van de opening van een tentoonstelling gewijd aan zijn werk) die onverwachts enkele prijzende woorden tot Het Stripschap richtte, en van voorzitter Wassington, terwijl voortdurend spraakwater in de vorm van Bommelwijn en andere drankjes werd aangedragen. De heer Keser vertelde daarop iets over de oude historie van het stadje en liet duidelijk uitkomen dat het hoogtepunt in haar geschiedenis nu toch wel gekomen was.
Kennelijk geroerd stortte kort daarna één der in de zaal opgestelde Bommel-poppen zich op enige aanwezigen, welk incident verrukte gillettjes aan de zaal ontlokte.
Aan Marten Toonder werd door de heer Mondria de nieuwe Bommelbibliografie aangeboden in een leren jasje en aan de heer Houbolt van uitgeverij Skarabee werd door voorzitter Wassington voor de eerste maal de Stripschapsprijs, bestaande uit een fraai beeldje, waarvan vader tot de vogelachtigen moet hebben behoord en moeder tot de mensachtigen. De heer Houbolt was er duidelijk verguld mee. De eveneens aanwezige mevrouw Kuhn-Groenewoud ontving uit handen van de voorzitter, tussen glasplaten geklemd, de krant uit 1945 met de eerste Kapitein Rob-strip.
Tijdens de perskonferentie werd voorts het nieuwe nummer van Stripschrift aan de aanwezigen uitgereikt, uiteraard een Toonder-nummer.
Intussen begon in het Parochiehuis de gebruikelijke ruilbeurs, geïllustreerd met enkele opmerkelijk geklede zeeverkenners, die er voor zorgden dat er niet teveel werd afgestript, als u begrijpt wat ik bedoel.
Ongeveer tezelfdertijd begon tevens in het Luxor-theater een tekenfilmvertoning met diaprojektie, waardoor ook daar de zaak behoorlijk aan het rollen was gebracht.
's Middags vond in het Waaggebouw de opvoering van een poppentheater plaats, waarbij de oplettende kijkertjes zich opnieuw konden overtuigen van de geniale in- en uitvallen van Poes en Bommel, op deze dag op overduidelijke wijze gehonoreerd.
Kort daarna vulde de zaal van het Nutsgebouw zich met vele belangstellenden voor het stripforum, geleid door de heer Mondria, de landelijk erkende grootmeester in de orde der Bommels. Daarbij werden nog weer eens meerdere aspekten van het Bommel-fenomeen onder de loep genomen, waarbij het juiste evenwicht wel eens zoek raakte, gelet althans op het feit dat forumlid Kees Helderman het op een onbewaakt ogenblik links noch rechts zag zitten en blijkbaar op het punt stond een Bommelding de zaal in te gooien, hoewel hij tevoren, verkwikt door een eenvoudige doch voedzame maaltijd, uitgebalanceerd het podium was opgeklommen.
Verdere wanklanken waren er tijdens het forum niet te horen, al deed de heer Kousemaker wel een serieuze poging in die richting. De heer Houbolt stelde aan het forum een vraag over het seksuele leven van Bommel en Poes, een onderwerp dat al eens eerder aan de orde is geweest en waarmee men nog nooit klaargekomen is, ook Bommel en Poes zelf niet.
Na het forum nam de heer Toonder plaats op het podium om vele vragen van fans uit de zaal te beantwoorden, waarvoór hij na afloop met een luid applaus werd beloond. Het was een waardig slot van deze stripdag, al met al een Dag van Stand.
Nogmaals hartelijk dank aan de gastvrije gemeente Rommelbommel (pardon: Zaltbrommeldam) en vooral aan de bestuursleden John Willemse en Wil Soyer, die de vruchten van hun maandenlange arbeid smaakten, met uw welnemen.

Kees Helderman.

LEDENAANBIEDINGEN

Plakboekjes, 8 stuks voor *f* 7,50.
Simpelman *f* 2,65.
Stempels van Toonder's stripfiguren, 2 series (A en B), in dozen van 12 stuks, prijs per serie *f* 17,50.
De stempels zijn niet los verkrijgbaar.
Stripschapstickers, 20 stuks voor *f* 3,-.

UITSLUITEND VOOR LEDEN
te bestellen via giro 1513000 ten name van de Penningmeester van Het Stripschap te Amsterdam.

ADRESSEN BESTUURSLEDEN

Martin Wassington, voorzitter, van Mourik Broekmanstraat 11'', Amsterdam, 020-171332.

John van der Mark, sekretaris, Suze Robertsonstraat 56 hs, Amsterdam, 020-935310.

Wil Soyer, penningmeester, Overtoom 536', Amsterdam, 020-166113.

Kees Helderman, 4e bestuurslid, Zocherstraat 60''', Amsterdam, 020-168214.

John M. Willemse, 5e bestuurslid, Dorus Rijkershof 5', Amsterdam.

FILMOTEEK

Ch. Wauters, Linnaeusstraat 13''', Amsterdam, 020-355182.

BOMMEL UITGAVEN

DE LEGALE REEKS BOMMELS OP ORIGINELE GROOTTE, EEN UITGAVE VAN DE BEZIGE BIJ, IN NAUWE SAMENWERKING MET HET STRIPSCHAP, IS DOOR LOUTER TECHNISCHE MOEILIJKHEDEN ENKELE MAANDEN UITGESTELD.
WANHOOP ECHTER NIET: U KUNT UITERLIJK JANUARI 1975 DE EERSTE DRIE DEELTJES, DIE SAMEN ONGEVEER *f* 10,- GAAN KOSTEN, TEGEMOET ZIEN DIE PRIJS KAN WAT VERHOOGD WORDEN DOOR DE WAANZINNIGE STIJGING VAN DE PAPIERPRIJZEN.

MARTIN WASSINGTON.

83. Neen - Eric was vastberaden dat dit niet het einde zou zijn - dat hij zich niet als een weerloos schaap naar de slachtbank zou laten leiden om zich door dat vreeswekkende apparaat te laten doden! En op het ogenblik voordat dit laatste kommando klonk en de verwoestende kracht van die geheimzinnige machine op hem en Halsa losgelaten zou worden, nam hij een vervaarlijke sprong - een sprong, zoals slechts hij met zijn door talloze avonturen en zwerftochten gestaald lichaam die kon nemen. . . Voordat iemand er op verdacht was, belandde hij voor de voeten van de wrede koningin Ergosa. Haar soldaten schoten toe, maar te laat; hij had haar hals in een stalen, wurgende greep gevat, en schreeuwde: 'Een stap naderbij - een beweging. . . en zij is er geweest!' Besluiteloos deinsden de mannen achteruit. En de koningin machteloos in zijn greep, voelde, dat het hem ernst was. 'Hij zal mij doden. . . . ' hijgde zij. 'Gehoorzaam hem, wát hij ook zegt!' Eric liet geen sekonde verloren gaan. 'Wendt dat dodende apparaat om!' beval hij. 'Richt het op die opslagplaats van wapens en springstoffen. . . ' De mannen zagen dat het hem ernst was en dat hun koningin geen minuut langer zou leven wanneer zij niet gehoorzaamden. En zij deden dus wat hij zei. 'Vuur het af!' beval Eric. De soldaten hadden geen keus. Zij lieten de verwoestende straal losbranden op de wapenopslagplaats aan de andere zijde van het plein. . . en de uitwerking was ontzettend. . . .

84 Toen de verwoestende straal, die oorspronkelijk voor Eric en Halsa bestemd was geweest, de wapenopslagplaats trof, vloog deze met een daverende slag en een enorme rookwolk in de lucht. De ontploffing was zo heftig, dat zelfs de muren van het paleis in puin stortten. De omstanders werden op de grond geworpen door de ontzaglijke luchtverplaatsing. . . maar in dit alles hield Eric onveranderd de koningin gevangen in zijn knellende greep. Maar nóg was de rook- en puin-wolk niet opgetrokken, of er gebeurde iets onverwachts. Het volk van Materia, zo lang door angst in bedwang gehouden en afgestompt door nood en gebrek, zag ook de vernietiging van de wapenopslagplaats, die het meer dan iets anders gevreesd had. En deze vernietiging brak de ban, waaronder dit ongelukkige volk leefde. Wanneer slechts die afschuwelijke wapens vernietigd waren, had men immers niets meer te vrezen. . . En zo kwam het, dat deze mensen, bezield door één gedachte, onverwacht de puinhopen bestormden, gewapend met stokken en knuppels om het paleis te plunderen en om af te rekenen met de gehate onderdrukkers. De soldaten, nog versuft van de geweldige ontploffing, waren spoedig buiten gevecht gesteld. . . maar om Eric, die de koningin nog altijd in zijn macht had, vormde zich een eerbiedige groep, alsof men begreep, dat hij de man was die deze bevrijding had bewerkstelligd en die nu verder als aanvoerder op moest treden.

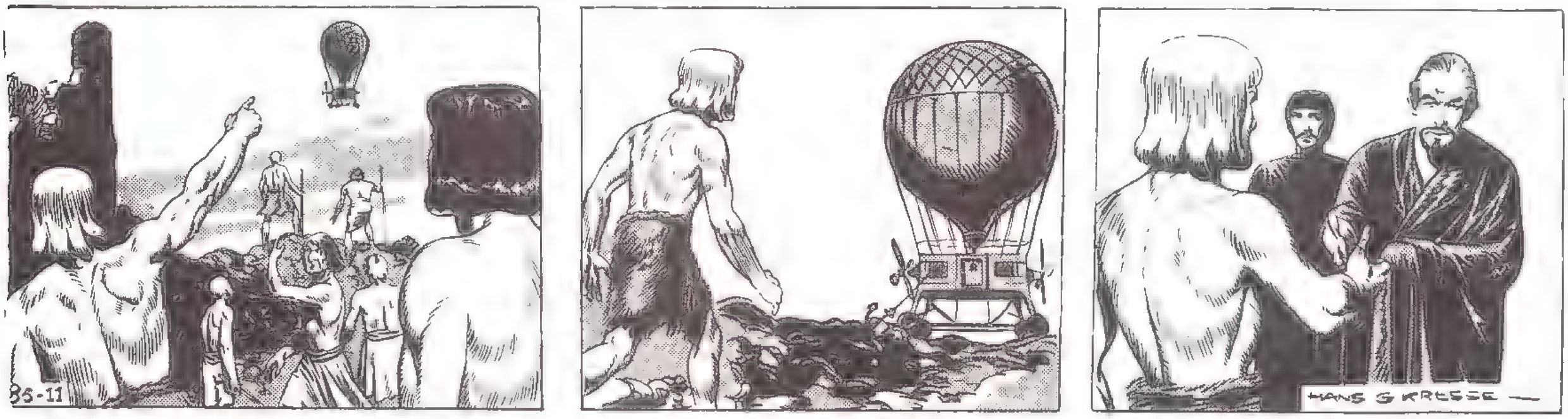

85. De soldaten waren buiten gevecht gesteld, koningin Ergosa was gevangen, de wapenopslagplaats was vernietigd, het paleis geplunderd en beroofd van alle schatten die zich daar, nadat het volk jarenlang onderdrukt was geweest, hadden opgehoopt. . . en Eric en Halsa waren weer vrij. Maar dit was nog niet het einde van de verrassingen, want plotseling werd er in de lucht een vreemd, zoemend geluid hoorbaar, en toen nu iedereen verbaasd omhoog keek zag men een zeer vreemdsoortig voorwerp, dat door de lucht vloog. . . geen vogel, maar een wonderlijke machine. . De arme Materianen, die nog nooit iets dergelijks gezien hadden, wierpen zich vol bijgelovige vrees ter aarde, en ook Eric voelde vanschrik het bloed in zijn aderen stokken. Maar toen dit vreemdsoortige voorwerp langzaam lager en lager kwam en tenslotte de aarde raakte, was Eric de enige, die de moed had om er heen te gaan en het verschijnsel nader te onderzoeken. Tot zijn verrassing opende zich een deur in dit vreemde voertuig en enige mannen kwamen te voorschijn. De voorste, een eerbiedwekkende verschijning met wonderlijk-heldere ogen, glimlachte tegen Eric en sprak: 'Weest niet bevreesd, vriend. Ik ben Logos, die eens koning was over dit gebied. De grote ontploffing, die hier plaats heeft gevonden, werd in mijn schuilplaats in de bergen opgemerkt, en wij spoedden ons hierheen. Ik geloof, dat het uur van de bevrijding is gekomen en dat geest en verstand hier terug kunnen keren. En wie zijt gij? Geen inwoner van Mu, naar het mij toeschijnt. Misschien zijt gij degene, die deze bevrijding tot stand bracht?'

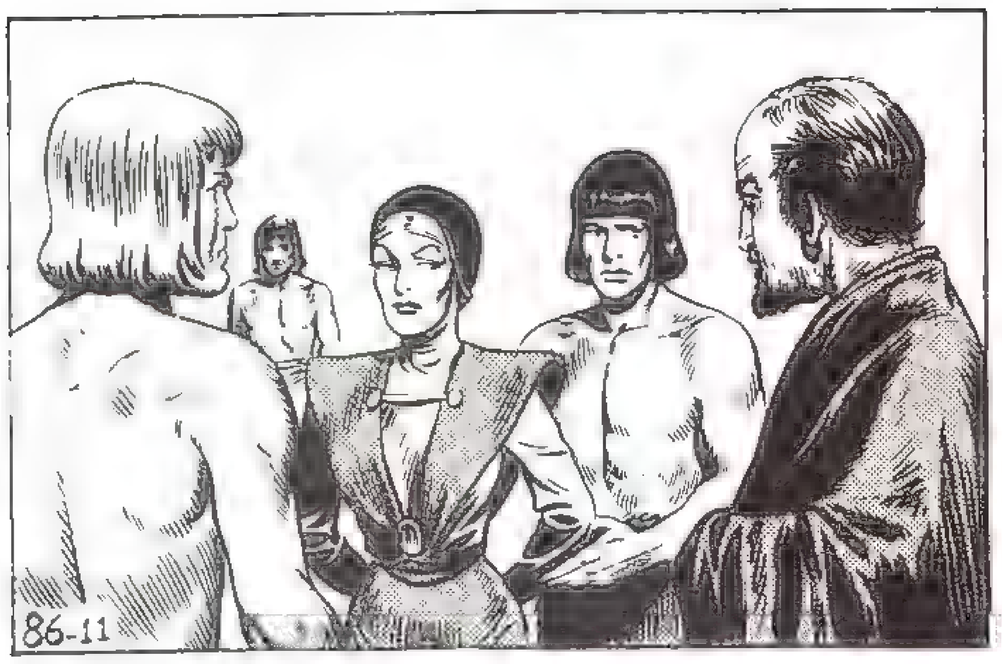

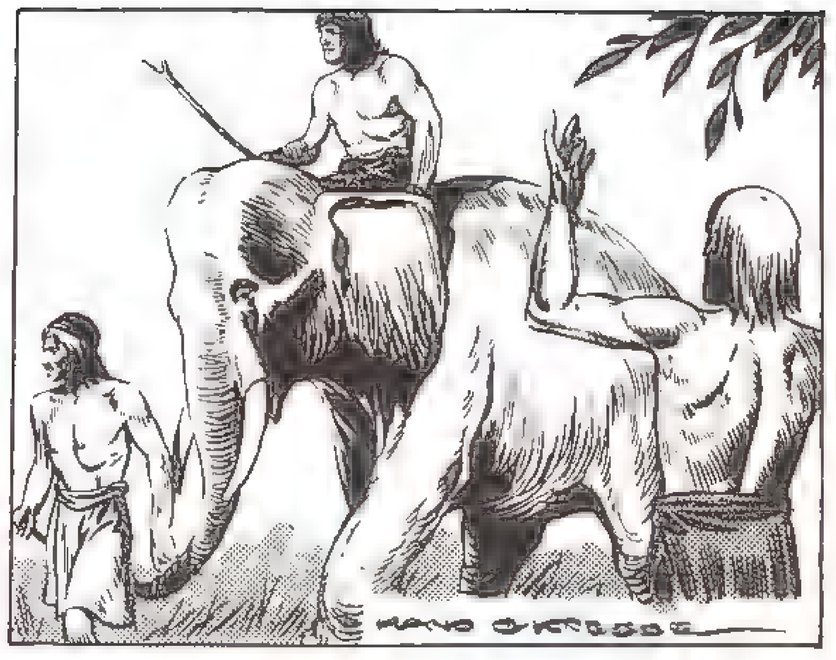

86. In diep ontzag knielde het volk voor Logos, de teruggekeerde koning, die gekomen was om vrede en voorspoed daar te brengen, waar tot nu toe slechts hebzucht en ruw geweld heersten. Logos liet geen tijd verloren gaan. Hij stuurde het luchtschip terug naar zijn verborgen rijk in de bergen om daar versterkingen, voedsel en medicijnen te gaan halen en zond boodschappers naar alle delen van het rijk om zijn terugkeer bekend te maken. Toen liet hij Ergosa, de gevangen koningin, voor zich verschijnen. Zij had haar zelfbeheersing teruggekregen en wendde zich onmiddelijk met een spottende lach tot Eric: 'Zo vriend - je hebt het leven er af gebracht, niet waar? En nu zul jij lachen wanneer men mij straks ter dood brengt...' 'Hier zijn al te velen ter dood gebracht,' sprak Logos ernstig. 'Ik heb andere plannen met u, zuster. Het was uw fout niet te begrijpen, dat heersen hetzelfde is als dienen. U hebt zelf willen bezitten, willen genieten, macht willen hebben, terwijl uw eerste en enige opgave was om uw volk te dienen. En daarom zullen wij u dit leren - dienen. Ik veroordeel u niet. Maar in plaats van koningin zult ge dienstmaagd worden.... de minste, de nederigste in het paleis. En alleen door ijver zult ge uw toestand kunnen verbeteren...' Juist toen Ergosa werd weggeleid, trok een luid hoera-geroep uit de verte de aandacht. Er was er nog een, die uit de verbanning terugkeerde; Intor, de woudkoning, die, gezeten op een olifant, terugkeerde in het rijk waaruit hij eens was weggevlucht.

87. Intor, de woudkoning, leidde zijn olifant tot midden op het plein dat, ondanks de aangerichte verwoesting, het centrum van een feest was geworden. Daar steeg hij af - en degene waar hij het eerste naartoe ging was Eric. 'Vriend,' zei hij, terwijl hij hem de hand schudde, 'ik heb je miskend - de vele zware ervaringen, die ik gehad heb, deden me wanhopen aan iedere poging om ooit nog verbetering te brengen in het lot van deze mensen en van dit land. En nu, nu alles als met één handomdraai veranderd is, nu weet ik dat het jouw doortastendheid is geweest die ons redde... en nu zal ik me niet langer aan mijn taak onttrekken - als mijn broer mijn diensten kan gebruiken...' Dit laatste sprak hij tot Logos, die nu met een glimlach zijn hand vatte. 'We zullen jou met je eerlijkheid en je moed niet kunnen missen,' zei hij. 'Laat ons samen proberen om dit land tot nieuwe bloei en tot geluk te brengen....' Er ging een daverend gejuich op over het plein, toen het volk van Materia begreep dat Logos en Intor hen samen zouden regeren en leiden. 'Maar gij, vrienden,' sprak de woudkoning nu tot Eric en Halsa 'gij blijft toch hier om ons bij te staan?' Maar nu schudde Eric het hoofd. Hij was duizenden mijlen verwijderd van zijn eigen land, zijn huis, van Winonah, die hem wachtte... 'Geef ons een schip,' sprak hij. 'Dat is alles wat ik u vraag. Wij moeten gaan.

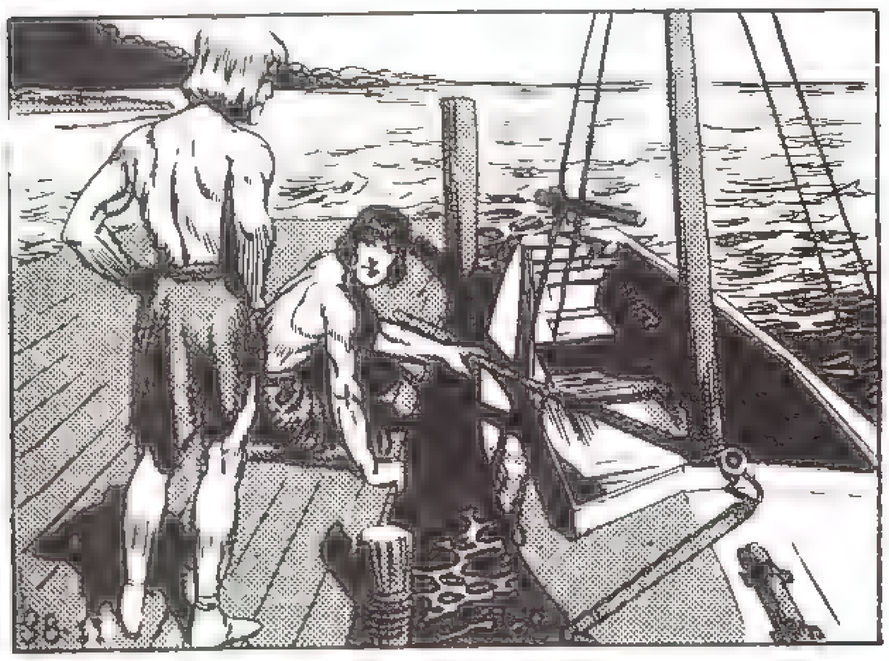

88. En aan Eric's wens werd gevolg gegeven. Wel drongen Logos en Intor, de nieuwe heersers over het nu weer herenigde rijk Humanidas, er bij hem en Halsa op aan om nog bij hen te blijven en vrienden en raadgevers te zijn in de moeilijke periode van wederopbouw, die na de val van koningin Ergosa aanbrak, maar beide mannen bleven onwrikbaar in hun besluit. Het was een klein vaartuig, dat nu voor hen werd uitgerust, maar het was snel en goed zeewaardig. Door de goede zorgen der beide koningen werd het van al het nodige voorzien; ruim proviand, water en wapens. En zo brak dan tenslotte de dag aan van het afscheid. Intor zowel als Logos schudden de vrienden hartelijk de hand - maar veel gezegd werd er niet, want allen voelden, dat zij elkaar nooit weer zouden zien... Toen stootte Eric af, en Halsa hees het zeil. Het kleine, ranke scheepje koerste weer de hoge zeeën op, en de kusten van dat wonderlijke eiland Mu verdwenen langzaam achter de horizon. Zij zagen het nooit terug, en nadien is ook nooit een ander reiziger meer in staat geweest het te vinden. Men zegt, dat het tenslotte eens in de golven is ondergegaan... maar dat is dan toch pas geweest, nadat het nog eeuwen van voorspoed en vrede gekend had. En zo zeilden Eric en Halsa nu weer eenzaam over de oceaan - alleen - met duizenden mijlen tussen hen en hun vaderland, dat zij niet terug zouden zien dan na het beleven van nog vele avonturen en het overwinnen van nog vele moeilijkheden....

Einde van het elfde verhaal.

TOM POES EN DE SCHOONSCHIJNERS 163

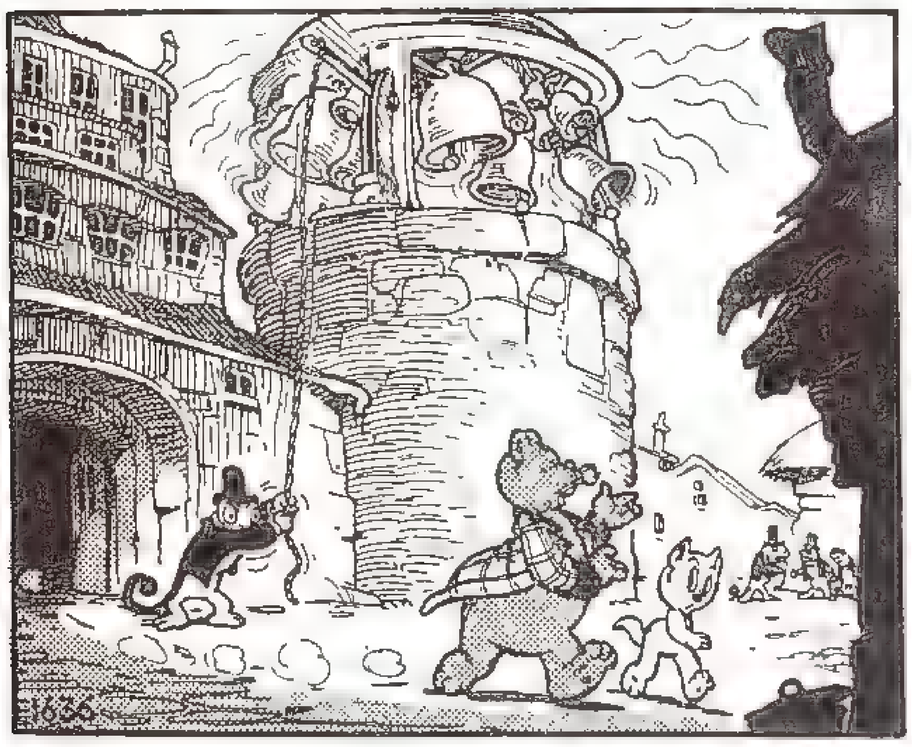

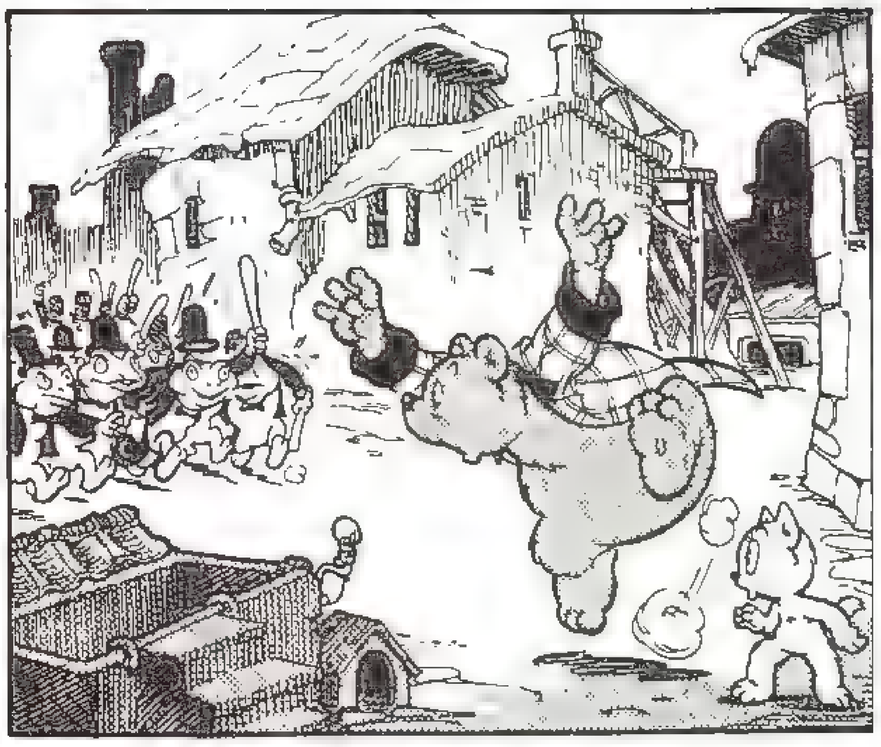

De gevangenenbewaarder staarde een poosje vertwijfeld naar de wegstappende figuren van heer Bommel en Tom Poes. „De beklagenswaardigen!" mompelde hij. „Ze begrijpen niet, dat men hier het beste met hen voorheeft! Hoe goed zou een lichte opsluiting voor hen geweest zijn! Een opsluiting in vrijheid, zoals die in het boekje „Hoe het hoort" zo gevoelig wordt aangeprezen. Maar het zij zo! Wie niet horen wil, moet voelen! Ik zal de ambtenaren van de liefdesdienst moeten waarschuwen!" En met deze woorden greep hij een touw en begon het alarm-carillon te luiden.

„Luister eens, Tom Poes!" sprak heer Bommel een paar straten verder. „Wat een alleraardigst klokkenspel! Wat een lieve vaderlandse liedjes. Dit is ondanks alle narigheid toch wel een prettig land. Zelfs die gevangenis was niet echt naar, als je begrijpt, wat ik bedoel!"

„Hm!" zei Tom Poes. „Ik weet het niet, heer Ollie. Ik vertrouw dit land niet. Alles is anders, dan het lijkt en ook dat klokkenspel zal wel een bedoeling hebben!"

„Onzin!" zei heer Bommel. Maar op dat moment bleek plotseling dat Tom Poes gelijk had. Uit een zijstraat kwam namelijk een zwaar gewapende groep Schoonschijners aanhollen, die het blijkbaar op hen voorzien had.

„Blijf staan!" riepen ze, zwaaiend met hun wapens. „Voor uw eigen bestwil! Blijf toch staan, goede vrienden!" daarbij knersten ze zó akelig met hun tanden, dat heer Bommel en Tom Poes het geschrokken op een lopen zetten....

TOM POES EN DE SCHOONSCHIJNERS 163

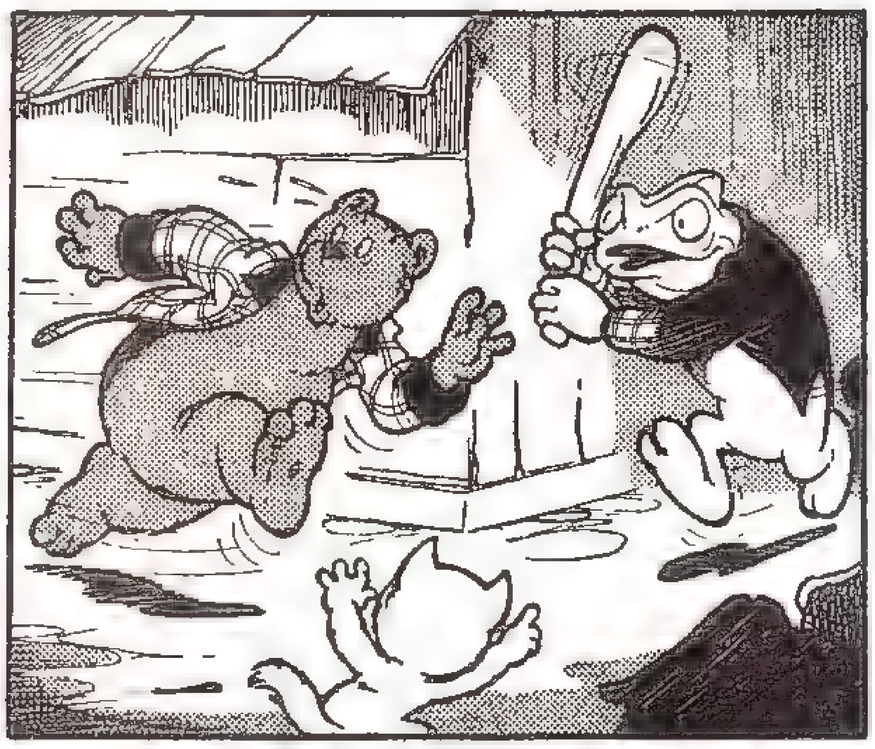

Heer Bommel en Tom Poes vluchtten, door de smalle sloppen, langs de bouwvallen van de stad. Achter hen klonk het gekletter van wapens, het gestamp van vele voeten en het geroep: „Blijft staan, goede vrienden! Voor uw eigen bestwil, halt!"

Maar zelfs heer Ollie was door zijn ervaringen in dit land al zo veel wijzer geworden, dat hij meer naar het wapengekletter, dan naar de vriendelijke woorden luisterde en hij liep alsof zijn leven er van afhing.

Zo draafden Tom Poes en hij geruime tijd voort, nageoogd door de matte blikken van de omwonende Schoonschijners en het zag er naar uit, dat ze langzaam terrein wonnen op hun achtervolgers.

„Oef!" hijgde heer Bommel tenslotte. „Ik geloof, dat ze het spoor bijster zijn, jonge vriend! Oef! Het kan nu wel wat minder — ik ben aan het eind — van mijn reuzenkrachten!"

Maar Tom Poes dacht er anders over. „Kijk uit!" riep hij, wijzend naar een wrede gestalte, die met bloeddoorlopen ogen om een hoek opdook.

Heer Ollie, die niet zo vlug in de gaten had, wat zijn vriend bedoelde, keek verward achter zich en rende zodoende recht op de woesteling af. Deze hief zijn knuppel voldaan omhoog en glimlachte koud.

„Arme verdoolde!" riep hij uit, „ik vergeef u van harte!" en hij haalde uit om heer Bommel op het hoofd te slaan. Maar deze kon zijn vaart niet zo gauw inhouden. Hij uitte een snerpende angstkreet en liep zijn belager tegen de grond, voordat die de tijd gevonden had tot daden over te gaan....

TOM POES EN DE SCHOONSCHIJNERS 1638

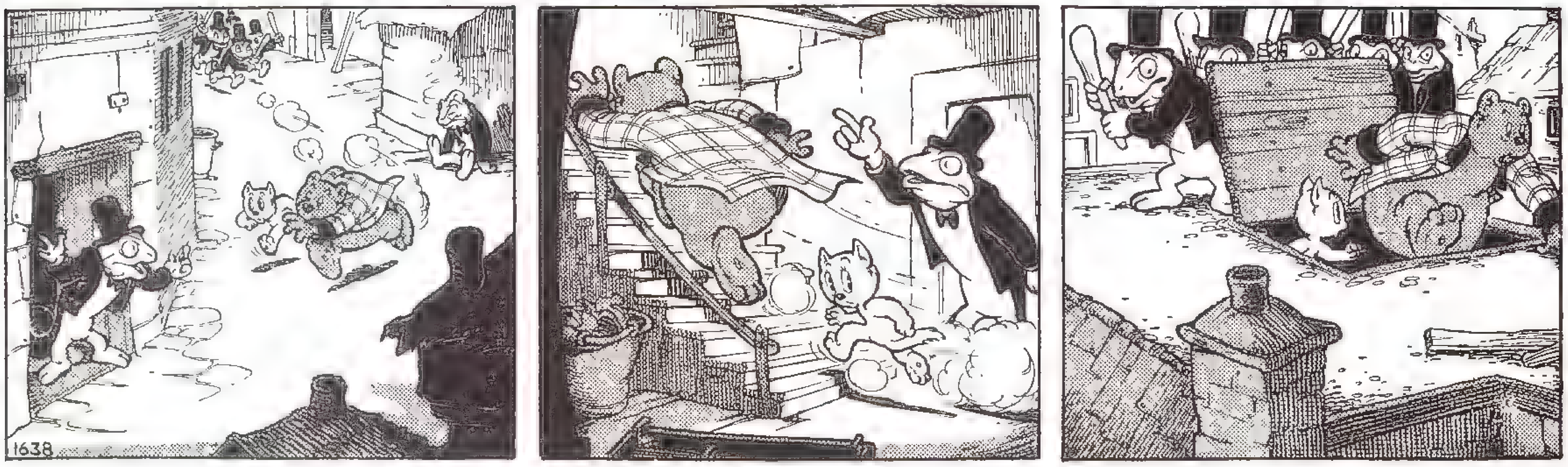

Heer Bommel herstelde zich snel van de botsing en stond enige ogenblikken wat beduusd naar de neergevelde Schoonschijner te kijken.

„Het is toch merkwaardig wat een heer in de bloei van zijn leven vermag!" mompelde hij bewonderend. „Wàt een kracht!"

Maar Tom Poes liet hem geen tijd. „We moeten verder, heer Ollie!" zei hij dringend. „Ik hoor onze achtervolgers al weer dichter bij!"

„Verder!" herhaalde heer Ollie schrikkend. „Voort, jonge vriend! Volg me.....eh..... ga jij maar voor..... ik weet de weg hier niet zo goed!"

Nu wist Tom Poes de weg evenmin, maar gelukkig werden ze op dit moment geholpen door een vriendelijke Schoonschijner, die medelevend uit de deur van zijn huis trad.

„Arme opgejaagden!" riep hij uit. „Komt hier! Ik zal u helpen! Vlug! Treedt in!"

„O, eh... dat is erg aardig van u!" hijgde heer Bommel, naar binnen schietend. „Wij worden een beetje achtervolgd, als u begrijpt, wat ik bedoel! Ze zitten achter ons aan, met knuppels en zo!"

„Juist, dat dacht ik al!" prevelde hun gastheer. Hij sloot de deur bedachtzaam achter zich dicht en ging hen voor, een lange trap op. „Rechtdoor! Daar wacht u de veiligheid!" hernam hij. „Wij Schoonschijners staan onze medemensen in nood altijd bij. Er wordt nimmer vergeefs een beroep op onze hulp gedaan. En voor vreemdelingen zoals u hebben wij een extra-warm plekje in ons hart!"

Zo sprekende opende hij een luik in de zoldering en trad opzij. „Hierdoor heren!" voer hij voort. „Op het dak staan enige vrienden van mij. U kunt ze vertrouwen als mijzelf. Zij zullen u verder helpen!"

Tom Poes en heer Ollie klommen vlug de buitenlucht in en keken om zich heen. Maar, jammer genoeg, zagen ze niemand.....

TOM POES EN DE SCHOONSCHIJNERS 1639

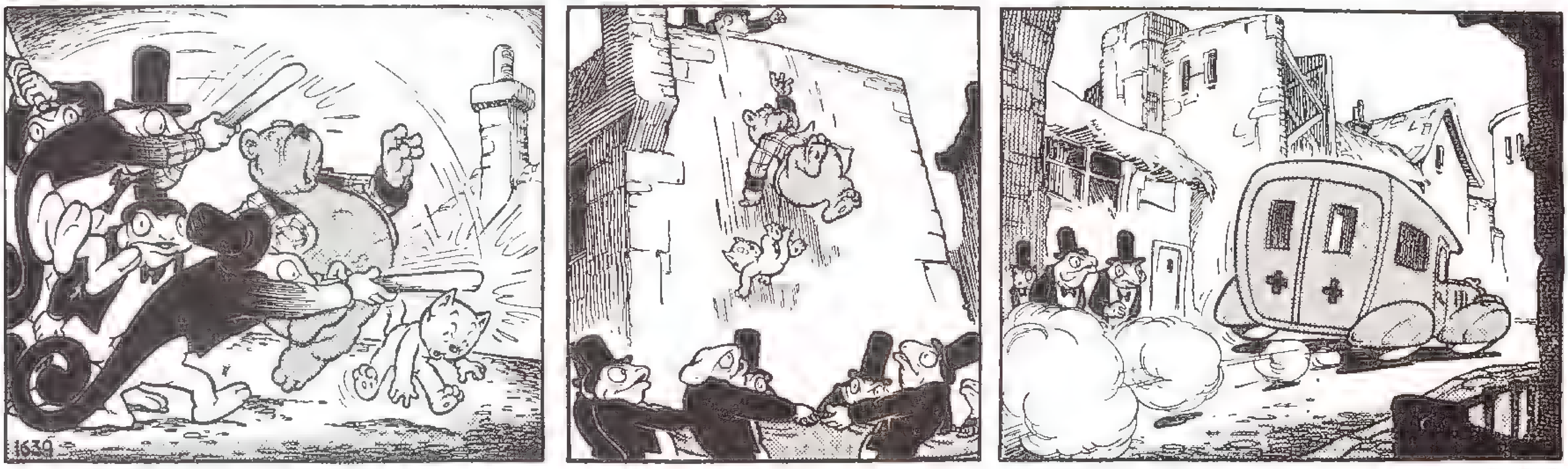

„Ik begrijp niet, waar die vrienden zijn die ons zouden helpen!" zei heer Bommel. Hij was uit het luik op het dak gestapt en keek zoekend rond.

„Die Schoonschijner zei, dat hier een paar lieden zouden staan die we zouden kunnen vertrouwen als ons zelf. En hulp kunnen we heus wel gebruiken!"

„Ja, dat is waar!" zei Tom Poes. Hij draaide zich om en zag toen plotseling enkele ongure figuren met opgeheven knuppels van achter het luik vandaan komen.

„Hier is hulp!" riepen die. „We zullen u tegen u zelf beschermen, arme vluchtelingen! Hebt geen angst — het is allemaal voor uw bestwil!"

En met deze woorden stortten ze zich op heer Bommel en Tom Poes. Voordat ze een kreet hadden kunnen slaken waren ze reeds neergeslagen en bewusteloos bij de dakrand neergelegd.

Nu bleek pas duidelijk hoe uitstekend alles in deze stad geregeld was, want op het moment, dat de aanvoerder van de groep een fijn fluitje deed horen, stopte er beneden een ziekenwagen langs het trottoir. Enkele vlugge figuren sprongen er uit en spanden een handig vangzeil naast het huis.

„Gooi maar!" riep er een. „Wees voorzichtig, dat ze zich niet bezeren!" waarschuwde een ander. „Zachtheid, vrienden, vooral zachtheid!" vermaande een derde. En onder deze en dergelijke kreten werden heer Ollie en Tom Poes één voor één over de dakrand getild en in het vangzeil gegooid. Zonder een moment te verliezen werden ze daarop in de ambulance-auto gedragen, liefdevol op een draagbaar gelegd en vervolgens schokvrij weggereden.....

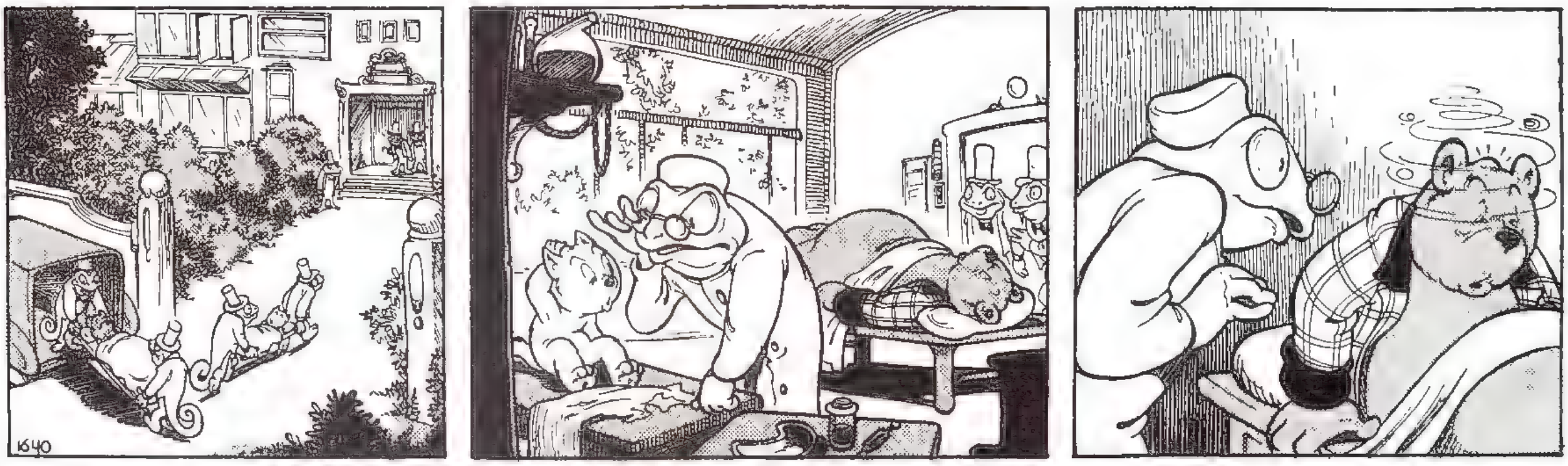

De ziekenauto schoot met loeiende sirene door het stadsgewoel, terwijl in het inwendige enkele ziekenbroeders met zorgzame hand de beide gewonden tegen schokken en stoten vrijwaarden. In de kortst mogelijke tijd bereikte men aldus het stadsziekenhuis, waar inmiddels alles in gereedheid was gebracht om de slachtoffers te ontvangen. De portier opende het voertuig aan de achterzijde en enkele gespierde verplegers haastten zich de beide draagbaren naar buiten te tillen en snel, doch volkomen trilvrij binnen het hospitaal te brengen. Daar waren reeds enige onderzoektafels in gereedheid gebracht en de dienstdoende geneesheer stond vol ongeduld gereed om zijn taak te beginnen.

„Wat zijn de klachten?" informeerde hij kort. „Geef mij een inzicht in het algemeen ziektebeeld en leg ze intussen hier voorzichtig neer!"

„De beide patiënten ontvluchtten uit de gevangenis!" meldde de eerste ziekendrager. „Daarop werden ze in hun eigen belang neergeslagen".

„Met een knuppeltje, neem ik aan?" vroeg de arts. De verpleger knikte. „Op het achterhoofd, voegde hij er aan toe.

„Mooi!" sprak de dokter, „een gewoon routine-geval dus! We zullen zien!" En hij boog zich over Tom Poes heen, die juist bezig was bij te komen en zich voorzichtig over zijn buil wreef.

„Dit is niets!" hernam de geneesheer na enige ogenblikken. „Onbelangrijk!"

„Niets?" vroeg Tom Poes verontwaardigd. „Ik heb nog nooit zo'n hoofdpijn gehad! Noem dat maar onbelangrijk!"

Doch de arts had zich al afgewend en stond nu voor heer Ollie. „Aha!" riep hij uit, „dit is verbazend interessant! Een zéér ongewoon verloop!"

„W-w-wah?" mompelde heer Bommel, zich moeizaam oprichtend. „W-w-waar ben ik?"

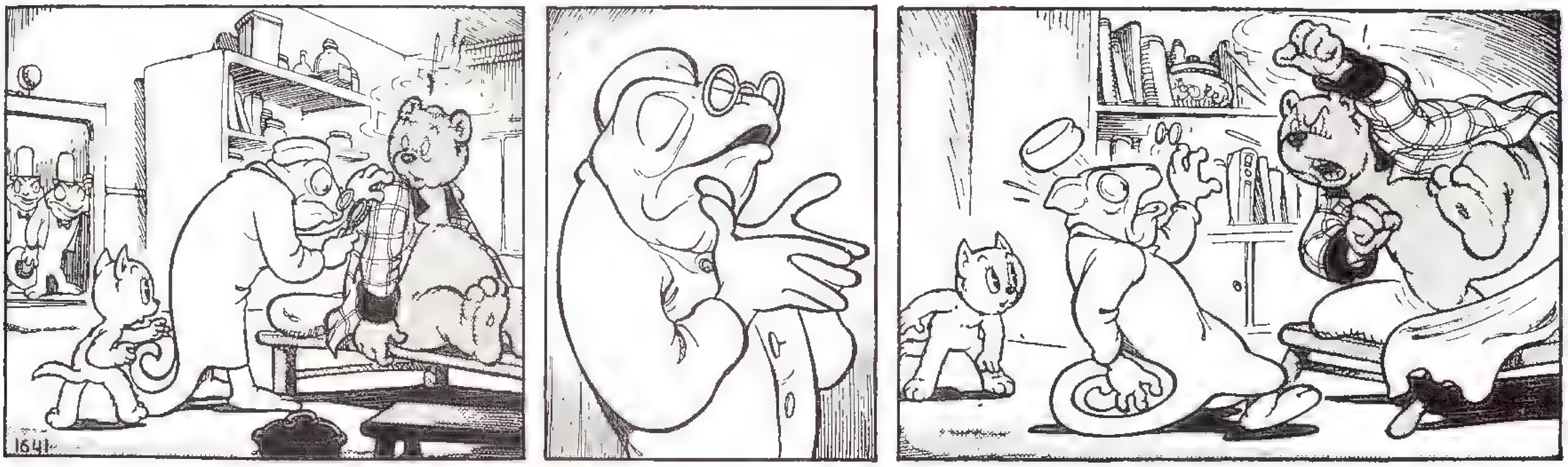

Tom Poes liet zich van de onderzoek-bank afglijden en liep verbaasd naar de ligplaats van heer Bommel. De dokter waste intussen aandachtig en langzaam zijn handen en boog zich vervolgens fronsend over de patiënt.

„Hoofdpijn!" klaagde heer Ollie. „Mpf! O,! Hoofdpijn!"

„Dat is niets" zei Tom Poes. „Dat heb ik ook, maar deze dokter zegt, dat dat volkomen onbelangrijk is"

„Stil!" vermaande de geneesheer. „U stoort mijn onderzoek! Dit is een ernstig geval!"

„O, nee!" zei Tom Poes. „Het is precies eender als het mijne. We hebben allebei een klap op ons hoofd gehad!"

„Opzij!" sprak de arts kort. „Ik moet een nauwkeurig onderzoek verrichten!" En hij boog zich met grote aandacht dieper over heer Ollie heen en begon ademloos diens jas te beschouwen.

„U kijkt verkeerd!" klaagde heer Bommel. „De pijn zit in mijn hoofd! Hier achterop, waar die bult is!"

Maar tot grote verbazing van Tom Poes en hemzelf keurde de dokter de getroffen plek geen blik waardig. Hij bleef vol verbazing naar de ruitjesjas staren en richtte zich toen verblekend op.

„Inderdaad een zéér bedenkelijk geval!" zei hij ernstig. „Wij staan hier voor een ziekelijk geval van Ingebeelde Persoonlijkheid. Dit beklagenswaardige slachtoffer kan niet verkleuren!"

Dit was te veel voor heer Ollie. „Dat is de grootste onzin, die ik ooit gehoord heb!" viel hij uit. „In de eerste plaats zit mijn hoofdpijn niet in mijn jas, maar in mijn schedel en in de tweede plaats kan die jas natuurlijk niet verkleuren. Een Bommel koopt lichtechte, vormvaste jassen, die niet verschieten als u begrijpt, wat ik bedoel!"

TOM POES EN DE SCHOONSCHIJNERS 1642

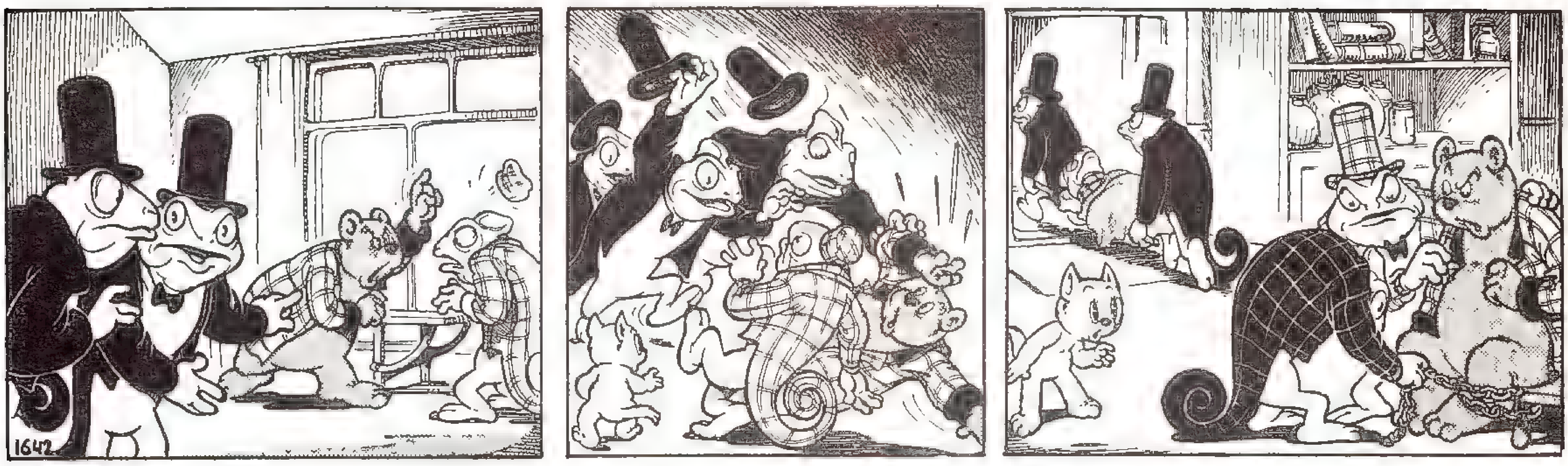

De ziekendragers en verplegers bij de deur keken enige tijd belangstellend toe, hoe heer Ollie zich opwond en de dokter op zijn plaats zette. Doch na enige tijd begonnen ze wat onrustig te worden en zacht tegen elkander te mompelen. Want naarmate heer Bommel bozer werd, werd de arts zenuwachtiger, en na enige tijd vertoonde zijn smetteloos witte jas enkele flauwe ruitjes.

„U bent geen heer!" riep heer Ollie. „U moest zich schamen! Iemand van stand verkleurt niet, dat begrijpt zelfs een kind! Ik koop mijn textiel altijd in eerste klas zaken! En ik zal mij beklagen over de behandeling hier! Is dit een ziekenhuis of een lapjesfabriek? Wat zijn dit voor toestanden?"

„Kalm, kalm!" riep de geneesheer klaaglijk. „Het zal u geen goed doen u zó op te winden! Wees toch rustig en vriendelijk — dat zijn wij Schoonschijners, altijd!" Het was echter duidelijk, dat de beklagenswaardige arts aan een heftige gemoedsaandoening ten prooi was. Hij had een onrustige blik in de ogen gekregen en het ontging niemand, dat zijn jas nu geheel geruit geworden was.

„Een heer verkleurt niet, dat begrijpt zelfs een kind!" prevelde hij. „Is dit een ziekenhuis of een textiel-fabriek? Dat heb ik me al eens vaker afgevraagd!"

Nu bemoeiden de verplegers zich echter met de behandeling. „De dokter is verkleurd!" riepen ze ontsteld. „Deze patient is besmettelijk! Een gevaarlijk geval! We moeten de lijders onmiddellijk isoleren!"

En tot verbazing van Tom Poes stortten de ziekenbroeders zich eensgezind op de arts en droegen hem hevig tegenstribbelend de zaal uit. Inmiddels sprong een ander groepje op heer Ollie af en bevestigde hem met enkele ketens aan zijn bank....

TOM POES EN DE SCHOONSCHIJNERS 1643

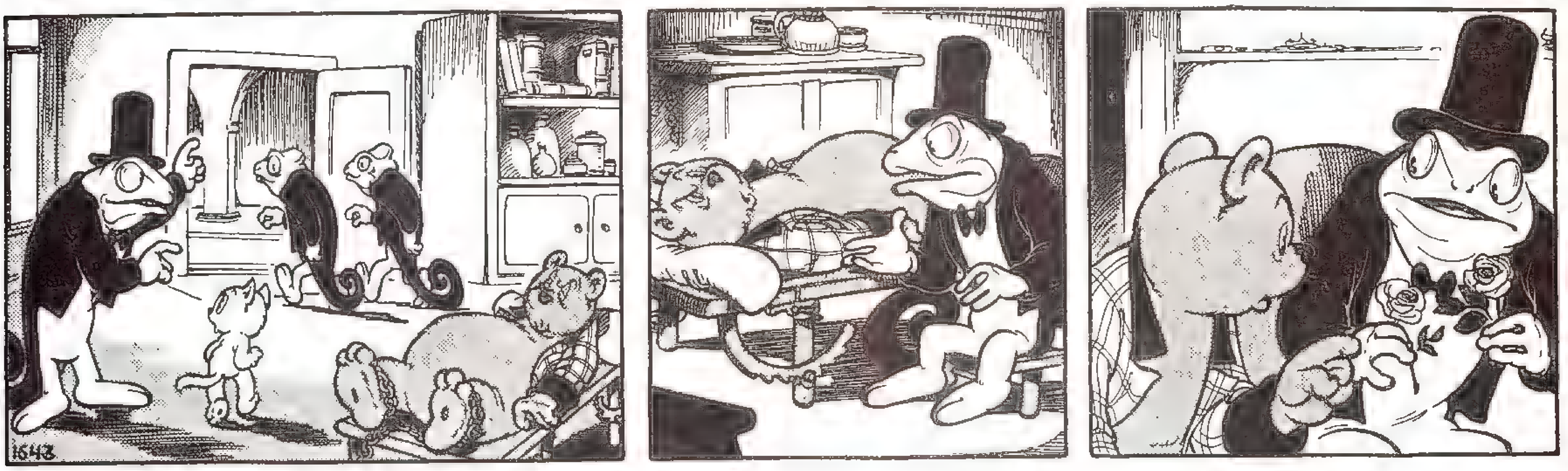

De dokter was dus de zaal uitgedragen en zijn kreten: Een heer verkleurt niet! verstierven langzaam in de verte. De rust keerde enigszins weer en Tom Poes wilde net eens naar heer Ollie gaan kijken, toen er een hooggeplaatste arts binnentrad.

Met een enkele beweging stuurde hij iedereen de kamer uit, zodat ook Tom Poes door de ziekenverplegers meegevoerd werd en heer Bommel met de geleerde alleen bleef.

„Ziezo!" sprak deze opgeruimd, „laten we nu eens zien, wat er aan scheelt. Ga maar gemakkelijk liggen, mijn vriend, en praat vrij uit. Zeg, wat u voor de mond komt en leg uw klachten bloot!"

Zo sprekende ging hij naast de bank zitten waarop heer Ollie scheldend en rukkend vastgebonden lag en keek hem vriendelijk aan.

„Klachten?" riep heer Bommel. „Ik heb niets anders dan klachten! Alles is hier anders dan het lijkt! Iedereen doet aardig, maar is onaardig, als u begrijpt, wat ik bedoel. Ik ben slecht behandeld en niemand begrijpt mij. En als ik over hoofdpijn klaag, gaat men mijn jas onderzoeken!"

„Juist!" sprak de arts. Met een fijne glimlach haalde hij een enigszins verlept bloempje uit zijn linkerzak en uit zijn rechterzak een fraai nagemaakte van papier.

„Welke van deze twee bloemen vindt U de mooiste?" vroeg hij rustig.

„Wel.... eh.... deze!" zei heer Ollie verbaasd, op de echte wijzend.

„Aha!" zei de geneesheer. „U hebt ongelijk! De papieren bloem is mooier, want die is nog gaaf en fraai gevormd, terwijl de echte al slap is en begint te verkleuren! Zelfs een kind zou het verschil zien. Maar u kijkt verkeerd en dat is de oorzaak van uw moeilijkheden. Komaan, ik zal u genezen en uw jas verkleurbaar maken — dan wordt uw leven veel prettiger!"

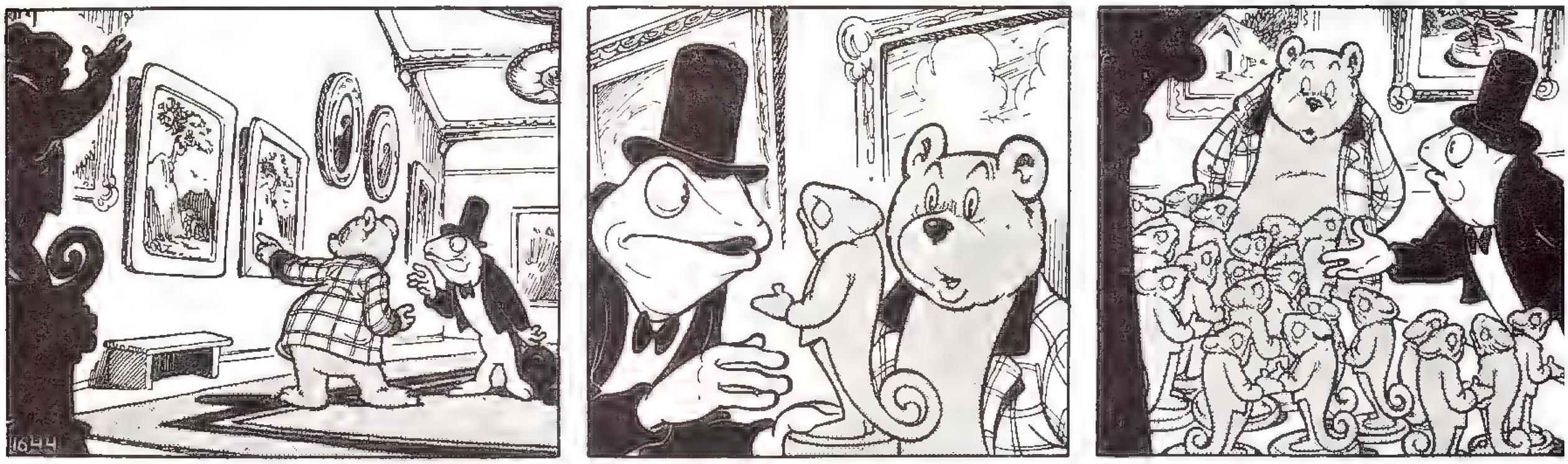

Heer Bommel dacht geruime tijd over de woorden van de dokter na en begon toen zachtjes te grinniken.

„Goed dan", zei hij berustend. „U zegt, dat ik ziek ben en dat zal dan wel zo zijn. Hoewel ik het thuis nooit zo gemerkt heb. Maar ik geef toe, dat het leven van een heer de laatste tijd wel eens wat zwaar is. Toen mijn goede vader nog leefde was dat anders, als u begrijpt, wat ik bedoel. Goed, ik wil dan wel eens zien hoe u mij beter maakt!"

Op deze woorden maakte de geneesheer met een milde glimlach de ketens los en voerde heer Ollie mee naar een grote zaal, die zich midden in het ziekenhuis bevond.

„Komaan!" sprak hij opgeruimd „waar een wil is, is een weg! Uw geval is volstrekt niet hopeloos, als u maar mee wilt werken. Kijk, gaat u nu eens rustig hier staan en vertel mij welke van deze twee platen u de mooiste vindt."

Heer Bommel hield halt en keek een poosje naar de wandversieringen, die de arts hem wees. De ene was een schilderij en de andere een gekleurde plaat, maar ze stelden beide hetzelfde landschap voor. Enigszins aarzelend wees hij tenslotte naar de schildering. „Deze!" zei hij.

„Net wat ik dacht!" riep de dokter uit. „Een frappant ziektebeeld!" Daarop nam hij een klein beeldje op en hield dit heer Ollie voor. „En wat vindt u dan van dit plastiekje?" informeerde hij dringend.

„Oh, eh.... erg aardig!" zei heer Bommel. „Ik houd van beeldhouwwerk. Thuis heb ik ook een paar van dit soort dingen, maar dan met mijn eigen portret natuurlijk. Ja, dit is wel mooi!"

„Prachtig! dan is er hoop!" riep de arts blij en hij wees naar een tafel, die helemaal vol stond met precies dezelfde beeldjes.

„Allemaal dezelfde afgietsels!" ging hij voort. „Allemaal gips! En toch mooi! Net echt, nietwaar? Het is net echte kunst, ja, ja! Wij Schoonschijners staan voor niets!"

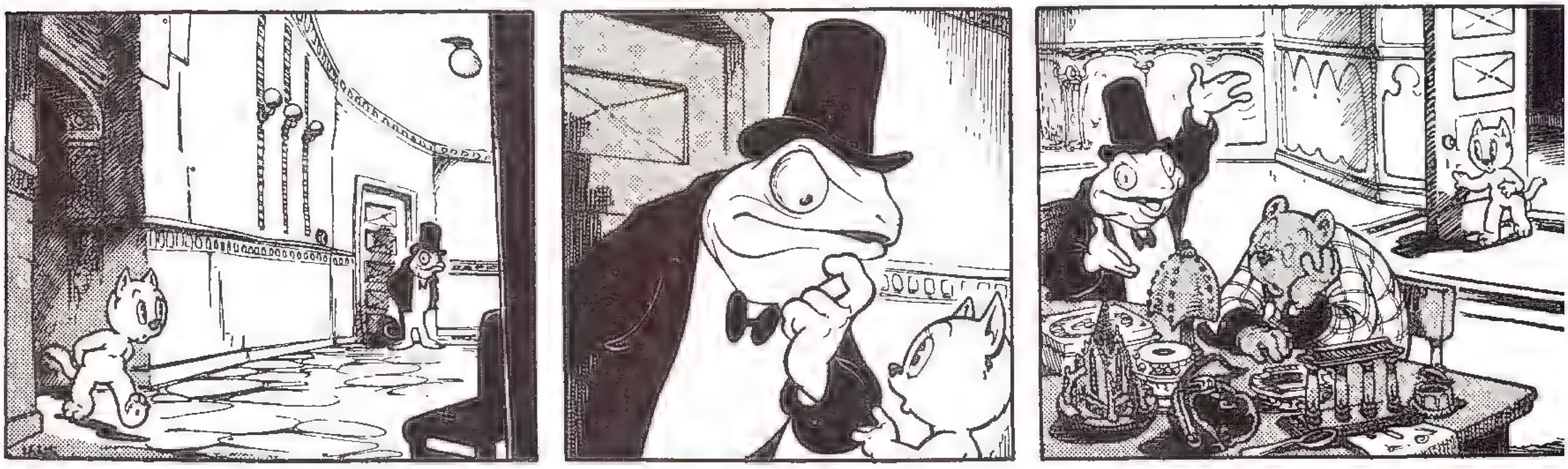

Terwijl heer Bommel behandeld werd, liep Tom Poes vergeten door het ziekenhuis en maakte zich zware zorgen.

„Het loopt verkeerd!" dacht hij. „Ik had heer Ollie niet uit het oog mogen verliezen! Ik moet hem bevrijden en dan moeten we hier zo vlug mogelijk vandaan! Deze omgeving deugt niet!"

Zo piekerend sloop hij van hoek tot hoek en keek scherp rond of er nergens achtervolgers opdoken. Maar een beetje tot zijn verbazing was er niemand die belangstelling voor hem had.

Dokters en verplegers schuifelden langs hem heen alsof hij niet bestond en niemand legde hem iets in de weg. Daardoor werd hij gaandeweg brutaler en tenslotte liep hij kalm een lange gang in om aan een soort bewaker te gaan vragen waar zijn vriend gebleven was.

„Ik wil heer Bommel bezoeken!" zei hij. „Kunt u me ook zeggen in welke zaal die ligt?"

„Is dat die geruite?" vroeg de bewaker. „Dat geval van persoonlijke kleur? Wel, die is hier, in deze afdeling!" En hij wees met zijn duim op de deur waar hij tegen aan leunde. „Museum-geneeswijze" stond daarop.

„Maar ik weet niet of u daar naar binnen mag!" vervolgde hij peinzend. „Ik mag niemand binnenlaten.... maar, aan de andere kant.... u bent niemand voor zover ik zien kan.... hm, het zal wel goed zijn!"

Tom Poes nam geen tijd om te vragen, wat de ander daar precies mee bedoelde Hij schoof langs hem heen en trad de zaal binnen. Aan een tafel zat heer Bommel, uitgeput naar een uitstalling voorwerpen starend, terwijl de dokter stralend naast hem zat.

„Een plastic-lederen tas!" riep de geneesheer uit. „Mooi niet waar? Mooier dan echt leer! Kijk het eens glimmen! En dan dit verchroomd-zilveren bestekje! Net ècht zilver, wat? Ja, ja, we komen er wel met u! Ga zo voort, dan gaat uw jas vanzelf verkleuren!"

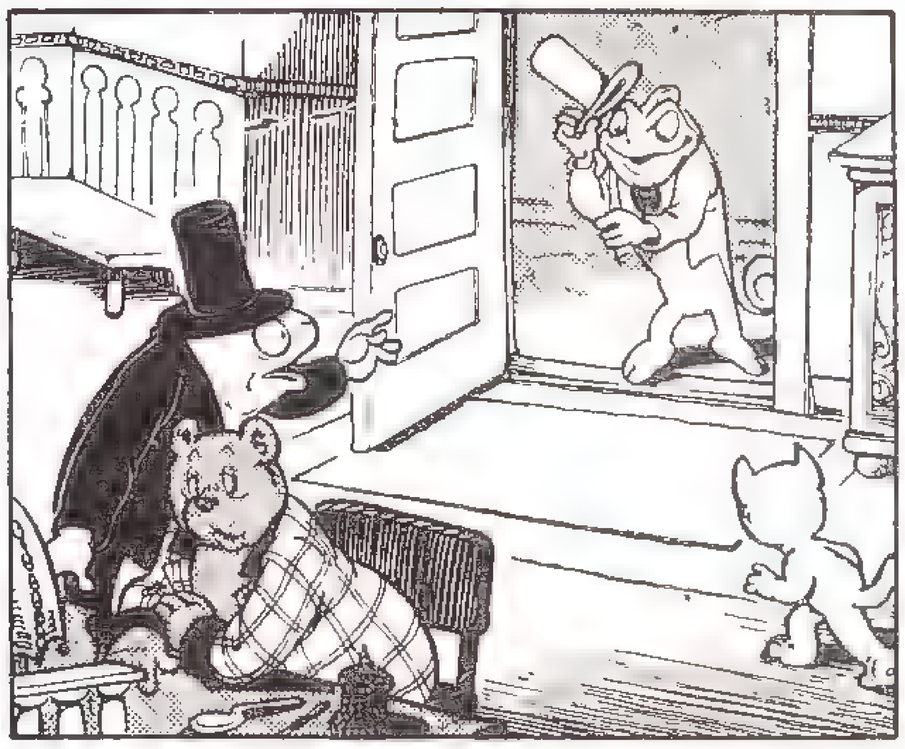

Na enige tijd schoof de geneesheer de hele verzameling gotnische asbakken, electrische kandelaartjes en plastic-lederen gebruiksvoorwerpen terzijde en drukte op een belknop.

„Komaan", sprak hij, „het wordt tijd, dat we deze fase van het onderzoek beëindigen. De diepere zin ervan zal u, zowel als de jongere lezertjes, wel ontgaan zijn en daarom stel ik voor, dat we nu aan iets leukers beginnen. Iets om eens gezond te lachen!"

„Lachen?" vroeg heer Ollie lusteloos. „Waarom lachen?"

„U weet toch wel, wat lachen is?" vroeg de arts ontsteld. „Kom, kom, ik neem toch aan, dat u ook wel eens onbezorgd pret gemaakt hebt? Het zal u goed doen om ereis echt helemaal onbekommerd te kunnen gieren!"

Op dat moment trad er een verpleger binnen, die vragend de hoed afnam.

„Breng deze heer naar de Ontspanningszaal!" sprak de dokter. „Zet hem op een goede plaats, vooraan en zie toe, dat hij zich amuseert!"

„Tot uw orders!" zei de ziekenbroeder, „het treft, want de voorstelling is net begonnen!"

Tom Poes was intussen snel naar heer Bommel toegelopen en trok hem aan de jas. „Kom mee, heer Ollie!" fluisterde hij, „laten we maken, dat we weg komen! Vlug! Niemand let op ons!"

Doch heer Bommel wreef zich besluiteloos over het hoofd. „Het doet me plezier je weer eens te zien, jonge vriend!" zei hij. „Maar ik geloof niet, dat ik nu met je mee kan gaan. Die arts heeft het goede met me voor, geloof ik — en ik heb behoefte aan een beetje ontspanning, als je begrijpt, wat ik bedoel!"

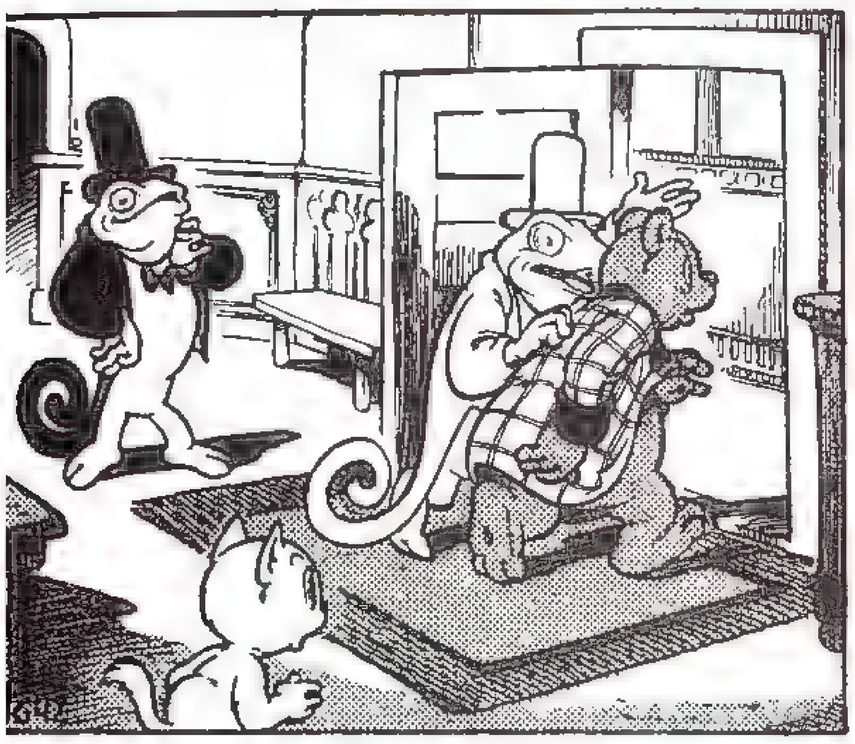

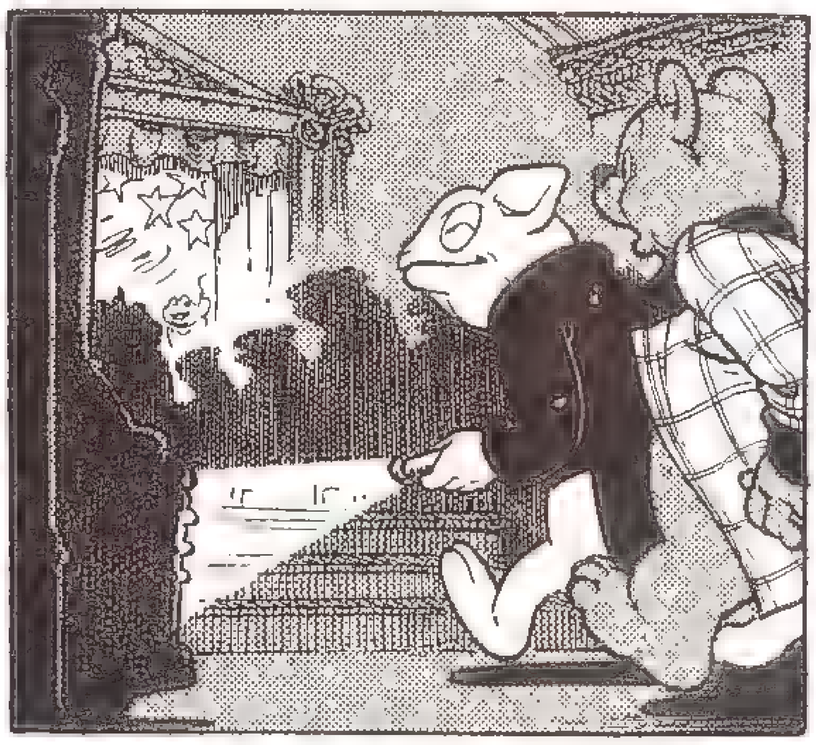

Zonder zich aan Tom Poes te storen, trad de verpleger op heer Bommel toe en voerde hem met zachte drang naar de deur.

„Deze kant op, meneer!" sprak hij. „Laat alle zorgen hier maar achter, dan gaan we ons nu eens fijn ontspannen!" En met deze woorden sloot hij de deur geruisloos achter zich dicht.

Door een lange gang ging hij heer Ollie vervolgens voor naar een brede deur, waarop met lichtgevende letters stond: „Stilte!"

„Hier moeten we naar binnen!" legde hij uit. „Geen gerucht, wat ik u verzoeken mag. De voorstelling wordt door de radio uitgezonden, daarom zijn alle bijgeluiden storend, vat u?"

„O, juist!" zei heer Bommel, „maar waarom wordt deze voorstelling eigenlijk uitgezonden?"

„Omdat iedere Schoonschijner graag naar wat pret luistert, natuurlijk!" legde de verpleger geduldig uit. „Er is voor de luisteraars niets zo aardig als het gelach van een zaal vol mentaal gedeprimeerden te horen, vat u?"

Zo sprekende leidde hij heer Ollie naar een plaats bij het podium en zette zich daar naast hem neer. „Helemaal ontspannen!" fluisterde hij. „U heeft niets te doen dan kijken en doen, wat er op het bordje komt te staan!"

Heer Bommel keek wat beduusd naar de grote menigte Schoonschijners om zich heen. „Zijn dit allemaal metaal geprimeerden?" vroeg hij. „Wat betekent dat eigenlijk?"

Zijn woorden gingen echter verloren in het lawaai van een groot orkest, dat losbarstte toen er een dansende figuur met een strohoed op het toneel verscheen. Op hetzelfde ogenblik werd er een bord, met het woord „Applaus" verlicht en begon iedereen wild in de handen te klappen....."

Heer Bommel keek afkeurend naar de wild klappende Schoonschijners om hem heen en richtte toen zijn blikken op het toneel. De dansende figuur met de strohoed was daar tot stilstand gekomen..Hij wachtte tot de fanfares uit het orkest waren weggestorven en drukte toen op een knopje, waarop de verlichte letters „Applaus" verdwenen. Het handgeklap stierf gehoorzaam weg en nu nam hij met een gezwollen neusstem het woord.

„Hallo lui!" riep hij jolig. „Daar zijn we dan weer allemaal! Wat gezellig. En daar is Jopie ook! Hallo, Jopie!"

Heer Ollie wilde net vragen wie Jopie was toen er een bordje met „Gelach" aanfloepte en iedereen begon te gieren. De figuur op het toneel wachtte enige ogenblikken en deed toen door een eenvoudige druk op het knopje de letters verdwijnen, zodat er opnieuw stilte intrad en hij zich weer verstaanbaar kon maken.

„Toen ik daarnet op straat liep", sprak hij, „kwam ik m'n schoonmoeder tegen!"

Hier en daar in de zaal steeg een gejuich op en de komiek wachtte glimlachend totdat dit weggestorven was.

„Ja, ja." hernam hij, „dat kan je zo hebben, hè? Daar is m'n schoonmoeder, dacht ik! Maar toen ze dichter bij kwam, zag ik, dat het niet m'n schoonmoeder was, maar een aap!"

Guitig drukte de grappenmaker weer op het knopje voor de lichtbak „Gelach!" en nu barstte er een orkaan los. Heer Bommel kruiste echter de armen over de borst en staarde grimmig naar het toneel.

„Wel foei!" riep de verpleger naast hem, „is mij dat lachen! Maar u doet helemaal niet mee, meneer! Hebt u dan geen gevoel voor humor?"

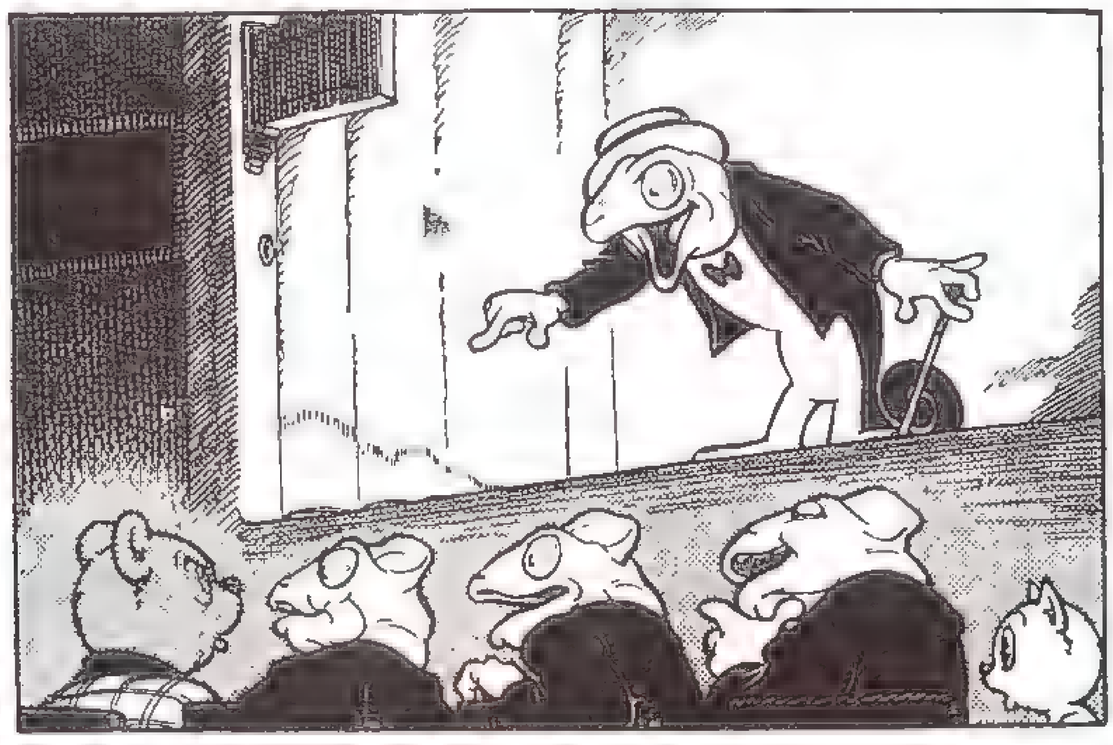

Tom Poes was een beetje verslagen achtergebleven toen heer Bommel met de verpleger was heengegaan. Want hoewel heer Ollie duidelijk had gezegd, dat hij de behandeling wel eens wilde ondergaan, was Tom Poes helemaal niet gerust.

„Dat wordt niets!" sprak hij tot zichzelf, „heer Bommel komt natuurlijk weer in moeilijkheden. En ik blijf er bij: hoe eerder we uit dit land komen, hoe beter het is!"

Zodoende zocht ook hij de zaal op waar de voorstelling gegeven werd. Nu, die was niet moeilijk te vinden. Al gauw vond hij de deur met het bordje „Stilte", waarachter een oorverdovend gelach en handgeklap hoorbaar waren, en trad binnen.

Op de voorste rij zat heer Ollie met een grimmig gelaat tussen de gierende Schoonschijners in en het was duidelijk, dat hij op het punt stond moeilijkheden te krijgen.

De komiek op het toneel had hem namelijk in de gaten gekregen en vanzelfsprekend ergerde de begaafde humorist zich aan het gebrek aan waardering, dat uit heer Bommel's trekken sprak.

„Die meneer daar met die ruitjesjas!" riep hij door zijn neus, „ja, u daar, meneer! Wat kijkt u droevig! U hebt zeker uw schoonmoeder te logeren, niet meneer?"

Dit was te veel voor heer Ollie. Verontwaardigd rees hij overeind en riep iets terug. Maar wat hij zei was volkomen onverstaanbaar in de losbarstende orkaan van gelach om hem heen.

Tom Poes keek bezorgd naar de driftige gebaren en toornige gelaatstrekken van zijn vriend en baande zich voorzichtig een weg door het uitgelaten publiek....

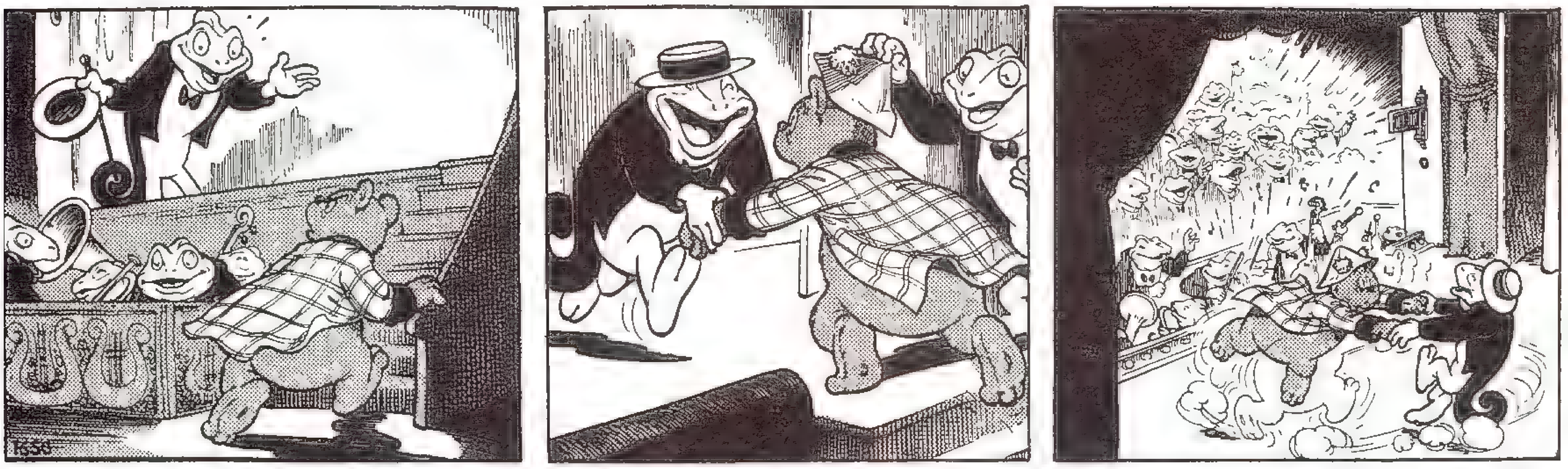

Tom Poes snelde op heer Ollie toe en trok hem aan de jas. „Kom mee!" riep hij. „Laten we maken, dat we wegkomen, voordat het te laat is! Dit loopt mis!"

Maar helaas, heer Bommel luisterde niet naar hem. Had hij dat nu maar wel gedaan, dan was hem veel leed bespaard gebleven. Doch de opgewonden heer van Bommelstein liet zich geheel meeslepen door zijn drift. Daar maakte de humorist op het toneel natuurlijk gebruik van. Er is immers niets koddigers denkbaar dan een driftig iemand!

„Aha! Wil meneer even hier komen?" riep hij snaaks. „Ik zie, dat meneer een paar woordjes zeggen wil! Een applausje voor meneer, dames en heren!"

Zo klom heer Bommel dus onder een daverend handgeklap het podium op om de grapjas de waarheid te gaan zeggen. Zodra hij echter een voet op de planken had gezet, greep de artist hem bij de handen en trok hem op dolkomische wijze naar het midden. Een gereedstaande toneelknecht drukte hem van achter de coulissen een schertshoed op het hoofd en daarop zette het orkest een pittige wals in. Inmiddels was ook het lichtbakje met „Gelach" weer gaan gloeien en terwijl het gegier uit de zaal aanzwol, werd heer Ollie in .wervelende vaart rondgesleurd op de maat van de muziek.

„Een uitstekende uitzending!" sprak de geneesheer, die achter zijn radio-toestel toeluisterde. „Onze programma's staan op hoog peil, al zeg ik het zelf!"

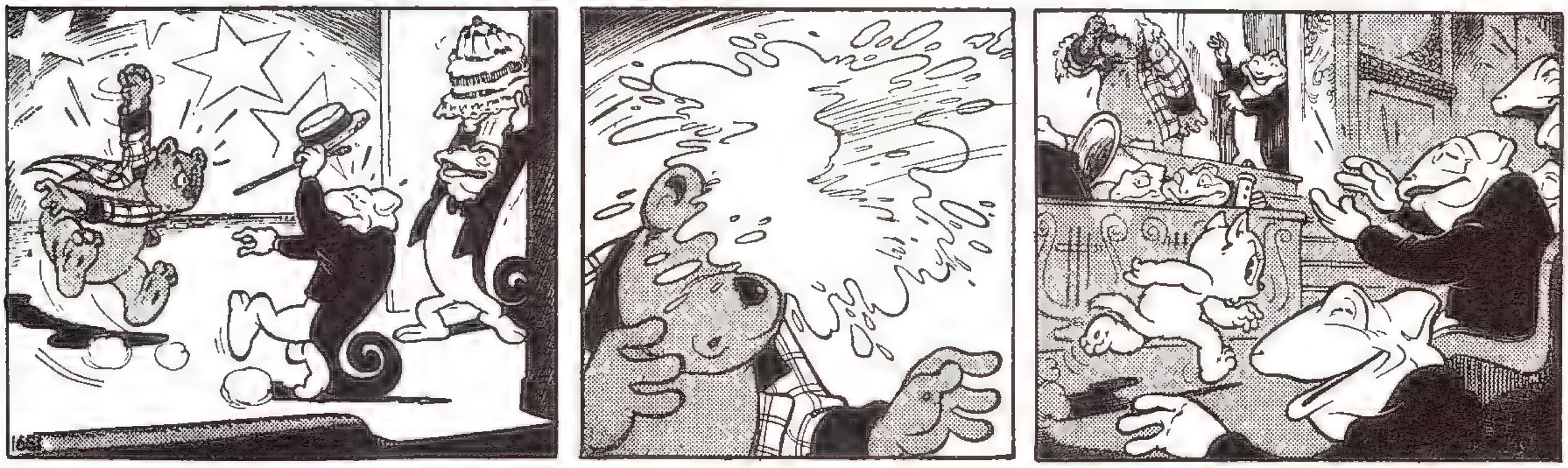

Nu kan men van heer Bommel zeggen, wat men wil, maar als hij boos is, laat hij niet met zich sollen.

„Een toornig heer kent zijn eigen kracht niet!" pleegt hij te zeggen, en daar hield hij zich ook nu aan.

Met een woeste ruk trok hij zich los van de vermakelijk dansende humorist en schreeuwde iets, dat in het gelach en gemusiceer verloren ging.

De komiek zag echter, dat er gevaar dreigde en gaf een wenk naar de toneelknecht, die ernstig en oplettend terzijde naar de voorstelling stond te kijken. Het bleek nu, dat deze knecht uitstekend voor zijn taak berekend was. Met een geoefende greep vatte hij een slagroomtaart van een gereedstaand tafeltje, liet deze even op de hand schommelen en wierp het gebak toen met grote zekerheid naar heer Bommel.

Deze werd zodoende plotseling van ieder uitzicht beroofd. De taart had hem namelijk precies boven de ogen getroffen en de neerdruipende room bedekte zijn toornige trekken met een zacht, wit laagje.

Tom Poes had de voorstelling met klimmende ongerustheid gevolgd en hij besloot, dat het nu tijd werd voor krachtiger maatregelen. Enigszins ruw duwde hij de toeschouwers opzij en schuifelde in de richting van het podium. Niemand nam daar veel notitie van omdat de oerkomische gebeurtenissen op het toneel de aandacht teveel in beslag namen. Alleen de verpleger, die dit alles meer had gezien, boog zich wat naar hem toe.

„Wel foei, is me dat lachen." sprak hij vormelijk.

Maar Tom Poes gaf geen antwoord....

TOM POES EN DE SCHOONSCHIJNERS 1652

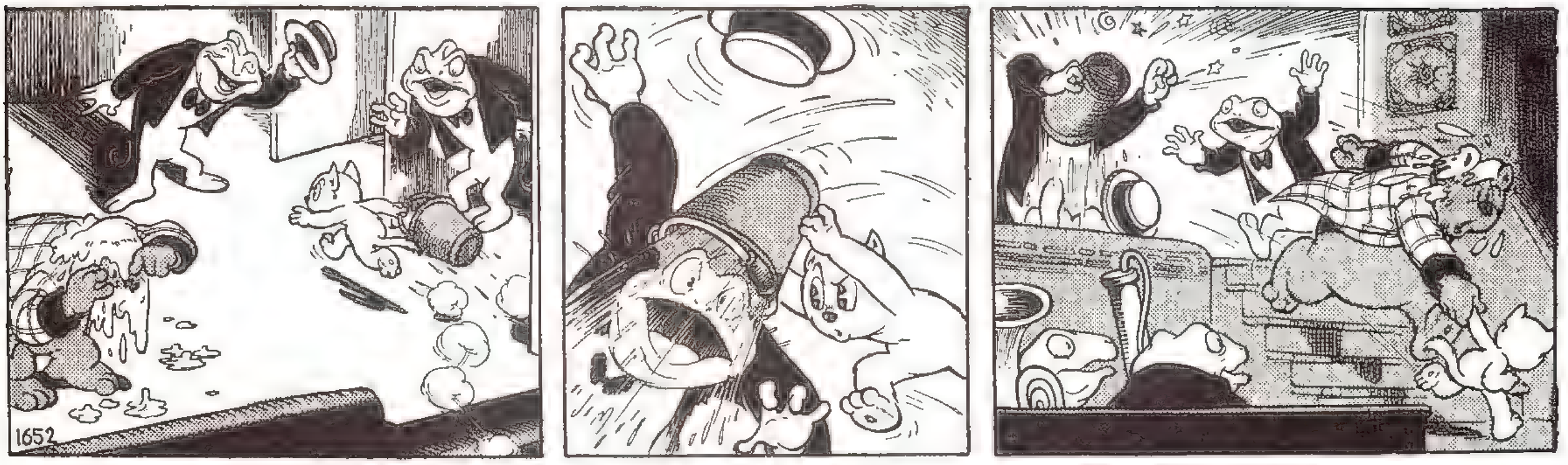

Op het toneel was heer Bommel druk in de weer om de slagroom uit zijn ogen te wrijven. De woede was hem naar de keel gestegen en hij slaakte dreigende, zacht loeiende geluiden, terwijl hij zich stampvoetend over het podium bewoog. De humorist zorgde er voor, dat er voldoende afstand tussen hem en de getroffen heer bleef bestaan en wierp intussen guitige opmerkingen in de zaal. „Meneer heeft een vuiltje in het oog!" riep hij door z'n neus. „Meneer schijnt van taart te houden!"

Nu, dat had succes, hoor! Het publiek viel van de stoelen van het lachen en ik kan rustig zeggen, dat het een van de beste uitzendingen der laatste jaren was. Weliswaar zagen de luisteraars thuis natuurlijk niet, waarom er zo'n pret was, maar het geloei uit de luidsprekers gaf in ieder geval een gezellige sfeer in de huiskamers. Tom Poes was intussen op de planken geklommen en snelde naar de plek, waar de toneelknecht achter de schermen naast z'n requisieten stond. En voordat iemand begreep, wat hij van plan was, had hij een emmer water bij het hengsel genomen en deze met een rake zwaai over het hoofd van de komiek gestulpt. De komische neusstem en de rake opmerkingen van de artist gingen plotseling over in een reutelend gegorgel en voordat iemand van de verwarring bekomen was, had Tom Poes heer Ollie bij een arm gevat en in de richting van het trapje getrokken....

TOM POES EN DE SCHOONSCHIJNERS 1653

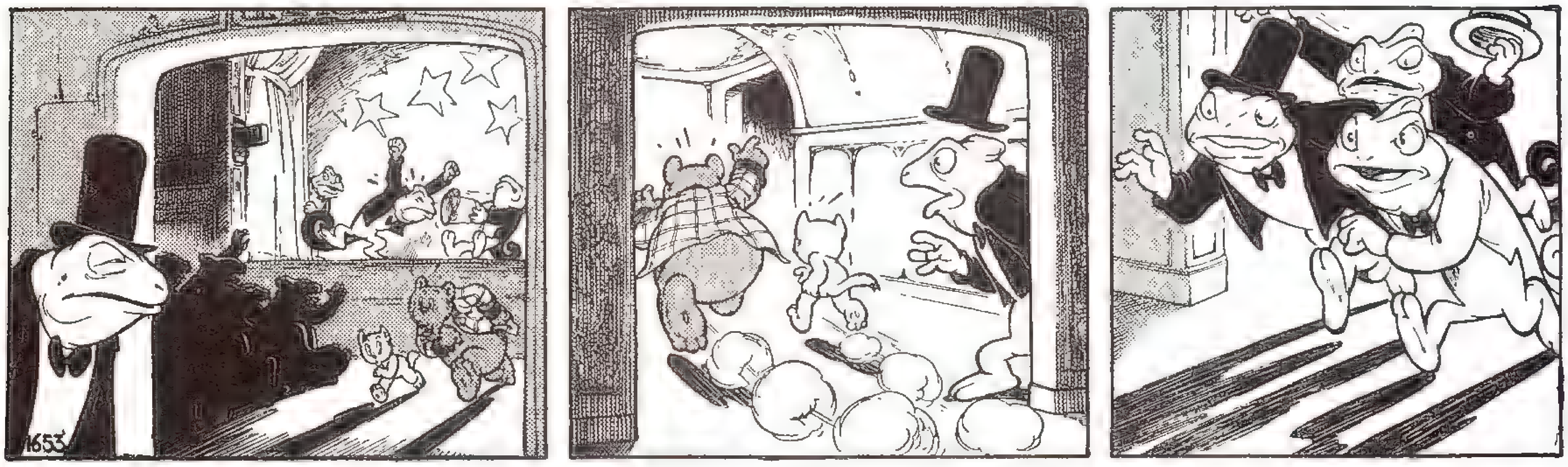

Bij de ingang van de zaal stond een ordebewaker naar de voorstelling te kijken. En hoewel deze beambte al heel wat voorstellingen gezien had, moet toch gezegd worden, dat hij zich deze keer kostelijk amuseerde.

Op het moment echter, dat Tom Poes een emmer water boven de humorist had omgekeerd, begreep hij, dat er iets mis ging. Zijn gelaat betrok en nadenkend staarde hij naar Tom Poes, die heer Bommel van het toneel leidde.

„Hoogst ongebruikelijk!" mompelde hij, terwijl hij afkeurend naar de gierende zaal keek. „Het komt me voor, dat deze lieden zich ten koste van de humorist vermaken! Dat lijkt me de omgekeerde wereld! Hm! Ik heb die ruitjesjas al vanaf het begin gewantrouwd.."

Op dat ogenblik bereikte Tom Poes de uitgang en slaagde heer Ollie er in om de laatste resten slagroom uit zijn ogen te krijgen en nu snelden ze samen langs de versomberde waker de gang op. Ze werden op de voet gevolgd door de verpleger, die zich uit de verwarring in de zaal losmaakte en naar de vluchtelingen wees.

„Vlug! Er achter aan!" riep hij. „Die met die ruitjes is een patiënt! Hij kon wel eens gevaarlijk worden!"

„Net wat ik al dacht" gromde de wachter, zich in beweging zettend. „Het viel me al op, dat die gast geen gevoel voor humor heeft! Zeker een buitenlander?"

„Natuurlijk een buitenlander!" riep de humorist, die zich uit de emmer had losgemaakt en zich nu bij het groepje aansloot. „Een gevaarlijk type!"

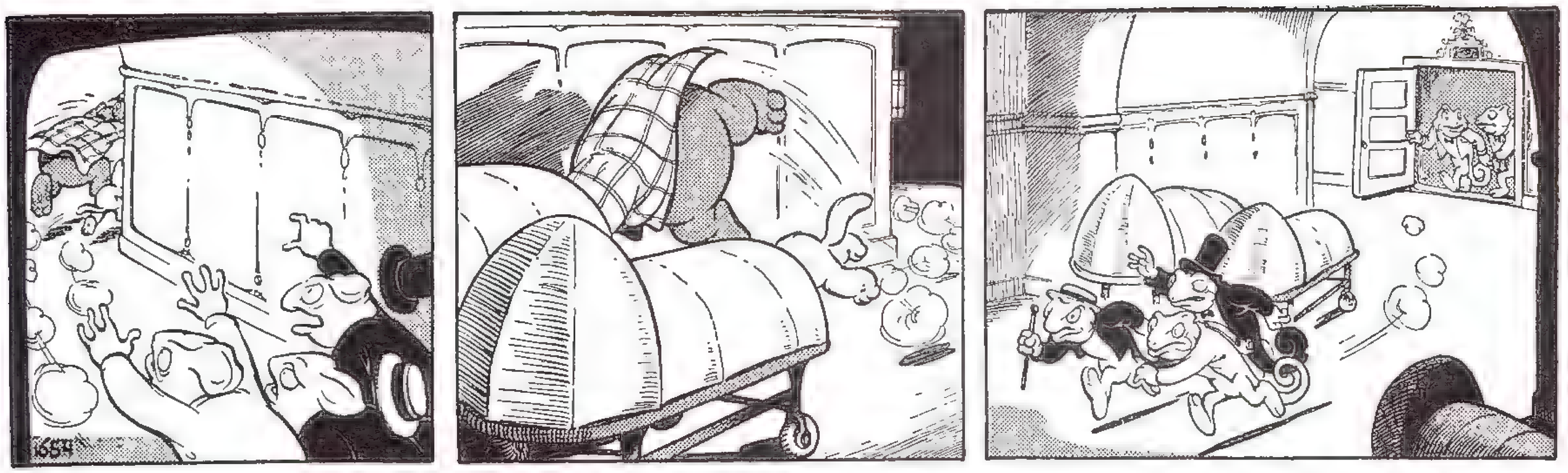

„Wij zullen deze ongelukkige met grote zachtheid tot betere gedachten brengen," mompelde de verpleger, die met sombere opgewektheid de achtervolging van heer Bommel leidde; en eenzelfde gedachte bezielde de zaalwachter en de humorist die hem terzijde stonden. Het door geestdrift gedreven groepje was dan ook tot grote prestaties in staat en begon al spoedig aanzienlijk terrein te winnen op Tom Poes en heer Ollie.

„Al dit ruwe gedoe put me uit!" hijgde de laatstgenoemde. „Voor het gestel van een heer-athleet is hier teveel bochtenwerk, als je begrijpt wat...."

Maar verder kwam hij niet, want hier leverde het genoemde bochtenwerk een kleine verrassing. Toen zij in volle galop een hoek omsloegen ontwaarden zij daar namelijk een tweetal schokvrije, met linnen overhuifde brancards, die op dit moment niet door patiënten bezet waren — en het was duidelijk, dat deze een welkome uitweg boden. De vluchtelingen verdwenen met een krachtige sprong onder de uitnodigende verwulfsels — en ze waren nog maar net op tijd, want een tel later stoven de achtervolgers om de hoek.

„Waar is die beklagenswaardige?" riep de humorist vurig uit. „Wij zullen hem leren een grapje te verstaan!" En met instemming zijner metgezellen ijlde hij voorwaarts door de gangen.

Tom Poes en heer Bommel hoorden met welgevallen naar het wegsterven hunner voetstappen, maar zij kregen geen gelegenheid hun tijdelijke schuilplaatsen te verlaten. Er ging op dat moment namelijk een nabije deur open, en twee vrolijk koutende verplegers traden op de brancards toe. „Komaan — onze mooie taak roept ons weer!" sprak de een; en terwijl de ander bevestigde: „Arbeid adelt", brachten zij elk een der trilvrije voertuigjes in beweging.

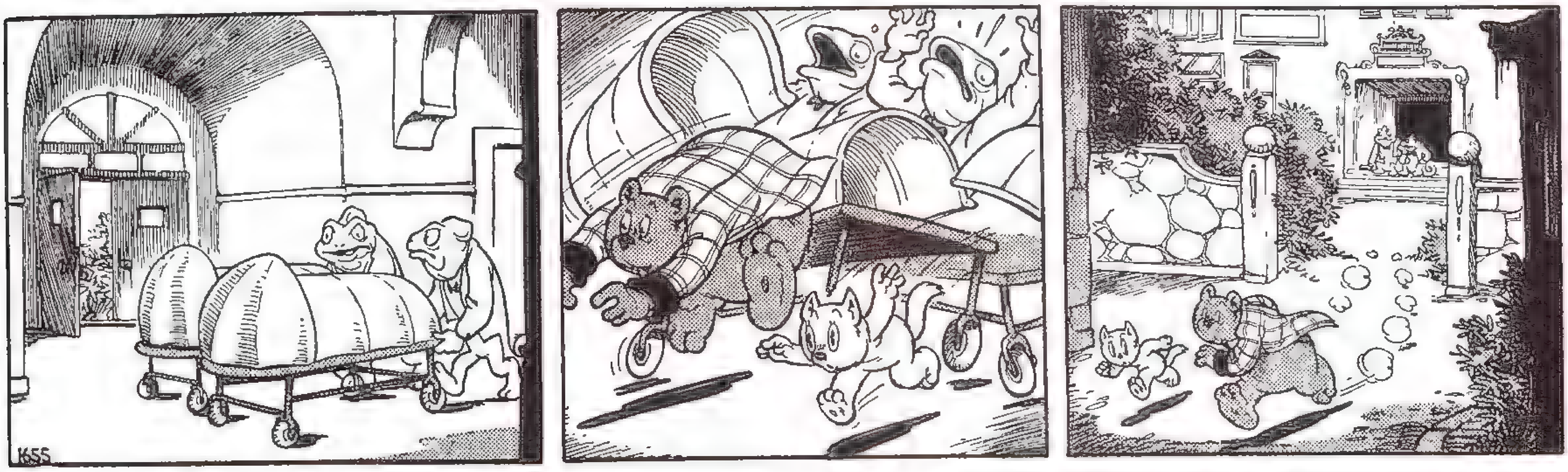

Toen zij bemerkten dat de brancards, waarin zij zich verborgen hadden, in beweging kwamen, hielden Tom Poes en heer Bommel hun adem in; want hun lust om nogmaals ontdekt te worden was niet bijzonder groot en werd nog geringer toen zij het gesprek der duwende verplegers hoorden.

„Wat prachtig is de moderne wetenschap toch!" sprak de ene. „Wat een zegeningen komen er toch uit voort!"

„Het is bijzonder mooi," viel de ander bij. „Denk eens aan; men legt op zindelijke wijze de hersenen bloot, verricht er enkele kleine werkzaamheden in met een mesje.... en de patiënt wordt een geheel nieuwe persoonlijkheid! Een betere persoonlijkheid!"

„Dat individu met de ruitjesjas is zich er stellig niet van bewust, welk een zegening de dokter voor hem bedacht heeft," klaagde de eerste nu. „Een met zachtheid uitgevoerde hersenoperatie zou toch zo'n verschil voor hem maken.... ach, hoe graag zou ik hem gunnen dat hij maar vast in een onzer brancards lag....".

De wens van de trouwe verpleger was, zoals wij weten, reeds vervuld; maar heer Bommel had nu inmiddels een zeker wantrouwen opgevat jegens deze schuilplaats, aangezien hij vreesde dat een langer verblijf zou leiden tot zindelijke bewerkingen van zijn hersenpan; en dus dook hij nu met een rauwe kreet te voorschijn. In gezelschap van Tom Poes rende hij naar een openstaande buitendeur, nagestaard door de verblufte verplegers.

„Daar gaat de ongelukkige!" riepen zij, toen zij weer op adem waren. „Hoe beklagenswaardig! Hij weet niet wat goed voor hem is!" Maar toen waren Tom Poes en heer Ollie al ver weg.

wordt vervolgt

JAN VAN HAASTEREN :

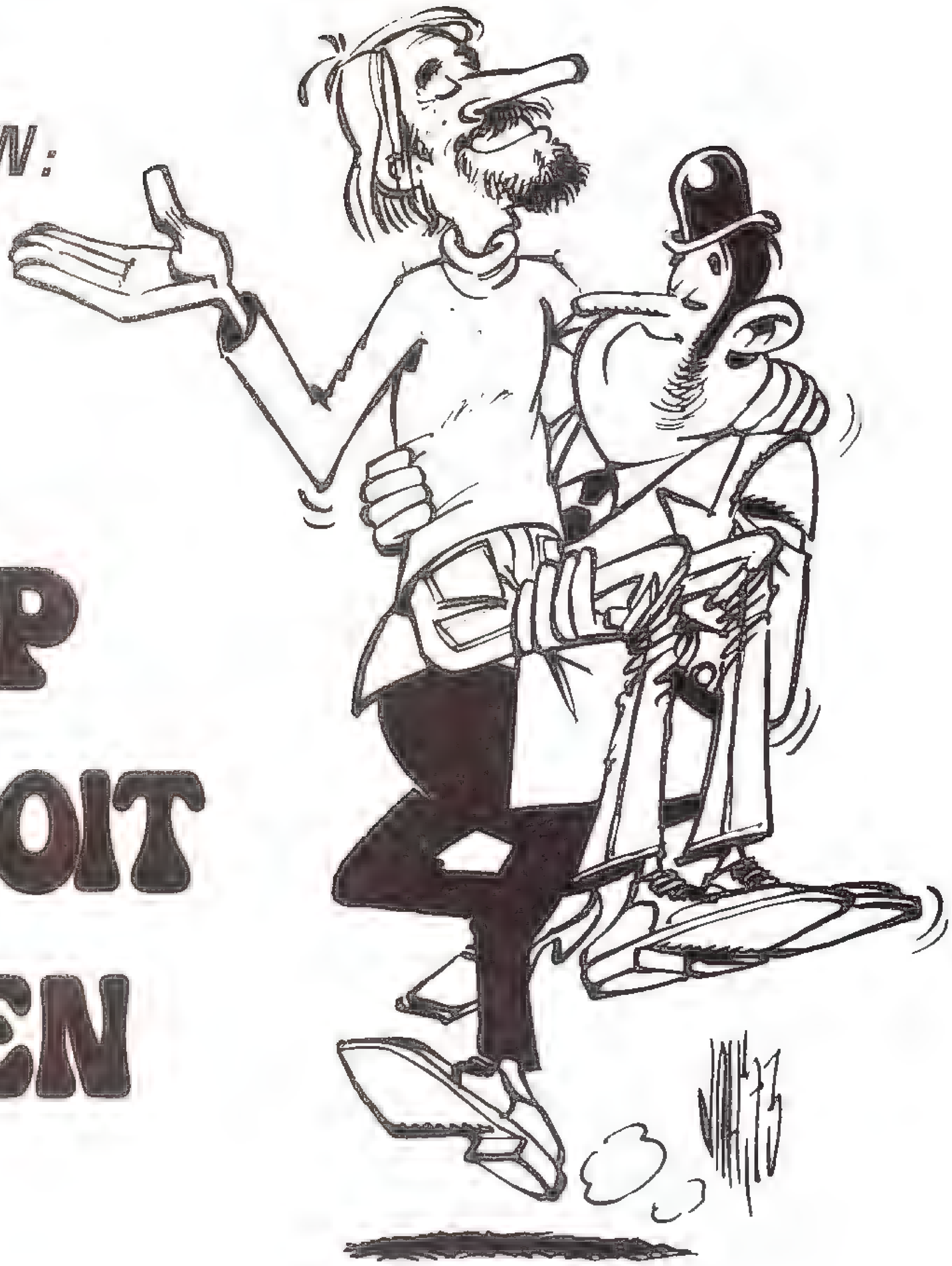

DE STRIP ZAG IK NOOIT ZO ZITTEN

door REINOLT DUERINGS

In Pep 47 van 1972 verscheen een nieuwe strip, die, zoals zich toen al liet aanzien, de nodige absurde en gekke dingen bevatte: 'Baron van Tast'. Tekenaar: Jan van Haasteren. In de ruim anderhalf jaar dat Baron van Tast zich bij Pep vertoond heeft, heeft het dwaze en absurde element nog aan sterkte gewonnen. En dat ligt voor een niet onaanzienlijk deel bij de tekenaar zelf, die verzot is op allerlei gekke toestanden. Hij geeft het zelf ook graag toe, want zo zegt hij: 'waarom zou je je in de strip met allerlei serieuze dingen bezig moeten houden; het is toch leuk als je eens iets heel geks kunt vertellen. Nou en dat kun je in de strip doen, de mensen iets vermakelijks bieden'. Baron van Tast werd dus ook steeds gekker; vergelijk zelf maar eens het eerste verhaal Haaikloverij uit Pep 51 (overigens niet als eerste verhaal geplaatst) met het laatste Van Tast-verhaal uit Pep 36 van dit jaar, een groot verschil. In het begin werden de verhalen nog geschreven door Lo Hartog van Banda, doch deze kreeg het al spoedig te druk met Ti Ta Tovenaar. Reden waarom Frits van der Heide, toentertijd nog Donald Duck redakteur, het overnam. Inmiddels is Frits van der Heide er om u allen waarschijnlijk wel bekende reden (promotie) ook mee opgehouden, zodat de tekst nu geschreven wordt door Patty Klein, die haar sporen al ruimschoots verdiend heeft als tekstschrijfster van oa Johnny Goodbye.

Toen Jan van Haasteren met Baron van Tast begon was hij geen onbekende in de stripwereld. Zijn eerste konfrontatie met de strip was in 1960 ongeveer, toen hij Van Delden hulp verleende bij het vervaardigen van Smidje Verholen. Hij was toen werkzaam voor een reklameburo. Hierna was hij geruime tijd werkzaam op de tekenfilmafdeling van de Toonder Studio's, olv Börge Ring. Zo nu en dan verrichtte hij kleine werkzaamheden voor de stripafdeling. Tot hij op verzoek van Toonder overging naar de strip: 'Toonder heeft me gesmeekt; dat is echt waar, want zelf zag ik de strip nooit zo zitten'. Jan werkte aan: Kappie, Rick de Kikker, Hiawatha, Kleine Boze Wolf, Jetsons, Steenrakkertjes, Horre Harm en Hella, Aafje Anders, Panda. Momenteel tekent hij: Baron van Tast, Oom Arie, Tinus Trotyl. Ook heeft hij één Argonautenverhaal getekend, op verzoek van Pep. Over die Argonautenaffaire is nog het één en ander te doen geweest. Zo zijn er lieden geweest die het gewaagd hebben Jan van Haasteren 'de verkrachter van de Argonautjes' te noemen. Als ik me goed herinner geschiedde dat in het stripperiodiek (nou ja) Striprofiel (Strip-roof-fiel?) op een dergelijk aanmatigende toon dat ik me afvraag waar deze strip-(strop)skribenten het lef vandaan haalden. Te meer daar niemand anders dan de grootmeester van de Belgische humoristische school, André Franquin, mij in een interview verteld heeft dat hij persoonlijk

Uit Haaikloverij.

de Argonauten van Jan van Haasteren prefereerde boven die van Dick Matena. Dit vermeld ik even omdat ik vind dat Jan van Haasteren door zijn vindingrijke stijl meer verdient dan het epitheton 'verkrachter van de Argonauten'. Inmiddels heeft de Pep-redaktie het besluit genomen de serie maar stop te zetten, hetgeen misschien niet zo onverstandig is gezien de gedaalde populariteit. Jan gaat zich nu meer op Van Tast werpen. Met spanning wachten we af wat daaruit ontstaat. Dat het iets geks zal zijn staat buiten kijf, want zijn vindingrijke stijl zorgt wel weer voor de nodige effekten. Hij wordt vaak vergeleken met Jacovitti. Het nadeel van Jacovitti is echter dat hij gauw gaat vervelen met zijn worsten, terwijl Jan het nog een tijd langer volhoudt door zijn sterker gevoel voor humor. Toch dreigt ook zijn Van Tast te gaan vervelen, maar dat heeft hij zelf ook gemerkt.

---Hoe ben je bij Pep terechtgekomen?
J. v. H. : Nadat ik van Toonder mijn kongé had gekregen, heb ik een opdracht voor de BP verricht met de Smurfen. Daarna zat ik zonder werk. Dankzij Börge Ring, met wie ik hierover gepraat had, kwam ik in kontakt met Lo Hartog van Banda. Hij had nog een paar ideeën voor een strip: Baron van Tast. Ik ging aan de slag en maakte enkele ontwerpjes, aanvankelijk in halfrealistische stijl. Dat liet ik aan Hetty Hagebeuk, toentertijd hoofdredaktrice van Pep, zien. Zij vond het niet zo goed: 'jij bent niet zo'n tekenaar, jij moet kartoens tekenen'. Toen maakte ik een kartoen van een man op het strand, achtervolgd door een haai; die vond ze wel geslaagd. Dat betekende het begin voor Van Tast (bedoelde kartoen is in dit nummer te vinden).
---Wat vind jij van de ontwikkeling van Van Tast?
J. v. H. : Zoals ik al zei, was Van Tast bedoeld als een soort halfrealistische strip, maar dat is veranderd mede door inbreng van Hetty Hagebeuk. Zij vond dat er meer moest gebeuren op de achtergrond, met allerlei gekke dingen, handjes etc. Dat is steeds verder gegaan, op het moment is het zelfs zo, dat er een stripfiguur is ontstaan waarmee je alles kunt doen. Hij is echter steeds ondergeschikt aan zijn omgeving, hij handelt niet. Ik heb zelf het gevoel, en waarom dan ook niet de lezer, dat het te veel aan het worden is, dat je gewend raakt aan al die gekke effekten. Dat ga ik nu veranderen, ik wil de dingen nu meer op de figuur zelf betrekken, wat nog niet direkt betekent dat al die gekke dingen verdwijnen. Ik denk nu ook aan kortere afleveringen van Van Tast van één of twee platen, omdat je sommige gags niet tot vier platen kunt uitrekken zonder daarbij de grap aan te tasten.
---Je hebt altijd met een scenarist(e) gewerkt; vind je dat prettig?
J. v. H. : Momenteel werk ik voor Baron van Tast samen met Patty Klein, die ook het Argonautenverhaal geschreven heeft; dat gaat erg goed. Ik vind het prettig, omdat je dan voorkomt dat je je in twee delen moet splitsen: een tekenende en een schrijvende ik, die voortdurend kritiek op elkaar zitten uit te oefenen. Daar zou ik schizofreen van worden, omdat het dan bijna onmogelijk is de uiteindelijke vorm van de strip vast te stellen. Als je met iemand samenwerkt die voor je schrijft, voorkom je dat, omdat die ook de inhoud bepaalt. Daar ben je dan aan gebonden, alhoewel je in een goede samenwerking alles in onderling overleg tot alle tevredenheid probeert te regelen.
---Ik dacht dat je in de Nederlandse stripwereld verschillende stijlen kunt ontdekken, beinvloed door enerzijds de Amerikaanse stijl en anderzijds de Belgische stijl; met welke stijl voel jij je het meest verwant?
J. v. H. : Je probeert zoveel mogelijk je eigen stijl te vormen en deze te volgen; en als je dan meer volgens de ene dan volgens de andere lijn tekent, gebeurt dat onbewust. Het zou kunnen zijn, dat ik meer volgens de Belgische dan volgens de Amerikaanse lijn teken.

Boven: Horre, Harm en Hella; onder: Uit Haaikloverij.

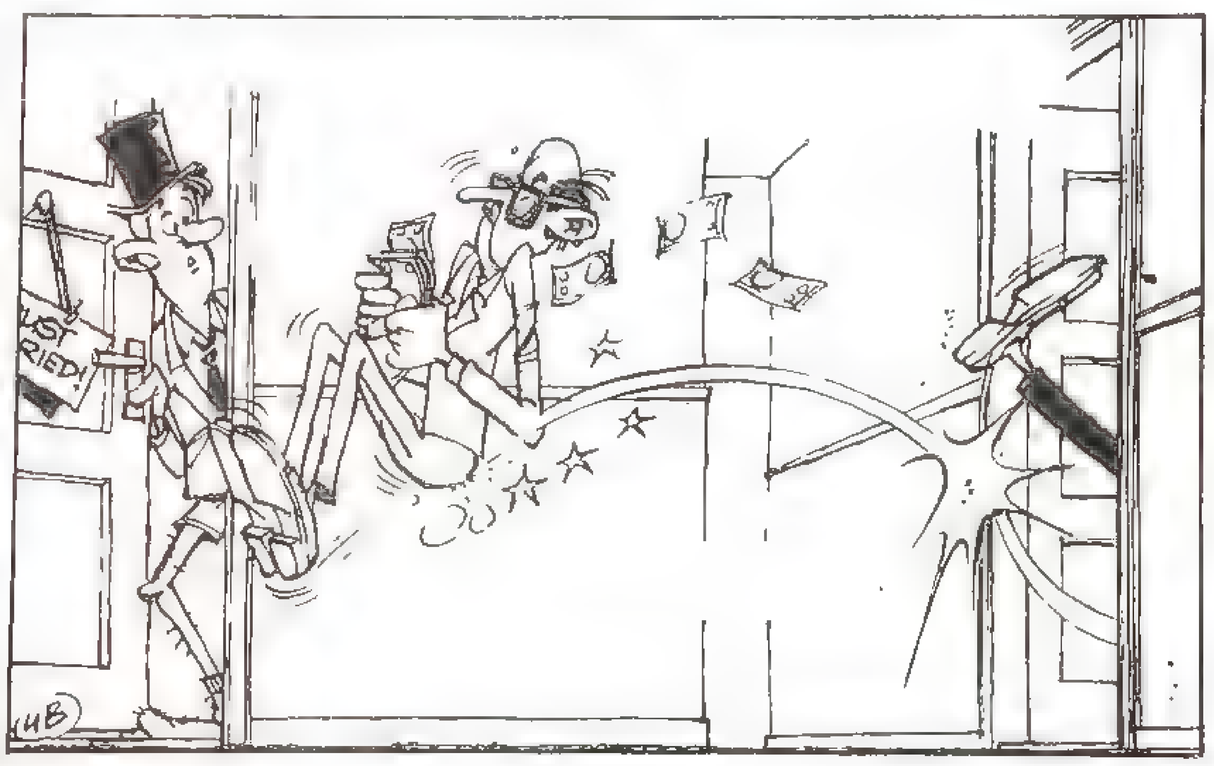

Dat doe ik echt niet bewust; ik dacht dat wanneer ik teken, ik grotendeels volgens mijn eigen Jan van Haasteren-stijl te werk ga.
---Jij hebt je, dacht ik, altijd erg aangetrokken gevoeld tot de tekenfilm.
J. v. H. : Nog steeds. Ik wilde eigenlijk tekenfilm maken, dat ik bij de strip terechtgekomen ben, is toeval. Toonder vroeg me. In het begin zag ik zelf de strip niet zo zitten: een tekenfilm heeft veel meer vaart en het is zo grappig dat je na afloop je eigen figuurtje over het doek ziet bewegen. Vooral als je je in die figuur kon uitleven. Mijn ideaal is filmpjes zoals Popeye; dat vind ik fantastisch met al die gekke toestanden. In de tekenfilm kun je hele andere dingen doen, die in de strip onmogelijk zijn.
---Is het dan niet vervelend

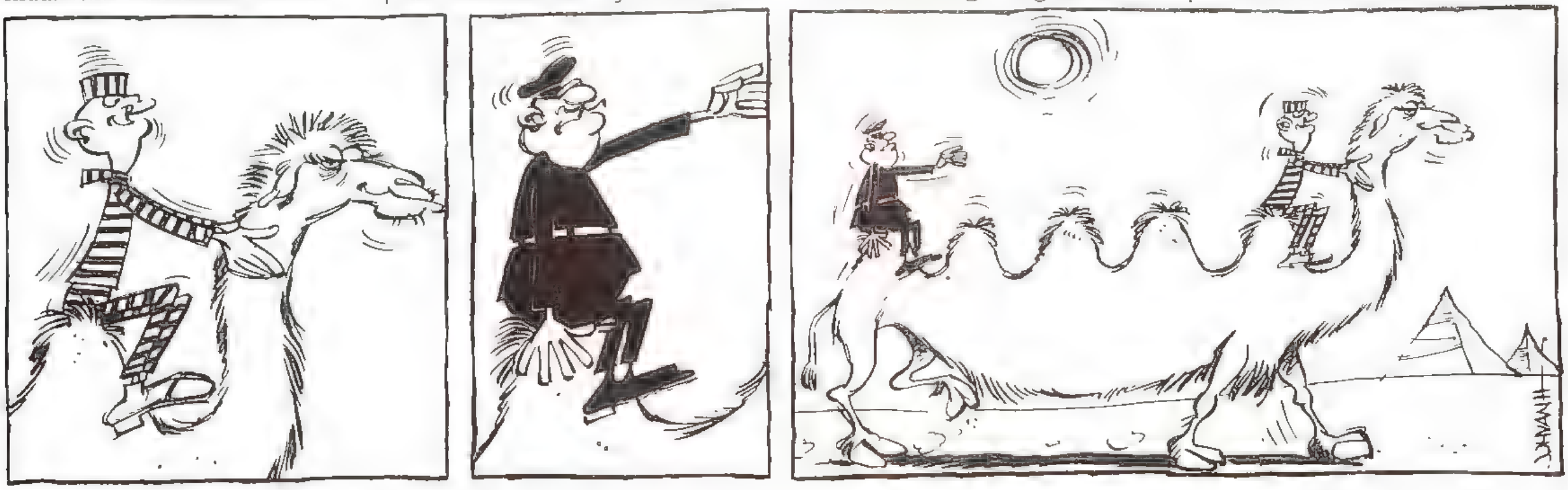

Voortvluchtig, een kartoenstrip.

Links: Tinus Trotyl uit Sjors; boven: Oom Arie uit Donald Duck.

dat je steeds weer opnieuw hetzelfde figuurtje moet tekenen?
J. v. H. : Heb je dat in de strip dan niet? Bovendien kun je je in de tekenfilm op je figuur koncentreren, terwijl anderen de achtergronden tekenen. Denk eens aan de strip: als je een-ontzettend uitgebreide achtergrond hebt en een aktie die zich over drie plaatjes tegen hetzelfde dekor afspeelt, dan moet je drie keer hetzelfde tekenen. Nou na de tweede keer hoeft het al niet meer van mij. Niet voor niets wordt er in de strip vaak met close-ups en halftotalen gewerkt. Er zijn tekenaars, die tekenen bijna automatisch; ik niet, ik moet het van een sterke afwisseling hebben, en dat zag ik in de tekenfilm wel zitten.
---Wie zijn jouw favoriete tekenaars?
J. v. H. : Vroeger was ik een groot bewonderaar van de oud-Engelse stijl, met die kromme lantaarnpalen, die kromme lijnvoering. Later herkende ik dat terug in Roba, daarnaast ook in Franquin, dat was het enige stripwerk wat je las. Als kind was ik helemaal verrukt van Ketelbinkie, ook al was het dan niet zo geweldig kwa tekentechniek. Bij Franquin en Roba bewonder ik de vlotheid, de techniek, de lijnvoering; ik wil mijn eigen werkwijze in die richting zoeken.
---Hoe is het precies met 'Voortvluchtig' gegaan; die strip bestond geloof ik al voordat je voor Pep werkte?
J. v. H. : Inderdaad, die strip stamt nog uit de tijd dat ik in Amstelveen woonde. Ik kreeg toen een idee voor een kartoen-strip voor de krant. Dat heb ik toen uitgewerkt en daarmee ben ik naar de Telegraaf gegaan. Daar waren ze erg enthousiast, en ik liet er een paar kopieën achter. Maanden later kreeg ik bericht dat ze deze strip verkocht hadden aan een of andere krant uit het Gooi voor de belachelijke prijs van vijftien gulden per aflevering. Daar kun je niet voor werken en dus verhuisde het idee naar de bewaarplank. Tot Frans Buissink het onder ogen kreeg en gelijk enthousiast werd. Zo verscheen Voortvluchtig weer na ruim een jaar weg geweest te zijn (voortvluchtig soms?). Momenteel ben ik er weer mee gestopt omdat het de moeite niet loont; je hebt veel tijd nodig om op een goed idee te komen. Misschien dat ik van gedachten verander als ik een leuk aanbod krijg van een krant.
---Er wordt veel kritiek geleverd op de Argonauten, die jij tekent. Wat vind jij daarvan?
J. v. H. : Kijk, die Argonautenstrip heb ik overgenomen van Matena op verzoek. Ik zat er echt niet om te springen. Het is nooit zo leuk een strip over te nemen, waar een ander op afgeknapt is. Maak dat maar eens tot een sukses; bovendien was Matena het zelf ook niet met die figuren eens; hij stond

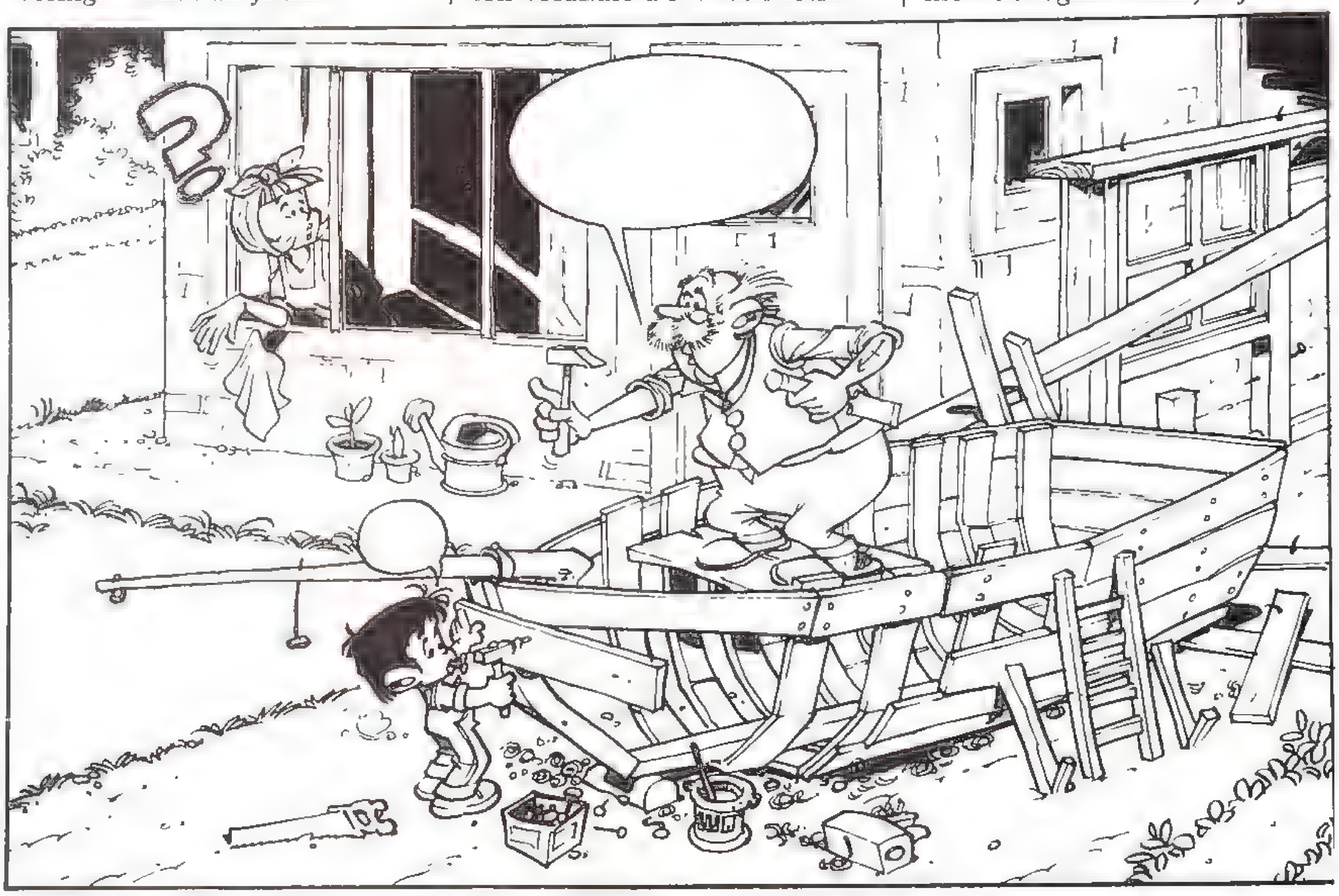

Bartje en Opa.

Boven: De kartoen die Jan van Haasteren op aanraden van Hetty Hagebeuk, indertijd hoofdredaktrice van Pep maakte.

Onder: Een ontwerpstrip van Baron van Tast, waarmee Jan van Haasteren naar Pep stapte.

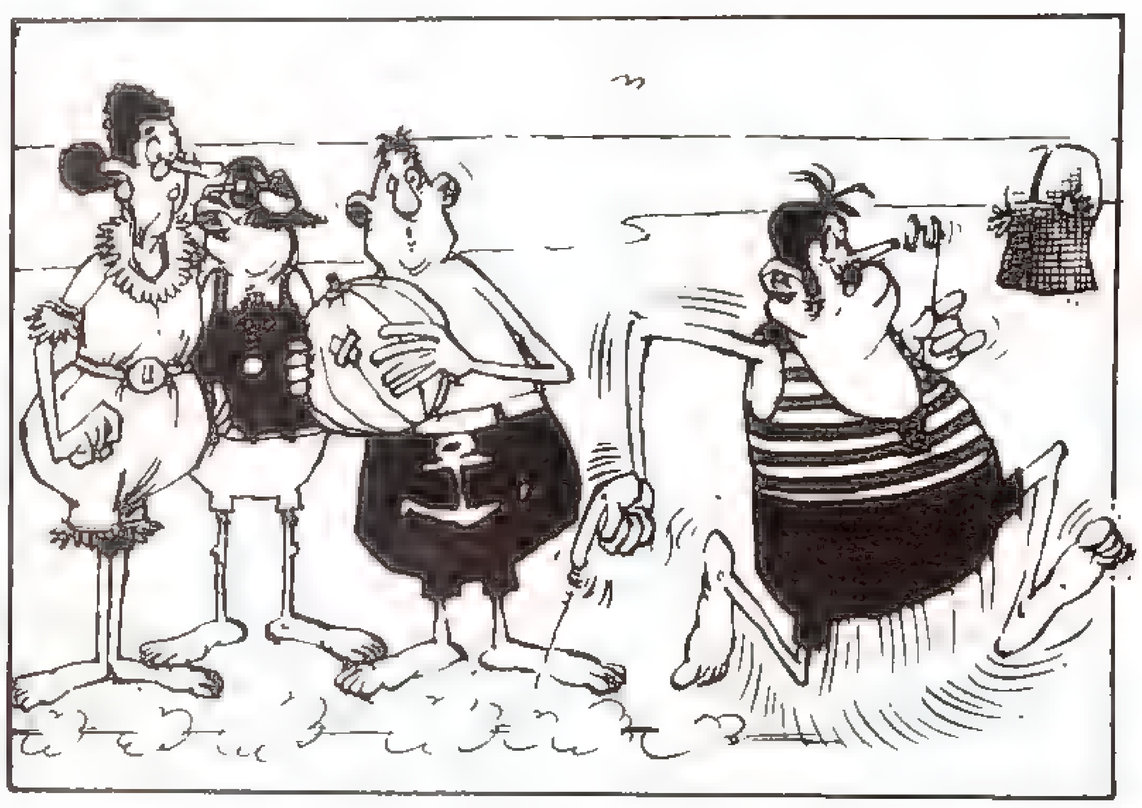

er niet achter. Zelden heb ik figuren gezien die in zo'n korte tijd veranderd zijn als de Argonauten. En dan krijg ik ook nog kritiek dat ik ze niet teken zoals Matena ze tekent. Mag ik mijn eigen stijl hebben? Ik heb geen zin om me in Dick's stijl te wringen ook al zouden de lezers dat van me verlangen; ik heb mijn eigen stijl Bovendien ben ik helemaal niet zo blij met die serie: ik vind de figuren te kinderlijk; het moeten volwassen mensen voorstellen; en dan zo klein. Ik had me trouwens in Hermes een veel betere held voorgesteld dan in Castor en Pollux.

---Waarom heeft Pep de serie toentertijd niet stopgezet?

J. v. H. : De serie was erg populair. Momenteel is het zo dat je naar mijn mening de hele serie wel kunt stopzetten, want de populariteit is sterk afgenomen. Dat heeft ook te maken met de volgorde: de verhalen moeten elkaar snel opvolgen, dat garandeert een populariteit: kijk maar naar de Robbedoesverhalen in hun bloeitijd; die kwamen vlak na elkaar, onmiddelijk gevolgd door albums. Het redaktioneel beleid bij Pep is fout geweest, dat hadden ze in moeten zien; maar ja, in plaats van dat ik aan enkele Argonautenverhalen kon werken moest ik ook nog Van Tast tekenen. En dan vallen er openingen. Het beste is om nu maar met de serie te stoppen (aldus Jan van Haasteren in begin juni; inmiddels is bekend geworden dat de Argonauten inderdaad niet meer voortgezet worden. Nu kunnen we ons afvragen hoe goed het Pep-beleid eigenlijk was; was het niet beter geweest ipv dat ene Argonautenverhaal een hele nieuwe serie op poten te zetten, die meer kans van slagen gekregen zou hebben?).

---Momenteel skoor je hoge ogen bij Sjors met een strip die je daarin tekent; vertel daar eens iets over.

J. v. H. : Je bedoelt Tinus Trotyl; die strip loopt erg goed. Dat gaat over een anarchist die alles op wil blazen met bommen en zo, maar iedere keer keert zich dat in zijn eigen nadeel. Zelf had ik eerst de naam Kees Knal voorgesteld maar de redaktie van Sjors maakte er Tinus Trotyl van. Bij Pep was men eerst bang dat het een nieuwe Van Tast zou worden, omdat het ook in korte verhalen van vier pagina's verschijnt, maar die vrees is ongegrond.

---Hoe is Oom Arie ontstaan?

J. v. H. : Oom Arie (verschijnend in Donald Duck) is in feite al een heel oud idee. Jaren lang liep ik met het idee rond een kartoenstrip te maken in die trant; uiteindelijk is het een vervolgverhaal geworden. Het heeft iets weg van die oude Robbedoesverhalen, van De dictator en de paddestoel, het geheim van de neushoorn: dezelfde avontuurlijke sfeer. Binnenkort verschijnt er een lang verhaal in Donald Duck van 40 platen. Dus aanmerkelijk langer dan de andere.

---De inkleuring van Oom Arie verzorg je zelf?

J. v. H. : Ja, maar dat is een heel werk; dat gaat met Ecoline, met zgn gewassen kleuren. Soms sta je een hele tijd te boenen op een klein plekje om de goede kleur te krijgen. En achteraf zie je dan dat net op die plek een witte vlek is terechtgekomen bij het maken van de kliché's.
(De inkleuring is inderdaad erg fraai; kijk zelf eens naar een aflevering van Oom Arie in Donald Duck; ik vind het zeer de moeite waard. R. D.)

---De humor van Van Tast is een hele eigen humor; geloof jij dat die op het merendeel van de Peplezers als grappig overkomt?

J. v. H. : Dat weet ik niet, dat is ook niet zo belangrijk; de plaatjes tellen je moet een leuk spektakel bieden, lezen doe je pas in tweede instantie. Een plaatje moet er leuk uitzien, met allerlei dwaze dingen op de achtergrond. Dat lukt aardig bij Van Tast. Soms ga ik iets te ver; ik wil nu proberen dat soort gekke dingen meer funktioneel te maken, voor de gag tenminste. Bijvoorbeeld Van Tast die bij de oorarts komt en dan zitten er allerlei mensen met oren op de gekste plaatsen; dan kan het. Maar ik zie dat met die handjes niet meer zo zitten.

---Zeg nou zelf doet dat niet aan Jacovitti denken?

De Argonauten.

J. v. H. : Maar het grappige is, ik tekende al zo voordat ik Jacovitti gelezen had; het is zelfs zo dat ik Cocco Bill ging lezen toen iemand me zei dat dat sterk aan mijn tekeningen deed denken. Maar ook Cocco Bill gaat snel vervelen met zijn lopende worsten. Het wordt te veel en te vol; en dan is het niet leuk meer. Ik begin langzamerhand hetzelfde idee te krijgen bij Van Tast. Patty en ik gaan het nu over een heel andere boeg gooien, meer met één-plaat gags. Gewoon afwachten wat er gaat gebeuren in Pep. Bovendien zijn we nu ook bezig met een nieuwe strip, maar dat moeten we nog uitwerken.

Voortvluchtig

NIEUWS!

De nieuwsrubriek staat onder redaktie van Kees de Bree, Kinkerstraat 59'''', Amsterdam, 020-169833.

STRIPMIX

Het vijfde nummer van Stripmix wordt hoofdzakelijk gevuld door 2 lange verhalen, te weten 'Afspraak vol vrees', een avontuur van geheimagent Don Starr. Het is een soort super-super-James Bond. Alleen maar om te kijken of hij geschikt is voor een bepaalde opdracht wordt hij gemarteld op de meest subtiele en stompzinnige manieren. Als hij wonder boven wonder alles doorstaat (hij weet niet dat hij getest wordt) begint het pas goed. Het verhaal is miniem maar het aantal gewelddadigheden is maksimaal. Het schoolvoorbeeld van hoe een strip niet moet zijn. Geweld om het geweld. Dit nummer van Stripmix is alleen door dit goedkope verhaal dan ook stukken minder dan de vorige nummers. Het 2e verhaal is: 'Experiment X' waarin de gewetenloze dokter Morg een monsterlijke gorilla op de wereld loslaat. Tot slot 3 pagina's met Roodoog, Flippie Flink en De Katzenjammer Kids. Prijs *f* 2,95. Uitg. Semic Press.

GRIEZELEN

In het blad Macabre nr. 5 staan 7 gruwelverhalen + het eerste deel van een serie filmartikelen over Hitchcock De volgende selektie uit het blad Creepy is voor dit nummer gemaakt: 'Magisch Melodrama' door Jose Bea (tekeningen) en Fred Ott. 'Stukje bij beetje' door Joe Orlando(tekeningen) en Archie Goodwin. 'Het avontuur van de Duitse student' door Jerry Grandenetti (tekeningen) en Archie Goodwin. 'De dag van de mummie' door Reed Crandall (tekeningen) en R. M. Rosen. 'Agressie in beeld' door Ramon Torrents (tekeningen) en D. F. McGregor. 'De vervloekte bloem' door Jose Bea en 'De wraak van het beest' door Gray Morrow (tekeningen) en Archie Goodwin. Prijs *f* 2,75. Uitg. Semic Press.

KUIFJE POCKET

Eind september verscheen bij Uitgeverij de Vrijbuiter: Kuifje Pocket nr. 6. Dit nummer komt overeen met Tintin Selection nr. 25. Voor hen die kompleet willen zijn, de TT Selections aanschaffen t/m nr. 19 en de anderen zijn in het Nederlands verkrijgbaar. We lopen overigens hiermee gelijk aan Frankrijk, in België loopt men 3 boekjes achter. Het waarom is simpel: België mag dan een stripland zijn, de verkopen van strips liggen beneden ieder peil. Dat betekent dat de retouren uit de Nederlandse winkels voor Kuifje Pocket gebruikt worden voor België, waar slechts een gering aantal (nog niet 1/5 deel van Nederland) in de roulatie wordt gebracht. De hele Nederlandstalige uitgaven van strips is afhankelijk van Nederland en de Vlaams-Belgen mogen daarvan mee profiteren. Datzelfde geldt voor Frans-België, de retouren van TTS uit Frankrijk gaan 9 maanden later in Waals-België de markt op. Toch wel jammer dat een land dat zoveel goede striptekenaars heeft voortgebracht, zo weinig echte stripfans telt. Harry Thomas.

ROBBEDOES

De jaarlijkse opiniepeiling van het stripblad Robbedoes is weer achter de rug. De balans is opgemaakt. Bij de verwerking van de gegevens heeft men geen rekening gehouden met series die al meer dan vier of vijf maanden niet meer waren verschenen. Men kwalificeert de striphelden in 'supersterren', 'sterren' en 'figuranten'. Bij de supersterren was de uitslag als volgt: 1. Guust Flater van Franquin, 2. Bollie en Billie van Roba, 3. Yoko Tsuno van Leloup, 4. Khena van Gos, 5. Natasja, 6. Sammy en Jack, 7. De minimensjes, 8. Geniale Olivier Vanaf de 9e plaats praat men over sterren omdat die strips met minder dan 80% werden gewaardeerd maar met meer dan 52%. Op de 9e plaats Robbedoes en Kwabbernoot, 10. Baard en Kale, 11. Sophie, 12. Ford T. Verder kan nog worden vermeld dat Caesar 19e, Archie Cash 20e en Ouwe Niek en Zwartbaard 21e werden. Onder de figuranten rekent men de beroeps- en amateurtekenaars die bij Robbedoes te gast zijn. Overtuigende winnaar werd Lambil met zijn korte strips 'Opslag', 'Op de TV' en 'Het signeren'. In al deze strips treedt op onbeholpen klungelige wijze de schlemielige tekenaar Lampil op. Tragiek van een mislukkeling. KdB.

BLUEBERRY

'Ballade pour un cercueil' is de titel van het nieuwste Blueberry-album. Het is geen gewoon album. Het verhaal wordt voorafgegaan door een historische verhandeling over de toestand in het wilde westen en de plaatsen die tekstschrijver Charlier en tekenaar Giraud hebben gebruikt in hun verhalen. Alles met veel foto's verlucht. Aardig is ook het schilderij (uit 1863) waarop 3 mannen staan van wie één model heeft gestaan voor de heden ten dage zo populaire held. Er zijn in het totaal 18 pagina's historie waarna het ekstra lange verhaal begint. Het album telt 80 pagina's en is uitgegeven door Dargaud. In Nederland geïmporteerd kost het *f* 17,30.

BERKELEY

Bij uw erkende underground-uitgevers verkrijgbaar 'Tales from the Berkeley-Con', dat samengesteld is ter gelegenheid van de 2e underground comic-con in Berkeley. Het is een soort katalogus van alles wat er op die dag te koop was. Het dikke boekje ($ 0,50) bevat van iedere tekenaar één pagina grote tekening. Uiteraard zijn daarvoor niet de slechtste uitgekozen. Het kopen waard.

ANGOULEME 2

Angouleme 2, salon international de la Bande Dessinee, zal plaatsvinden op 23 tot en met 26 januari 1975. Het programma omvat stripboekenbeurs, eksposities, lezingen en tekeningen. Voorts is Angouleme, op zo'n 1100 km afstand (van Amsterdam), een unieke gelegenheid tientallen voornamelijk Belgische en Franse tekenaars in 'ontspannen sfeer' te ontmoeten. MWGW.

CASTERMAN

Eind oktober verschijnen bij Casterman: Een nieuw Kresse-album (Indianenreeks), deel 4, De zang van de prairiewolven. Van Reporter Lefranc: Het hol van de wolf. Nieuw album van De vier helden: De meesterspion, album nr. 6 en een herdruk van Koeroekoe.
Verder twee Kuifje-spelboeken: Spelen met Kuifje in Syldavië en Spelen met Kuifje op Molensloot.

DISNEY

Bij Allert de Lange, Damrak 62, Amsterdam, is voor (slechts) *f* 70,- een schitterend boek van Walt Disney te koop, tevens zit er de eerste gedraaide Mickey Mouse 'Steamboat Willie' bij; een komplete tekenfilm dus. Het boek zelf omvat 10 korte tekenfilmbeschrijvingen, kompleet met plaatjes, 9 tot 12 per bladzijde plus de begintitels. Het eerste hoofdstuk heet 50 jaar Disney. De filmpjes zijn: Plane Crazy ('28), The Gallopin' Gaucho ('29), Flowers and Trees ('31), Orphan's Benifit ('41), Pluto's Judgement Day ('35), Mickey's Revival ('36), Don Donald ('36), Donald's Nephews ('38), Brave little tailor ('38) en Ferdinand the Bull ('37/'38). De eerste 2 zijn in zwart/geel afgedrukt, de laatste 8 in kleur. Eén niet te verwaarlozen nadeel: het boek is in de Italiaanse taal, doch dat kan de pret niet drukken, daar het overwegend plaatjes bevat.
Rein van Willigen.

BESTELLEN

Indien u ooit strips in het buitenland bestelt, maak dan eerst het geld over (via de bank; ze weten daar precies hoe het moet) aan de desbetreffende uitgeverij. Ze leveren nooit zonder vooruitbetaling. Uiteraard kunnen wij er niet voor instaan dat u de beloofde werkjes ook krijgt, maar over het algemeen zijn de klachten schaars en de bediening goed. Vergeet niet uw eigen naam en adres duidelijk te vermelden. (Red.)

RTP-UITGAVEN

André Leborgne is de direkteur van 2 nieuwe kollekties waarin zowel tekenaars als oude verhalen een ruime aandacht krijgen. In de serie 'Dessinateurs de notre temps-Archives' is verschenen een soort nulnummer: een herdruk van Spirou et Fantasio (Robbedoes en Kwabbernoot) door A. Franquin. Dit nummer is inmiddels uitverkocht. Het 1e nummer is: 'La révolte des Gueux', een oud Thyl Ulenspiegel verhaal van Willy Vandersteen. Er zijn inleidingen bij van Jacques van Herp en D. de Laet De uitmuntend uitgevoerde herdruk is 65 pagina's dik (met inleidingen mee 75). Als nummer 2 in de 'Archives' reeks gaat verschijnen 'Fort Amsterdam' van W. Vandersteen. Als nr. 3 'Chick Bill contre 'L'invisible' door Tibet. In de kollektie 'Dessinateurs de notre temps-Auteurs' gaan verschijnen 1. Jacques Martin, 2. William Vance, 3. Hermann. De albums in deze kollektie zijn het best te vergelijken met ekstra-luxueus uitgevoerde Ciso albums. Goede artikelen en perfekt gedrukte zwart/wit verhalen. Het zijn uitgaven van R. T. P. Voor inlichtingen wende men zich dan ook tot: Ran Tan Plan, Avenue van Volxem 435, 1060 Bruxelles. Alles overigens franstalig maar de herdrukken zijn dan ook uniek. KdB.

JEAN DULIEU

Op zaterdag 26 oktober aanstaande houdt Jean Dulieu (van Paulus de Boskabouter) een lezing in het HOT-theater, Oranjebuitensingel 20 in Den Haag. De lezing begint om half drie 's middags en eindigt om 5 uur Nadere inlichtingen: Bzztôh-teater, 070-655766.

NIEUWS!

KUIFJE I

In de reeks Kuifje-pockets is deeltje 5 pas uit. Hierin lange strips van Domino door André Chéret, Maggelan in 'Viva la révolucion' door Geri en A. P. Duchateau, Marc Kleester in 'Paspoort voor de andere wereld' van Aidans en M. Hardy, Rik Ringers in 'De derde man' door Tibet en A. P. Duchateau. Verder korte gagstrips van Robin Hoed, Benjamin en Dommel. En als klapstuk van de veiling het 1e deel van de roman 'Vraag naar papa Confucius' geschreven door Jacques Acar. Dit is dus geen strip maar wel verluchtigd met een aantal paginagrote illustraties van de Bruno Brazilhelden van Vance en Greg. Het is een spannend verhaal van het Kaaiman Commando team. Het slot zal volgen in Kuifje-pocket nr. 6. De prijs van de driemaandelijks verschijnende pockets is ƒ 2,95. Te bestellen bij Lombard, P. H. Spaaklaan 1-11, 1070 Brussel, België.

KUIFJE II

In het weekblad Tintin/Kuifje zijn binnenkort de volgende verhalen te verwachten: De Panters in 'Safari-diamant', Bruno Brazil in 'Orage aux Aléoutiennes', Ivan Zoerin in 'Les Ors du Caucase', Comanche in 'Le désert sans lumière', Kobalt in 'La Zombie magnifique', Dani Futuro in 'Iris d'Andromède'.
Van Corto Maltese verschijnen momenteel in Kuifje verhalen die reeds eerder in Pif gestaan hebben. Hugo Pratt heeft de platen, die oorspronkelijk in zwart/wit verschenen, zelf ingekleurd en is nu bezig aan nieuwe avonturen van Corto Maltese die eksklusief in Kuifje zullen verschijnen. Ook de serie van 'De Woestijnschorpioenen' zal worden voortgezet .

OHEE

Verschenen in de reeks 'Ohee': Het ijzeren masker (nr. 585), een als flash-back gepresenteerd ridderverhaal; De vermiste (nr 586), het zoveelste verhaal in deze reeks van de indiaan Zilverpijl; Het geheim van de goudkever (nr. 587) een piratenverhaal; De 3 witte blaadjes (nr. 588) opnieuw een komisch verhaal met Thomas in de hoofdrol, getekend door Buth (één van de weinigen die zijn strips ondertekend); De schat in de grafkapel, een dubbelverhaal met Dees Dubbel, Cesar, Coletje en Pigoetje. Kan het Vlaamser? Prijs per deel ƒ 0,60. Te bestellen bij uitg. R. Reyntjes, Forelstraat 22, 9000 Gent.

NIEUWE ALBUMS

door HARRY THOMAS.

Dupuis. Op 14 november komen de laatste Dupuis-albums van dit jaar uit. En dat zijn dan:
Robbedoes - verzamelde nummers 131; Guust-album nr. 12, titel wordt eerst op het allerlaatste moment vastgesteld; Geniale Olivier - de lang lopende serie van Devos waarvan nu een eerste album uitkomt onder de titel: De Dolle School. Beverpatroelje: het laatste getekende Mitacq verhaal: Milliarden onderaards. Sammy - 4e album - een samenstelling van de beide overgeslagen 22-pagina's verhalen: Lijfwachten en bonkige boksers, en Lijfwachten en Spaghetti. Robbedoes - nr. 25 - van Fournier - De Amulet van Niokolo-Koba, een 44 pag. verhaal, 8 pagina's minder als de vorige verhalen en tot op heden nog steeds het laatste Robbedoes avontuur. Khena - 2e album - De Tovenaar van de Grote Beer. Gos heeft er Guus Slim voor laten verdwijnen.
Archie Cash - 2e album - Carnaval der Ontzielden. Het jammerlijke van deze serie is dat het eerste (65 pagina's-tellende)-verhaal waarschijnlijk nimmer als album zal uitkomen. En dan de grote verrassing: Jerry Spring: Het Duel en De Wrekers van Sonora. Beide albums verschijnen met hard kaft tegen ƒ 9,40 per stuk zoals in september twee Oom Wim-albums verschenen. (Hoewel niet onder die naam.) Met 'Het Duel' sloot Jijé zijn serie in 1967 in Robbedoes af, nu de man teruggekeerd is met zijn held komen dan de overgebleven albums alsnog uit. 'De Wrekers van Sonora' stamt uit 1965 en is destijds niet in 4 kleuren afgedrukt. Over blijft nu nog 'Jerry Spring tegen de K. K. K.' uit 1966.
Een teleurstelling is misschien het niet op het programma staan van de Tarawa-herdrukken. Dargaud. Dargaud brengt in het Frans eveneens een aanzienlijk najaarspakket albums uit. In stripkringen steeds meer in trek. Op 14 september kwam de nieuwe Asterix uit 'Le Cadeau pour Cesar', de serie wordt voortgezet in het gezaghebbende Franse dagblad 'Le Monde'.
Problemen genoeg voor Dargaud, want Pilote is geen weekblad meer en de verhalen die er nu in staan vallen volkomen buiten het normale album programma.
Toch moet Dargaud het daar in de eerste plaats van hebben, getuige het feit dat men nu series uitbrengt die nimmer in Pilote gepubliceerd zijn.
Op 28 september:
Jéremie: 2e album - La megere, la mijauree et le nabot. Een soort Corentin serie van Paul Gillon, erg fijn getekend en vooral erg sfeervol.
Achille Talon - Le roi de la science diction. Deze serie is nog in Pilote overgebleven.
Philémon - Le Simbabbad de Bat bab, het 5e album van een serie die eveneens sedert lang niet meer verschenen is.
Op 26 oktober:
Een 4-tal nieuwe Idefix-boekjes. Valentin - 4e album - Valentin fait le singe, eens als Zwier de Zwerver op de pagina's van Pep te vinden en nu aan een 2e karriere beginnend in het maandblad 'Lucky Luke'. Totoche - 3e album - ook van Tabary (evenals Valentin), niet uit Pilote - Les Sinistres. Tortax - 1e album - Le Tresor du Marais Vert.
Bob Morane - van William Vance - Guerilla à Toumbaga. Bob Morane zal volgend jaar in Kuifje gaan verschijnen en door Lombard zullen in 1975 gelijk al 2 albums worden uitgebracht. Het betreft hier verhalen die grotendeels niet in Pilote zijn verschenen en gelijk als album uitkomen. De verhalen die nu in Kuifje komen zijn gloednieuw. Oudere Morane albums zijn er ook nog van Dino Attanasio en Gerald Forton. Verder op deze datum uit de collectie Humor: Le satana gagnant van Tracassin. En uit de serie Fantastique: Orion, le laveur de planete, en Le demon des glaces.
Tot slot op 23 november: Iznogoud - weer van Tabary - L'Acharne. St. Piastre - 2e album - Le mariage de St. Piastre. Agar - 1e album - Les jouets malefiques.
Fort Navajo (Blueberry) - L'Outlaw. Met de Outlaw is de serie Blueberry officieel aan zijn eind gekomen. Het verhaal eindigde midden 1973 in Pilote en weliswaar werd er een nieuw verhaal aangekondigd maar dat verscheen tot op heden niet. Het zit er in dat ook deze serie voortaan gelijk als album zal verschijnen. De Outlaw is overigens nog steeds het vervolg van een serie die aanving met 'Chihuahua Pearl' dat in 1970 gepubliceerd werd. En nog steeds is dit verhaal niet ten einde. De serie is overigens wel onherkenbaar geworden en met name Blueberry wordt steeds meer vervormd en verminkt.
Voor hen die het lijstje bestuderen zal opvallen dat in 1974 geen Lucky Luke album verschenen is! Pep loopt ook daar weer mee op zijn eind Verder verscheen het vervolg van 'Un D. C. 8 a disparu' van Tanguy niet, en misschien wel nooit meer nu Jijé zich aan Jerry Spring wijdt. Ook Ravian liet dit jaar verstek gaan in het Frans. Met meer dan normale interesse mogen we uitkijken naar de album-plannen van Dargaud voor 1975. De uitgeverij zal het ongetwijfeld steeds moeilijker krijgen.
Hachette. Bij de Franse uitgever Hachette verschenen enkele uitstekende Franse albums. Norbert et Kari - is een oude serie van Godard (tekenaar van Maarten Milaan) en 2 albums verschenen: Norbert et Kari au royaume d'astap, en Le gugusse et les petits mutins.
Rahan - is een serie waarmee wij gekonfronteerd werden in de Peptoe reeks. Helaas op wc-papier en in zwart/wit. Hoe de serie er werkelijk uit ziet in prachtige kleuren en op het juiste formaat en op het juiste papier kunnen we zien in het 1e album: 'Les ages farouches'. Tekenaar is André Cheret die momenteel Domino tekent voor Kuifje.
Les Espadons - een uitstekende serie van Gaty en Deynis waarvan het 1e album de titel draagt: 'Pour une poignée de perles'.

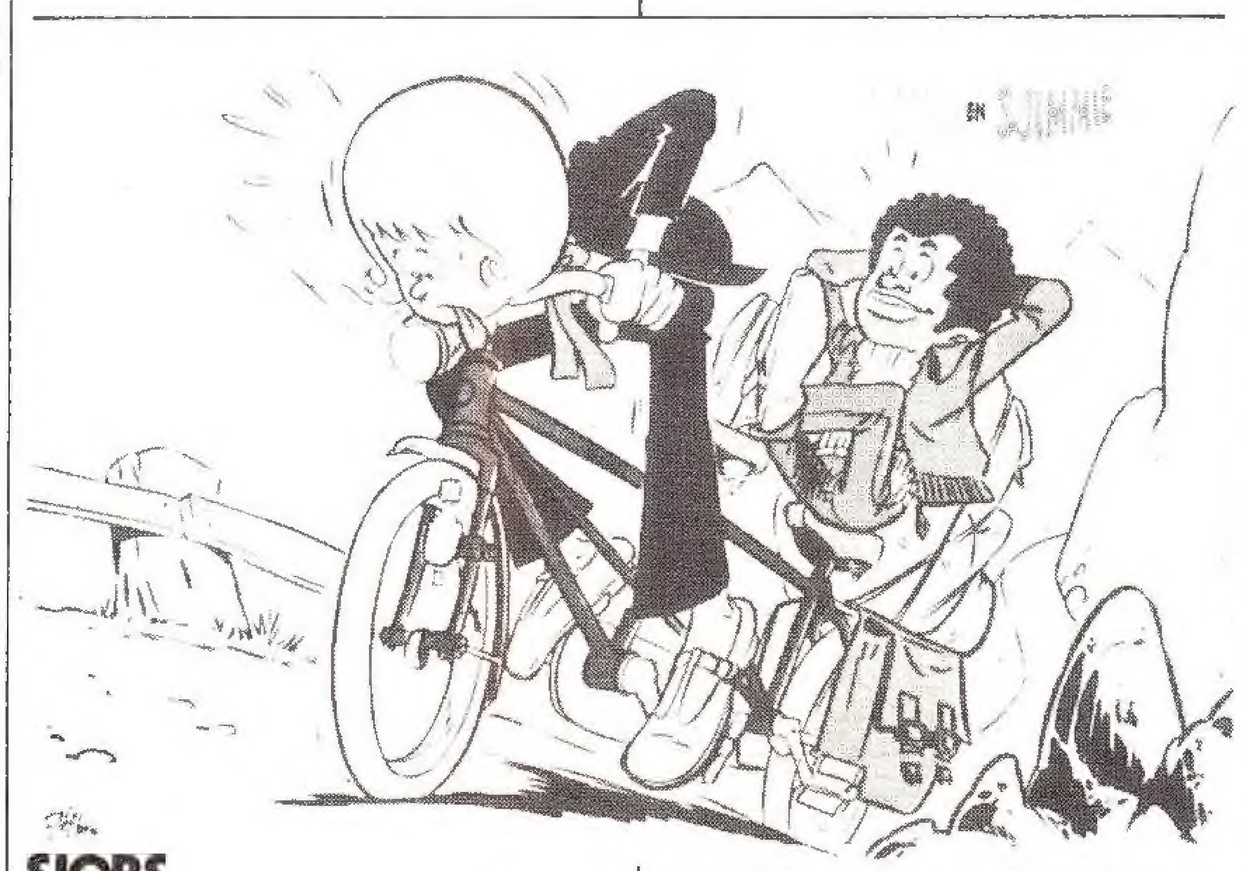

SJORS

Oberon, de uitgever van oa de bladen Sjors en Pep, heeft een stel ansichtkaarten op de markt gebracht. Het zijn kaarten met de afbeeldingen van Sjors en Sjimmie, getekend door Jan Steeman. In totaal heb ik vijf verschillende kaarten kunnen ontdekken. Ze worden uitgegeven door de gebr. Spanjersberg te Rotterdam en gedrukt in ... Spain. Vandaar dat Sjors het zo warm heeft (zie afbeelding). Van Schiermeeuwenoog naar Spanje (en weer terug) is niet voor de poes.
Henk de Vries.

NIEUWS!

ROBBEDOES

Naar aanleiding van het Robbedoes verzamelalbum nr. 129 waarin de Robbedoes weekbladen 1838-1850 (juli-september 1973) zijn ondergebracht voor het relatief zachte prijsje van ƒ 9,40 viel het me eens te meer op dat Dupuis in haar ijver de lezer zoveel mogelijk service te bieden bezig is, haar 'weekblad' Robbedoes onmogelijk (zo u wilt onverkoopbaar) te maken. Nauwelijks een jaar nadat de weekbladen zijn verschenen ligt er al een uitmuntend gebonden verzamelalbum klaar waarin de strips praktisch volledig zijn opgenomen. Daar komt bij dat de strips die in dit verzamelalbum staan bijna ook allemaal al in losse albums zijn uitgegeven. Nauwelijks één jaartje geduld én je hebt de strips van je keuze óf in een verzamelalbum óf in een los album. Als je bedenkt dat de meeste lezers aan het eind van het jaar hun losse nummers zelf in laten binden is het eenvoudig te berekenen dat je met een abonnement + inbindkosten een smak meer geld kwijt bent. Het Robbedoes weekblad zal het als het zo door gaat dan ook niet lang meer maken. Vanuit het standpunt van de uitgever blijkt dat 'service first' ook niet alles is. (KdB)

DE SLEGTE

Bij De Slegte BV zijn op dit moment de volgende strips verkrijgbaar, allemaal fiks afgeprijsd:
-Tim Tuimel knapt het op;
-Tim Tuimel en het spook van Muizendam, beide boekjes in oblongformaat voor 95 cent per stuk.
Top Beeldserie, deel 1. Een kerstvertelling van Charles Dickens, 2. De graaf van Monte Christo, 3. Quo Vadis. De boekjes kosten 95 cent per stuk (oorspronkelijk ƒ 2,95). Alleen het eerste is werkelijk de moeite waard. Het is vertaald en bewerkt door Godfried Bomans en al te fanatieke stripverzamelaars kunnen er zelfs nog een les uit lezen. . . .
De avonturen van Jan Zondervrees, 1. De gestolen neus, 2. De vliegende brandstichters, 3. Gunnars goudstuk van ƒ 3,95 voor ƒ 1,95.
Eric de Noorman: De Scheepsbouwer, deel 1 en deel 2. Twee ingekleurde albums die in 1968 bij uitgeverij Nooitgedagt zijn verschenen, van ƒ 1,95 naar 95 cent.
-Een Franse vertaling van het uitstekende werkje over Töpffer van F. K. H. Kossmann (1948), prijs ƒ 1,45.
Tevens verkrijgbaar de Nederlandse vertaling van het oorspronkelijk Duitse: Rüssel in Kommiksland. Bijzonder fraai uitgevoerd werk van Leo Leonhard en Otto Jägersberg. Met harde kaft in kleur voor ƒ 2,95 (was ƒ 18,-),
Vier edities van het maandelijks mannekensblad 'Spruit' verkrijgbaar à ƒ 0,45. Kopen dus.
Tenslotte nog twee boeken speciaal voor liefhebbers van Amerikaanse Comicbook-Superheroes: het 'Fantastic Four Coloring Book' en het 'Marvel Coloring Book'. Beide boeken staan vol met uitvergrote tekeningen van superhelden en kosten ƒ 1,45 per stuk.
Barend Mutsaers.

LITTLE NEMO

Te beginnen met deze maand zullen vijf delen verschijnen van Little Nemo à ƒ 12,50 per deel. De delen omvatten het totale Amerikaanse Little Nemo boek, over de periode 1905-1910. De boeken, waarvan er dit jaar 2 of 3 zullen uitkomen zijn in de Nederlandse taal.

U kunt trouwens bij Kommiks BV een Little Nemo-poster verkrijgen, door overmaking van ƒ 5,- op giro 3086024 tnv Kommiks BV, dr. Junghuhnstraat 33, Rijswijk zh.

GREG WEG BIJ KUIFJE

We mogen er even kort bij stilstaan (het zal binnenkort ongetwijfeld uitvoeriger ter sprake komen) maar het weekblad Kuifje, één der allergrootste stripbladen ter wereld, heeft een nieuwe hoofdredakteur. Henri Desclez - voor de meeste mensen een onbekende en uitsluitend bekend in het Nederlands door enkele albumuitgaven bij De Vrijbuiter in Tilburg.
Hiermee is een eind gekomen aan 9 jaar Greg-hoofdredaktie. Greg heeft zich vrijwillig teruggetrokken omdat hij teveel werk heeft. Of dat nu helemaal waar is weet ik niet want Greg leeft al jaren op voet van oorlog met diverse Kuifje-tekenaars zoals bijv-Tibet. Zo is Greg een fanatiek tegenstander van de serie Chick Bill en Tibet heeft zijn positie alleen kunnen handhaven omdat Rik Ringers keer op keer als populairste serie uit de poll te voorschijn komt. Ook Mittef is een tekenaar waar Greg nogal wat antipathie tegen koestert. Het blijft onduidelijk of er nu sprake is van een ontplofte bom of van een vrijwillige terugtrekking.
Naar mijn mening is het onjuist dat een heel blad vol staat met verhalen van één man. Door zijn positie als hoofdredakteur kon Greg kommercieel zichzelf op alle punten ter wille zijn. In zijn periode zijn uitstekende dingen totstand gekomen maar ook zijn door zijn antipathie verschillende series ten onder gegaan. Zo ook een serie als Toenga, waar Greg niets in zag hoewel de serie als album uitstekend loopt. Laten we hopen dat meer scenario-schrijvers nu een kans krijgen en dat Greg meer tijd moge hebben voor zijn series. Kwantiteit kan nl. de kwaliteit schaden.
Harry Thomas.

SIRIUS

door BAREND MUTSAERS.

Max Mayeu, alias Sirius, die van alle tekenaars van het weekblad Robbedoes, op Jijé na natuurlijk, het langst aan het blad verbonden is, heeft na meer dan 21 jaar zijn oude held 'Blauwe Sperwer' nieuw leven ingeblazen. In Robbedoes 1854 van 25 oktober '73 deed Eric, de Blauwe Sperwer, samen met zijn trouwe compaan Larsen opnieuw zijn intrede en drie zaken vielen meteen op: Erics haar is in al die jaren aanzienlijk gegroeid, Sheba is uit de serie verdwenen en Sirius heeft het scenario- en tekstschrijven aan Brouyère overgelaten.
Verder is Sirius, in navolging van de vooral bij Kuifje heersende mode, druk aan het eksperimenteren geslagen met de paginaverdeling (découpage). Op sommige pagina's is het resultaat daarvan wel aardig, en er zit duidelijk perspektief in voor de toekomst, maar over het geheel genomen zijn de tekeningen toch een stuk minder geslaagd dan die van Sirius' vorige bijdrage aan Robbedoes 'De vijvers van Xiballa', een avontuur van Simon de Danser. (Het verdwijnen van Simon de Danser betekent trouwens dat er, aangezien Arnold van Caeneghem ook niet meer terugkomt, nu geen enkel realistisch historisch beeldverhaal meer in Robbedoes staat. Daarentegen stonden er in Robbedoes van sept. '73 tot febr. '74 niet minder dan vier realistische strips die zich afspeelden op Zuidamerikaanse en op de Caraïbische eilanden. Alle vier de strips, en dat zijn dan Sperwer, Archie Cash, Rolf Karsten en Captain Caraïbe, spelen zich af in onze tijd, zijn van het moderne ruige type en zitten boordevol geweld. Niet dat dat nu zo verkeerd is op zichzelf, maar als iets een sukses is weet de Robbedoes redaktie blijkbaar meteen niet meer van ophouden. Het scenario van Brouyère vaart duidelijk in het kielzog van het sukses van Archie Cash en dat betekent een mager verhaaltje en keiharde aktie: de kreten 'paw', 'hei' en het 'bratatata' van machinegeweren zijn niet van de lucht. Het doet me denken aan de woorden waarmee Ton Koninckx eens een passage uit een vroeger verhaal van B. S. karakteriseerde: 'Lekker fris'. Spannend is het in ieder geval wel. Het verhaal heet: 'De Peruviaanse Puzzel'. Sperwer en Larsen voeren met een groepje bandieten strijd om het bezit van de delen van een puzzel die, aaneengepast, toegang geven tot een onderaards rijk in het Andesgebergte. Het verhaal krijgt binnenkort een vervolg. Tenslotte valt op te merken dat Sirius voor dit verhaal blijkbaar slechts over een klein skala van gelaatsuitdrukkingen beschikt: Blauwe Sperwer en het meisje Vanessa kijken, wat er ook gebeurt, vrijwel altijd hetzelfde.

Veel beter tekent Sirius voor het blad Pilote waar hij, in het begin samen met Gerald Forton, in een stijl die het midden houdt tussen realisme en schematisme 'Les histoires de Pemberton' vertelt. Deze komplete verhalen van 8 pagina's behelzen de merkwaardige geschiedenissen die een kapitein in ruste in de havenkroeg vertelt aan een jongen, Jonathan, die daar bedient en aan wie het verder nog horen wil. Kapitein Pemberton vertelt niet alleen over fantastische dingen die hij zelf heeft meegemaakt toen hij nog op de wereldzeeën voer, maar ook verhalen die hij van anderen gehoord heeft of zelf verzonnen heeft. Er loopt trouwens geen duidelijke scheidslijn tussen waarheid en verzinsel, een vertelling van Pemberton wordt meestal gevoed uit alle bronnen. tegelijk. Ik zal hier niet proberen een verhaal na te vertellen, want de geschiedenissen zijn dermate ongerijmd dat daar geen beginnen aan is. Trouwens, voor kapitein Pemberton zelf is de moraal van zijn verhalen vaak ook onduidelijk. 'Et quant à la morale de cette histoire, eh ben, elle m'échappe complètement.'
De serie roept sterke herinneringen op aan een verhaal van de geniale Jacques Laudy (oa bekend van de avonturen van Hassan en Kaddoer in Kuifje) dat zo'n 27 jaar geleden in Bravo stond: 'Gust, le Flibustier/Gust, de Vrijbuiter'. Ook in dit geval gaat het nl. om een zeeman die in een herberg zijn gehoor de meest vreemde, sprookjesachtige geschiedenissen vertelt. Nu zijn sterke verhalen vertellende zeekapiteins weliswaar in onze kultuur een soort archetype, maar het feit dat Sirius en Laudy ongeveer gedurende dezelfde tijd beiden aan 'Bravo' hebben meegewerkt, doet toch vermoeden dat hier sprake is van meer dan eenvoudige gelijkenis.
Wie het zelf eens wil bekijken: losse nummers van Pilote zijn te koop bij het Atheneumnieuwscentrum in Amsterdam.